

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Tarım Haftası 2018
İthalat Kiskacında
TARIM
SEMPOZYUMU

13 Ocak 2018

ISBN - 978-605-01-1257-3

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

Karanfil Sk. 28/12 Kızılay / ANKARA
TEL: (0312) 444 1 966 FAKS: (0312) 418 51 98
www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

YAYINA HAZIRLAYANLAR

Funda GACAL (ZMO)-Figen KURAL (ZMO)

BASIM

Pozitif Matbaacılık ve Ambalaj San. Tic. Ltd. Şti.
Çamlıca Mah. Anadolu Bulv. 145. Sokak 10/19
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 397 00 31 | Faks: 0312 397 86 12
E-Posta: pozitif@pozitifmatbaa.com

250 Adet Basılmıştır. Aralık 2018

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI	5
Özden Güngör <i>IZMO Yönetim Kurulu Başkanı</i>	7
Doç. Dr. Okan Gaytancıoğlu/ <i>CHP Edirne Milletvekili</i>	13
OTURUM: İTHALAT KISKACINDA TARIM	17
İTHALAT KISKACINDA TARIM.....	21
<i>Hakan Özyıldız</i>	
TÜRKİYE HAYVANCILIĞINA KIYMA FİYAT	35
<i>Prof. Dr. Numan AKMAN</i>	
BİTKİSEL ÜRÜNLERDE İTHALAT	45
<i>Ahmet Atalık</i>	
TARIM MAKİNALARI VE TEKNOLOJİLERİNDE DIŞA BAĞIMLILIK.....	57
<i>Prof. Dr. Ahmet Çolak, Dr. Uğur Yegül</i>	
TÜRKİYE'DE TARIMSAL GİRDİLERDE İTHALAT	71
<i>Doç. Dr. Yener Ataseven</i>	
PANEL: TARIMDA İTHALAT ÇÖZÜM MÜ, ÇÖKÜŞ MÜ?	79
TARIMDA ÇÖKÜŞ: NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI	81
<i>Prof. Dr. Mustafa Kaymakçı</i>	
<i>Prof. Dr. Emine Olhan</i>	<i>105</i>
<i>Prof. Dr. Aziz Konukman</i>	<i>109</i>
<i>Doç. Dr. Okan Gaytancıoğlu</i>	<i>121</i>
<i>Doç. Dr. Gökhan Günaydın</i>	<i>127</i>

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Özden Güngör
ZMO Yönetim Kurulu Başkanı

Çok Değerli Milletvekilim, önce ki Dönem Rektörlerim, Dekanım, Kıbrıs Ziraat Mühendisleri Odası'nın çok değerli Başkanı, sivil toplum kuruluşlarının çok değerli başkanları, bakanlığımızın çok değerli yöneticileri, sevgili hocalarım, basınımızın çok değerli temsilcileri, sevgili öğrenciler hepinize şahsım ve Ziraat Mühendisleri Odası adına sevgi ve saygılar sunuyorum.

Sayın konuklar, bu ülkenin kalkınmasında ve nüfusunun güvenli ve sağlıklı beslenmesinde tarımın ve tarım öğreniminin özel bir önemi vardır. Ülkemiz tarımını geliştirmek, dışa bağımlı hale getirmeden insanlarımızı beslemek, tarımsal sanayiye hammadde sağlamak için rasyonel tarım politikalarına ve bu politikaları geliştirecek ve uygulayacak olan Ziraat Mühendisleri, Su Ürünleri Mühendisleri, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisleri ve Tütün Teknolojisi Mühendislerine ihtiyacımız vardır.

Bilinmesi gerekir ki istihdama ilişkin yaşanan sorunlar, ziraat mühendisliği alanında da etkili olmaktadır. Gerek bu sorunlar, gerek ziraat mühendisliğinin kamu mesleği olarak görülmesi ve kamu istihdamının yeterli olmamasından kaynaklanan sorunlar ve çok sayıda ziraat fakültesinin açılmasından kaynaklanan sorunlar nedeniyle ziraat fakültelerine olan tercih istenilen düzeyde olmamaktadır. Bu sorunlar mezunların niteliklerine ilişkin eksiklikler nedeniyle daha da artmaktadır.

Bugün tarımsal eğitim ve öğretime başlanmasının 172.yılı dönümünü kutluyoruz.

1846 yılında Ayamama iftliği'nde başlayan tarımsal üretim, 1933 yılında kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü ile Cumhuriyet Dönemi'nde ağdaş bir zemine oturmuştur. O tarihten günümüze kadar Ziraat Fakültelerinden ortalama 130 bine yakın ziraat mühendisi mezun olmuştur. Bu mesleğin anayasal ve kamusal rgt ise Ziraat Mühendisleri Odası'dır. Oda'mız mesleğimizi icra etme yönünde ki engellerin kaldırılması, mesleki etkinliğin arttırılması yönünde, kuruluşundan bu yana çok büyük emek vermiştir ve vermeye devam etmektedir. Benden önce bu camiaya emeği geçenleri saygı ve sevgi ile anıyorum.

Sayın konuklar, belki biliyorsunuz ama ben 1974-75 yılı, Ege niversitesi mezunuyum. Benim dönemimde belli sayıda niversite ve üç tane ziraat fakültesi vardı ve o dönemde mezun sayısı 175 kişiydi.  fakülte olarak Ankara, Ege ve Erzurum vardı. ukurova benden sonra başladı. şimdi maalesef kırk tane ziraat fakültesi var. Bir sürü niversite var. Bir sürü niversite var derken 2017 Aralık sonu itibariyle 112 adet devlet niversitesi, 67 adet vakıf niversitesi, 5 adet vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere toplam 184 tane fakültemiz var. 112 adet devlet üniversitelerine bağlı 1248 fakülte ve 366 yüksekokul, 860 adet meslek yüksekokul mevcuttur. 67 vakıf üniversitelerinde ise 417 fakülte 100 yüksekokul 98 meslek yüksekokulu mevcuttur yani toplam olarak 184 üniversiteden 1665 fakülte ki bunun 40 tanesi ziraat fakültesi, 466 tane yüksekokul, 963 tanede meslek yüksekokulu mevcut. Tabi bizim zamanımızda yaklaşık 175 mezun vardı  faklleden şimdi 4500-5000 mezun var. İstihdam gerçekten çok büyük sorun, buralardan mezun olan arkadaşlarımız bugün maalesef iş bulmakta ciddi sorunlar yaşamaktadırlar. şimdi her yerde ziraat fakültesi açılıyor... ama maalesef laboratuvarları yok, staj yerleri yok ama dip dibe fakülteler açılmakta. Bakıyorum zellikle Güney- Güneydoğuya Çukurova, Kahramanmaraş, Hatay, Urfa, Diyarbakır gibi fakülteler var. Yeterli sayıda bilim adamı yok, staj yeri yok, hoca sıkıntısı var ama fakülte amaya devam ediyorlar. Peki 2018 yılında bu niversite ve ziraat fakültesi açılmasına devam edilecek mi? Evet, Sayın Vekilim karşımızda o da biliyor. 2018 yılında komisyondan geçen şu anda 11 tane niversite var. Bunlar komisyondan geçti, Sayın Başbakan Binali Yıldırım'ın nerisi ile bunlar kabul edildi. Yine 2018 de 13 tane ayrıca niversite açılıyor, bu üniversitelerin 5 tanesinin içinde ziraat fakültesi, su ürünleri fakültesi birde üzülerek söylüyorum ipe-sapa gelmez fakülteler açılıyor. İsimlerini duydukça şahsen tüylerim diken diken oluyor, bende o rapor var fakat bu konu ile ilgili TMMOB çok detaylı bir rapor hazırladı zannediyorum önümüzdeki haftadan itibaren ücretsiz olarak TMMOB'dan temin edebilirsiniz. Türkiye de ki üniversitelerin durumu, ziraat fakültelerinin durumu, yeni açılacak niversiteler tüm bilgiler burada kayıtlı.

Yine benim dönemimde baktığım zaman yaklaşık olarak 26,5 milyon hektar tarım alanımız mevcuttu. Şimdi bakıyorum 23 milyon hektar tarım alanına düştü. 3,5 milyon hektar tarım alanı maalesef kayboldu. Yine benim dönemimde 16,5 milyon hektar mera alanımız vardı. Şimdi bize göre 13 milyon hektar alan, fakat geçen hafta bilimsel bir toplantıya katıldım, zooteknide bir hocamız profesör, yurt dışında eğitim veren bir hocamız, yeni bir makalede Türkiye'nin mera alanının 8 milyon hektar alan olduğunu iddia ediyor ve bana da raporunu göndereceğini söyledi. Yani 16,5 milyon hektar alandan 8 milyon hektar alana düşmüş. Biz neredeyse kendimize yeten bir ülkeydik, bizim zamanımızda, ithalatımız neredeyse yok gibiydi, hatta ihracatımız belli bir noktada vardı. Şimdi Türkiye, üzülerek söylüyorum pamuğunu, mısırını, soyasını, ayçiçeğini, nohudunu, mercimeğini, kuru fasulyesini, samanını, kepeğini dışardan almak durumunda kaldı. Son 15 yılda 210 milyar dolar ithalata para ödedik, doları 3,7 ile çarptığımızda ne kadar dışarıya ithalat parası ödediğimizi sanırım tahmin edersiniz, son 5 yılda canlı hayvan ve et ithalatımıza 5 milyar dolar ödedik. Benim dönemimdeki hayvan sayısı ile 2017 yılı sonunda hayvan sayısı neredeyse %50 azaldı. Ama TÜİK rakamlarına baktığımız zaman ben inanmıyorum! mesela mera alanlarına baktığımızda 16 milyar hektar mera alanından 14,670 diyor yani çok az bir kısmı değişmemiş. Bakın 2003 yılından itibaren 14,670 hektar, günümüze kadar 1cm² tarım alanımız değişmemiz TÜİK rakamlarına göre. Ama yurtdışı kaynaklara göre bizim maalesef 8 milyon hektar mera alanımız kalmış. Hayvan varlığımızda öyle. TÜİK rakamlarına bakıldığında bizim hayvan varlığımız artmış, hayvan varlığında inanılmaz bir artış var, gerek canlı hayvan varlığında, gerek lop ette, karkas ette bir ihtiyacımız olmadığı belirtiliyor. Yokta biz neden ithal ediyoruz? Bu konuları sayın hocalarımız size öğleden sonra ki panelde çok daha teferruatlı olarak anlatacaktır.

Bizim dönemde ziraat fakültelerinden mezun olan öğrenciler; öğrenmeyi öğrenmiş, araştıran, bilgi üreten, yabancı dil bilen, teknolojiyi kullanabilen tabi o dönem ki teknolojiyi kullanabilen, sosyal bilimlere açık, çevresini sorgulayabilen, yaratıcı, üretken, toplumla bütünleşen, kalite bilincine sahip, yerel değerleri göz ardı etmeyen, zamanın değerini kavrayan, kendisi ile barışık, etrafı ile barışık, etik değerlere sahip, entelektüel özellikli, meslek örgütlülüğüne inanan, ülke ve meslek sorunlarına duyarlı idi. Maalesef şimdi orta öğretimden kaynaklı ziraat fakültesine gelen öğrencilerimizin seviyesinde hepimizin de bildiği gibi bir düşüş var. Size bahsettiğim o raporda türkçe sınavı, matematik ve fen sınavı ortalaması yazıyor. Matematik ortalamamız %13, fen ortalamamız ortalama %17, türkçe ortalamamız ortalama %23. Şimdi bu öğrenciler üniversiteye geliyorlar, ziraat fakültesine geliyorlar, şimdi de bu öğrencilerin bu niteliklere sahip olması bekleniyor.

Bugün tarımsal eğitim-öğretimin 172. yıl dönümü ben size böyle acı tablo vermek istemiyorum ama “deveye sormuşlar boynun neden eğri diye, deve demiş ki nerem doğru ki?” O kadar sorunlar var ki! Tarımsal ve ülkenin sorunlarına yönelik olarak, inanın nereden başlayacağımı bilmiyorum. Hayvansal sorunlarımız var, canlı hayvan, et ithalatı, ithalat, çevresel sorunlarımız var. Dün Eskişehir’den geldim. Termik santral ile ilgili orada bir onay verildi. Benim canımı yakan, biliyorsunuz bu toprak koruma kurullarında yer alan dokuz kişiden oluşan. Bu dokuz kişinin yedi tanesi bakanlık personeli ve ya altısı, iki veya üçü Ziraat Mühendisleri Odası, TEMA, Ziraat Fakültesi gibi kuruluşlardan oluyor. Hadi DSİ onay verdi bakanlığın birimi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı onay versin bu termik santral yapılsın diye, zaten bunlar valilik talimatı ile hareket ediyorlar. Bunların hepsini anlıyorum, fakat Eskişehir Ziraat Fakültesi Toprak Bölümü hocası buna nasıl onay veriyor benim aklım mantığım almıyor. Dün bunu kınadık, bir bilim insanı, toprak bölümü hocası, Eskişehir’in tam ortasında, 1. sınıf tarım arazisinde termik santrale evet demesini ben şahsen kınıyorum. Üzülüyorum gerçekten utanç duyuyorum. Bu meslektaşımız hakkında odamız dün dava açtı, etik hareket etmiyor diye, bunu özellikle belirtmek isterim. Dediğim gibi sadece termik santral olayı değil, sayın vekilim şimdi söyleyecektir, ülke gerek iç politikasında gerek dış politikasında, borçlarımızda, ithalatta, ihracatta, tarım politikalarının yokluğunda maalesef yerlerde sürünüyor. 2001 yılında Kemal Derviş döneminden başlayan bu yıkım mevcut olan bu iktidar tarafından devam ettiriliyor. Tarım Bakanlığı’na atanan tarım bakanlarına bakıyoruz: iktisatçı geldi, bir tane veteriner geldi. Sonra Faruk Çelik geldi İslam Enstitüsü mezunu, şimdi tıp doktoru, bakan yardımcımız hukukçu. Yalnız bu bakanında iyi tarafları var. Ben tebrik ediyorum, nedenini açıkça söyleyeyim, kadroyu değiştirdi bana göre doğru yaptı müsteşarı değiştirdi, meslektaşımızı aldı, müsteşar yardımcısını meslektaşımız yaptı. Şimdi hayvancılıktan sorumlu danışman olarak Kars AKP Milletvekili Yusuf Bey i getirmiş, veteriner profesör ona da saygı duyuyorum hiç olmazsa konuyu bilen biri, umarım bu icraatlar yerini bulur, doğru icraatlar uygular, çünkü ülkemiz tarımı maalesef yerlerde sürünüyor.

Ziraat Fakültelerinde bana göre en büyük sorunlardan bir tanesi stajdır. Benim dönemimde staj süremiz dokuz ay idi. Ege Üniversitesi mezunu olanlar bilir, biz dokuz ay staj yaptık. Altı ay yazın, üç ayda kışındı. Şimdi staj süresi 25 iş günü. Çocuklar bir şey öğrenemiyorlar. Bir de staj süreleri farklı. Bize staj yapmak için gelen öğrenciler haziran- temmuz ayında geliyor, temmuz ayında gelen öğrenciye ne göstereceksin. Hasat bitmiştir. Mesela Ankara’da ve çevre illerde, polikültür ziraat yapılmıyor. Narenciye, pamuk yok. Burada birkaç tane ürün var, mesela pancar, buğday var. Staj döneminde bunlar hasat edilmiş oluyor. Çocuklara ne hastalık-

zararlı, ne ekim-dikim gösterebiliyoruz. Bu staj sorununu üniversitelerin çözmesi gerektiğini düşünüyorum. Burada staj yerini bulma, staj süresini ve staj niteliğini çözüp, staj çalışmalarının yerinde denetlenmesi, stajerin iş yerinde ki konumu, stajerin ekonomik ve sosyal hakları, kurumların stajyer eğitmesi zorunluluğu gibi konuların yasaya bağlanmaması gibi sorunlar var. Bunları umarım bakanlık veya fakülte çözer.

Birde son olarak söyleyeceğim, bildiğiniz gibi mühendislik mimarlık şehir plancılarının disiplini mf 4 puan türünden öğrenci alırken, ziraat fakültesinin bünyesinde yer alan programlara, mf4-mf3-mf2 ve tm puanı ile öğrenci alınıyor. Önümüzdeki seneden itibaren sayısala döndü, ekonomi bölümü hariç, bölümler artık sayısal puanı ile öğrenci alacaklar.

Sayın konuklar Türk Mühendis Mimarlar Odası Birliği, Ziraat Mühendisleri Odası her zaman bilimden, emekten, doğadan ve haktan yana olan tavrını, giderek gelişen bir örgütlülük yapısı içerisinde, kamuoyunun gündemine taşımaya devam edecektir, bunun bilinmesini isterim. Sözlerime son verirken Tarımsal Öğretimin 172. Yıl Dönümü'nü bir kez daha kutluyor hepinize saygılar ve sevgiler sunuyorum.

Doç. Dr. Okan Gaytancığlu
CHP Edirne Milletvekili

Ziraat Mühendisleri Odası'nın çok Değerli Başkanı, çok değerli Hocalarım, çok değerli basınımızın temsilcileri, çok değerli meslektaşlarım, çok değerli öğrenciler, 30 sene önce bende ziraat fakültesinden mezun oldum. Şimdi hesapladım 1988 yılı mezunuyum, aynı heyecanla görevime devam ediyorum, birinci tercihimdi, ilk tercihime yerleştirdim, mesleğimi de çok seviyorum ama mesleğimiz nereden nereye geldi Sayın Başkanım çok güzel bir şekilde özetledi. Öncelikle Genel Başkanım Kemal Kılıçdaroğlu'nun selamlarını sizlere iletiyorum. Kendisi burada olmayı istedi ve beni de görevlendirdi.

Evet yeni bir şey söylemek lazım artık yani sorunlar o kadar birikti ki, sorunların temelinde bizim son zamanlarda kullandığımız liyakat var. Yani peygamberimizin dediği gibi işi ehline vermeyen ve baştan tutarsız, yanlış dediğimiz ama gün geçtikçe artık kasıtlı hale getirilen bir Türkiye tarımı var. Bakın tekrar söylüyorum başlangıçta yanlış yapıyorlar, tutarsız bunlar, üretimi düşünmüyorlar, planlama yapmıyorlar diyorduk, artık kasıtlı bir şekilde meralara saldırıyorlar, kasıtlı bir şekilde Türkiye'yi ithalat cennetine çevirdiler. Kasıtlı bir şekilde Türkiye'de ki eğitim sistemini çökertiyorlar, kasıtlı bir şekilde Türkiye'de yeni üniversiteler, ziraat fakültesi, iktisat fakültesi açıyorlar ve gençler belki 3-4 yıl üniversite eğitimi boyunca biraz mutlu oluyorlar ama 22-23'lü yaşlara geldiklerinde depresyona giriyorlar. Depresyon hapı kullanımı Türkiye'de son derece arttı, 10 yaşında ki çocuklar bonzai kullanıyor. Kasıt niye diyorum biliyor musunuz? Demokrasi bir uzlaşma

sanatıdır ama demokrasiyi bitirmek isteyen bir zihniyet var. Mecliste bütün siyasi partilerin uzlaşarak çözüm bulması gereken konuları bir kişi hepsini bilir bunlar yapılacak diyor. “Siz tartışmayın, farklı şekilde düşünceleriniz beni ilgilendirmez, ben sizin adınıza düşünüyorum ve düşüncelerim iyidir.” diyor. Türkiye’de bırakın Dünya’da bilinen tek bir yöntem vardır. Bir ülke isterse enflasyonu çözer, üretimi arttırarak çözer, maliyetleri düşürerek çözer. Türkiye isterse hayvan ithalatını, buğday ithalatını her türlü ithalatı çözer. Nasıl çözer? Üreterek maliyetleri düşürerek çözer. Onlar diyor ki üretenler var, maliyetleri düşük, bizde oradan rant sağlıyoruz, onlardan satın al. Bakın rant sağladıkları için artık kasıt arıyoruz dediğim olay budur. Yani hiç görmüyorlar mı köyden kente göç var. İnsanlar ciddi anlamda mutsuz. Ankara gibi nüfusu 1 milyon olması gereken bir şehrin 6 milyon, İstanbul gibi nüfusu 3-4 milyon olması gereken bir şehir 16-17 milyonlara ulaştığı, ulaşımın keşmekeş olduğu, hava kirliliğinin ve insanların mutsuz bir şekilde yaşadığı, şehirlerin ne kadar kötü olduğunu görmüyorlar mı? Görüyorlar! ama beton uğruna, rant uğruna her şeyi maalesef yapıyorlar. O yüzden bugün akşama kadar beraberiz, çok şey söyleyeceğiz.

Türkiye maalesef 210 milyar dolarını yabancı ülke çiftçilerine vermiştir. Bunun yarısının Türkiye’de kaldığını düşündüğünüzde Türkiye’nin nasıl bir ülke olacağını hep beraber daha mantıklı ve sağlıklı bir şekilde düşünebiliriz. Çözüm var mıdır? Çözüm yeni bir şey söylemektir ve hukuka uygun davranmaktır. Adalet diye biz boşuna yürümedik, yani en azından tarımda bir adalet sağlamak istiyorsanız, çözümleri anlatacağız. Bir yasa var, 2006 yılında çıkarılan Tarım Kanunu’dur. O zaman ki bütün siyasi partilerin üzerinde uzlaştığı, yasa ne diyor: Gayri safi milli hasılanın %1’inden az olamaz ne? Tarımsal destekler, yani çiftçinin cebine koyacağınız para. Türkiye’de üretilen tüm gelirin %1’i. Yöntem çok basit 800 milyar dolar, bunu %1’i 8 milyar dolar, dolar kuru ile çarparsınız 30 milyar lirayı bulursunuz. Ama bu sene ki bütçeye baktığınızda bunun yarısını olduğunu görürsünüz. Televizyona çıkıyorlar şöyle yapacağız böyle yapacağız, bana diyorlar ki sen muhalefetin tarım politikalarını oluşturuyorsun, güzel şeyler yapıyorlarmış, bütçeyi arttırmadıktan sonra ne söylerlerse söylesinler değişen bir şey olmuyor. Bütçe döneminde oylama yapmak ile de bu işler olmuyor. Geçtiğim günler Türkiye Cumhuriyeti Tarım Bütçesi 2018, komisyona geldi ve komisyonda dediler ki mazotun yarısını biz veriyoruz. Ne güzel dedim AKP bizi ilk defa şaşırttı. Ama çok iyi tanıdığımız insanlar oldukları için hemen kitapçığı okudum hemen cevaplarını verdim. Mazotun yarısı bizden deyince biz ne anlarsınız, mazot 5 lira ise 2,5 olması gerekir değil mi değil. Peki yat sahibinin böyle şort giyip de, güneş gözlüklerini takıp da, yatına biten mazotu bittiyse 1 lira 75 kuruştan mazot alan

yat sahibinin aldığı fiyattan mı alıyor bizim çiftçimiz? Hayır. Nasıl oluyor, mazot desteği, gübre desteği gibi küçük destekler var bunların hepsini birleştirmişler, bütün prim desteklerini arttırmamışlar, sadece pamukta ve su ürünlerinde destek artırmışlar, geri kalan hepsini mazot desteğine bölmüşler, o şekilde ortada yarısını bulamıyorlar. Yani yeni bir anlayış lazım, Türkiye’de tarımına üreten bir ekonomiye sahip olmak için ciddi destekler lazım ama önce adalet lazım, hukuk lazım, her şeyi ben bilirim diyerek hiçbir şey başaramazsınız, buraya gelmeden önce çay içiyorduk, hocalarımıza şunlardan bahsettim: sadece Türkiye tarımının getirildiği durumu TİGEM örneği ile vermek isterim, çok fazla konuşmak istemem zaten benden sonra konuşacaklar var.

TİGEM, Türkiye Cumhuriyeti’nin yüz akı kurumlardan biri, başında şimdi bir kaymakam var yardımcısı beden eğitimi öğretmeni, diğer yardımcısı da iktisatçı ve TİGEM’in kuruluş amacını biliyorsunuz nitelikli tohum ve damızlık temin etmektir. Kurumun başında kimler var, kurum kimlere emanet? Bir sürü ziraat fakültemiz var, ziraat mühendisimiz, veterinerimiz var, genç kardeşimiz var, onlar nasıl meslek aşkı ile dolu olacaklar, yani ben okulu bitirsem iyi bir şekilde kendimi geliştiresem de liyakat olmayınca başa kimlerin geleceği meçhul ve genel müdür yardımcısının özgeçmişinde şunlar yazıyor yine Türkiye Cumhuriyeti’nin getirildiği durumu özetleyen bir şey olduğu için anlatmak istiyorum. 1970 yılında Rize’nin Çayeli ilçesinde doğmuş, 5 yaşına kadar Kasımpaşa’da büyümüş, sonra beden eğitimi öğretmeni olmuş, sonra TİGEM’e genel müdür yardımcısı olmuş, yani Türkiye Cumhuriyetinin tarımının, sağlığının, dış politikasının getirildiği durum budur. Daha fazla söze gerek yoktur. Ama çözümde vardır, çözüm üreten bir Türkiye’yi bilim adamları ile meslek örgütleri ile bir araya gelerek sorunu çözmektir. Bir gecede sarayda düşünerek bu TEOG neymiş deyip de, tabi ki padişahım kaldıralım demekle bu iş olmaz. Hepimiz biliriz ki Atatürk yanına çağırdığı kişilerin fikirlerine önem verir, karşı fikirli olanları bazen ödüllendirirdi. Çünkü tartışarak, uzlaşarak bazı konulara vakıf olabiliriz. Demokrasi kültürü de budur. TBMM’de 2,5 yıldır görev yapıyorum, tarım komisyonu üyesiyim, bu süre içerisinde tarım komisyonu iki defa toplandı bunu da bilmenizi isterim. Birinde fotoğraf çektirdik, diğerinde kahvaltı ettik. Ama bizim yerimize düşünenler var Türkiye tarımını çözmeye çalışıyorlar, KDV’yi düşürelim şunda bunda fiyatlar yükseliyor. Bütçeyi bize sormadan geçiriyorlar. Bir sürü ziraat fakültesi açıyorlar sormaz mısınız demokrasi uzlaşma kültürü değil midir? Bir ziraat fakültesi açılırken tarım komisyonuna gelmesi gerekmez mi? Ya da zeytinlik alanların talan edilmesi ile ilgili bir yasa vardı, niye bu tarım komisyona gelmedi, tabi 285 bin imza topladık da, sağ olsun başkanım hepsi geldiler, geri çekmek zorunda kaldılar. Ama 7 kez geldi meclise 8. Kez gelmeyeceğini taahhüt

edemiyorum. Her an gelebilir. Biz de biliyoruz buraların ne uğruna rant edildiğini. Ben de o organlara ulaşmıştım sayın başkanım 8,5 milyon hektar yani, nerelerden nerelere gelindi, hala meraları 20 yıllık ot parası karşılığı köylüye verelim diyorlar, köylüde para mı var? Olmazsa yanında ki köylü alır ama onda da para yok. Ama amaç ne o almazsa öbürü alamazsa 3. Şahıslar alabilir diye de madde koyuyorlar.

Dolayısıyla yeni bir şey söylemek lazım ama önce demokrasi ve sonuna kadar demokrasi. Farklı düşünceler bizim zenginliğimizdir. Farklı düşüncelerle uzlaşarak bu ülkeyi hep beraber nasıl kurduysak, nasıl kurtardıysak, nasıl 94 yıldır dimdik ayakta ise bu ülke, ama emperyalizmin kısıkcındaysa bu ülke yeniden bir silkinme lazımdır. Yeniden üreten bir Türkiye'yi hep beraber oluşturmak gerekir.

Hepinize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

OTURUM: İTHALAT KISKACINDA TARIM

Oturum Başkanı

Prof. Dr. Gökhan Söylemezoğlu
AÜZF Bahçe Bitkileri Bölümü Öğr. Üyesi

Oturum Başkanı: Sayın Vekilim, Sayın Önceki Dönem Rektörüm, Sayın Ziraat Mühendisleri Odası Genel Başkanım, çok değerli hocalarım, değerli meslektaşlarım hepinizi şahsım ve fakültem adına en içten duygularıyla selamlıyorum. Tarım Haftamızda Ziraat Mühendisleri odamızın böyle anlamlı bir etkinliğin de burada olmaktan dolayı son derece mutlu olduğumu belirtmek isterim. Bu nedenle de sayın başkanımıza ve yönetim kurulu üyeleri arkadaşlarıma en içten duygularıyla şükranlarımı sunuyorum.

Bu oturumda izninizle süresi yaklaşık 25 dakika olan bir çerçeve sunumumuz var. Biraz sonra bu sunumu yapmak üzere kürsüye Sn. Hakan Özyıldız'ı davet edeceğim.

Sözü kendisine bırakmadan, öncelikle şunu ifade etmek istiyorum ki, Tarımsal öğretimde geldiğimiz nokta itibariyle 172 onurlu yıl ve bu konuda emeği ve hizmeti geçen tüm meslektaşlarımıza sadece eğitim ve öğretim alanında değil,

aynı zamanda Tarım sektörüne hizmet etmiş tüm meslektaşlarımıza en içten şükranlarımı sunuyorum.

Belirtmeliyim ki bugüne dek kat edilen mesafe asla küçümsenecek bir mesafe olmayıp, Tarımda oda başkanımız ve Sayın vekilimin de belirttikleri gibi Tarımsal eğitim ve öğretimde her meslek için vazgeçilmez ve kaçınılmaz olan yabancı dil sorunumuzun hepimiz farkındayız. Bu konuda eğitim ayağında bize büyük sorumluluklar düşmektedir. Tarımsal eğitim ve öğretimi başta ülkemiz ihtiyaçlarını dikkate alarak ve uluslararası düzeyde kabul görebilir bir seviyeye ve standarda ulaştırma amacıyla yeniden yapılandırmamız gerekiyor. Bu konuda yine eğitimciler olarak canla başla çalıştığımızı söyleyebilirim.

Çok kısa da bilgi vermek isterim ki; Ziraat Fakülteleri Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği ZİDEK'in iki yıldır Yönetim Kurulu Başkanlığını yürütüyorum. Hedefimiz 2019 yılı bahar döneminde Ziraat fakültelerinin eğitim programlarının akreditasyonlarına başlamış olacağız. ZİDEK 2011 yılında kurulmuş olup, şu an gelinen nokta itibarıyla programlara yönelik değerlendirme ölçülerini tamamlamak üzereyiz. Bundan sonra diğer mühendislik programlarını akredite eden MÜDEK gibi, Veteriner Hekimliği Eğitim Kurumları ve Programları Akreditasyon ve Mühendislik Fakülteleri eğitim programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği VEDEK ve Fen, Edebiyat, Fen-Edebiyat, Dil ve Tarih Coğrafya Fakülteleri Öğretim programları Değerlendirme ve Akreditasyon derneği FEDEK gibi biz de akreditasyona 2018-2019 Bahar dönemi başı itibarıyla başlayacağız. Eğitim-öğretim programlarınızın akreditasyonu son derece önem arz etmektedir. Sadece ulusal değil, dernek en kısa sürede eğitimde uluslararası akreditasyonda da tanınır olma yolunda hızla adım atacaktır. Akreditasyon bizim ve bizim mesleğimiz için son derece önemli.

Bazı şeyler maalesef ne eğitimcilerin, ne de eğitimcilerin üstünde karar veren kurumların onayı ile olmuyor. Buna bir örnek verecek olursak, sayın başkanım açıkladılar; 45'e kadar giden bir fakültesi sayımız var maalesef. Beş tane daha bu sene kurulacağı söylendi. Son yıllarda fakülteye öğrenci gelmemesinden dolayı bu fakültelerin kapatıldığı belirtilmişti. Son yıllarda ziraat fakülteleri YÖK'ün her programda öğrenci sayısını da talep edilme ve edilmeme durumuna göre kısıtlamasıyla birlikte en fazla doluluk oranlarını yaşadı. Ama maalesef daha önceki yıllarda öğrenci talebi olmadığı için kontenjan verilmeyen 38 programın bu sene yeniden açıldığını görüyoruz. Yani biz sevinirken, YÖK artık öğrencinin tercih etmediği programları kapatacak, bazı fakülteler tematik olarak kendi bölgesi için tarımda ne önemli ise ona göre tematik yapılandırılacak, yani her fakülte aynı miktarda

bölümle açılmayacak şekilde ümidimiz vardı. Ama daha üst bir söylem sanırım hepimiz basından izledik, yaklaşık 2 milyon 100 bin öğrencinin 1 milyon 800 bin'i üniversitelere yerleştirilebiliyor. Dolayısıyla 300 bininin de bir şekilde yerleştirilmesi gerekiyor. Bu durum sadece bizim mesleğimizi değil, iyi analiz edilirse diğer tüm meslekleri son derece olumsuz etkilediği açıkça görülmektedir.

Değerli konuklar son olarak hatırlatmak isterim ki, dünyanın hangi gelişmiş ülkesi var ki tarımda geri kalmıştır? Tarımı gelişmemiştir? Böyle bir ülke dünya yüzeyinde hepimizin bildiği gibi yoktur. Dolayısıyla biz tarımsal öğretimin rejenerasyonunu düşünürken şuna da dikkat etmemiz gerekiyor, ülkeler tarımsal öğrenimlerini yeniden yapılandırıyor, ama en çok dikkat edilen nokta benim gözlemime göre; dünyanın ilk 20- 30'u arasındaki üniversitelerde görüyoruz ki, bölüm sayısından çok kendi eyaletinde ya da kendi bölgesi için istihdam ihtiyacı olan ve istihdam yaratılmış programları birlikte açıyorlar ve sürdürüyorlar. İstihdam olmadığında ise bu program kapatılıyor, yerine talep edilen diğer program açılıyor. Bölüm açıp kapatmak yerine bir fakültede 9 yada 10 bölüm mevcut iken bu bölümlerinin bir kısmının birlikte açtıkları 20'ye yakın program görebiliyorsunuz. Aynı düzeyde değerli bir fakültede ise 5 bölüm ama 12 tane program görebiliyorsunuz. Tek faktör ne? Tek faktör istihdam ve sektörün talebi. Bizim de eğiticiler olarak dikkat etmemiz gereken en önemli noktanın bu olduğuna inanıyorum. Hedefimiz ülkemiz tarımını tarımın her alanında yeterli hale getirecek, sektörümüze yabancı dil bilen, analitik düşünebilen, girişimci, donanımlı, teoriyi uygulama ile pekiştirmiş, dünya mühendisleri yetiştirmek olmalıdır.

Hepinizi en içten duygularla selamlıyor, saygılarımı sunuyorum.

İzninizle çerçeve sunumu gerçekleştirmek üzere kürsüye Sn. Hakan Özyıldız'ı davet ediyorum.

İTHALAT KISKACINDA TARIM

Hakan Özyıldız

Dışa bağımlı yapı!

Çok bilinen bir söz vardır: ABD Dışişleri eski Bakanı Henry Kissenger 1970 yılında “Eğer petrolü kontrol ederseniz ülkeyi kontrol edersiniz, eğer gıdayı kontrol ederseniz nüfusu kontrol edersiniz” demiştir.

Öte yandan genel bir kural: Bir ekonominin başarısı yarattığı kalıcı istihdam olanağı ile ölçülür. Büyüyen ama sürekliliği olan iş yaratmayan ekonomik model yetersizdir, yanlıştır. Ekonomi dediğiniz yapı eğer istihdam yaratmıyor ise o ekonomik politika çökmüştür. Eğer istihdam yaratıyorsa ekonomi, uygulanan politikalar, orada başarı vardır, orada umut vardır, orada gelecek vardır.

Çizelge-1. Sektörlerin Büyüme Hızı

Tablo: II.1- Gayri Safi Yurtiçi Hasıla							
Tablo: II.2- Büyüme Hızları							
Sektörler	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	Toplam	
1. Tarım, ormancılık ve balıkçılık	3,4	2,2	2,3	0,6	9,4	-2,6	4
2. Sanayi	17,3	3,6	9,0	5,6	5,1	4,2	6
İmalat Sanayi	20,0	2,3	9,3	6,1	5,9	3,8	6
İmalat Hariç Sanayi	5,2	10,2	7,5	3,3	0,9	6,4	8
3. Hizmetler	10,4	6,1	8,3	6,1	5,4	3,4	5
İnşaat	24,7	8,3	14,0	5,0	4,9	5,4	6
Ticaret, Ulaştırma ve Konaklama	12,5	7,7	6,5	6,8	6,6	0,2	5
Bilgi ve iletişim	8,6	8,7	8,9	7,2	3,8	5,9	10
Finans ve sigorta faaliyetleri	5,7	0,1	25,8	10,2	8,4	8,8	9
Gayrimenkul faaliyetleri	5,0	4,3	2,9	2,5	2,4	3,6	1
Mesleki, İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	12,5	8,4	12,5	10,7	15,4	5,2	5
Kamu Yönetimi, Eğitim, İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet	4,6	4,0	6,3	4,9	2,0	5,4	1
Diğer hizmet faaliyetleri	12,8	4,7	8,2	6,8	-0,3	2,8	5
4. Sektörler Toplamı (1+2+3)	11,2	5,2	8,0	5,6	5,6	3,1	5
5. Vergi-Sübvansiyonlar	10,1	1,6	12,5	2,1	9,6	3,8	3
6. Alıcı Fiyatlarıyla GSYH (4+5)	11,1	4,8	8,5	5,2	6,1	3,2	5

Kaynak: TÜİK.

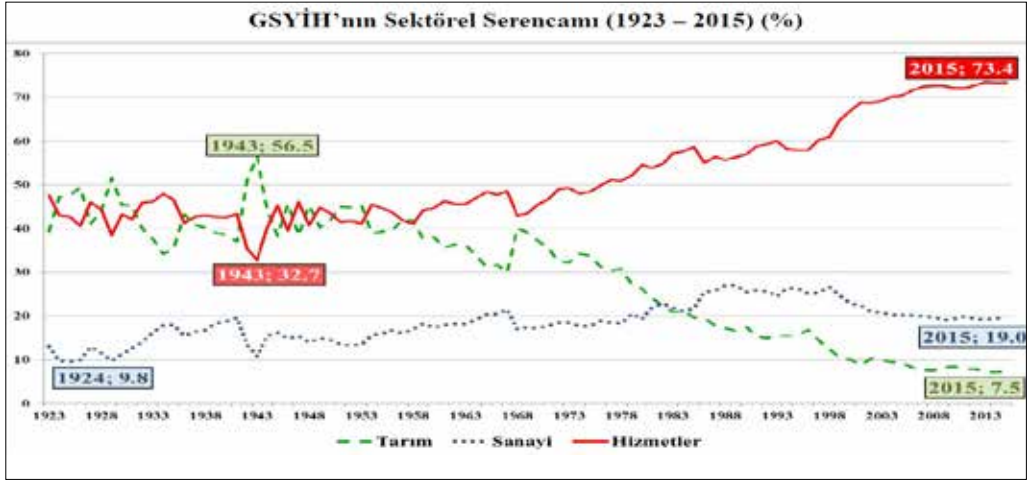
Tarımdaki büyümeye veya diğer alanlardaki büyümeye bakıldığı zaman sanayi ve inşaat arasındaki dengede, Türkiye inşaat ile büyüyen bir ekonomiye sahiptir. Yani çerçevenin içerisinde tarımın yeri küçük inşaatın yeri büyüktür. Bunun nedeni ise, inşaatla bir rant var bir gelir var. Kapitalist bir yapıda getirisi bu kadar yüksek alanda yatırım yapılmaması düşünülemez.

Uzun vadede baktığınız zaman Türkiye’de gittikçe sanayisi azalan sanayisizleşen bir ekonomi var. Bu 1923’ten 2013’e kadar giden çizgiyi, değerli arkadaşım Serdar Şahinkaya’nın sunumundan aldım. Gördüğünüz gibi 1998’den sonra Türkiye’de sanayileşme ciddi boyutta aşağıya doğru inmiştir.

Sanayinin payı düşüyor (Tarım 2017 %6,2)

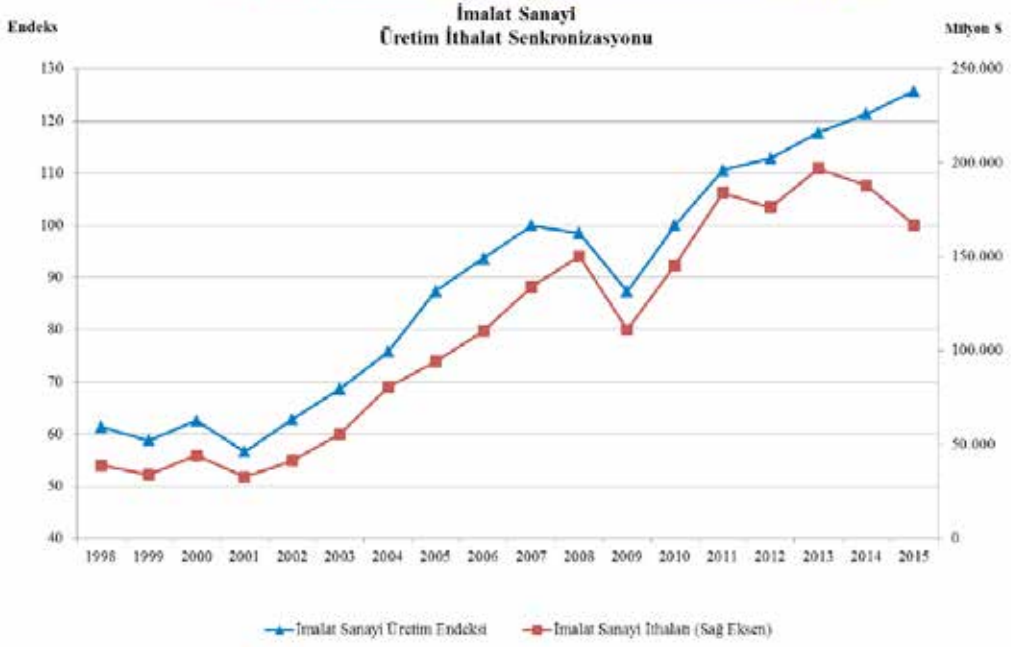
(Serdar ŞAHİNKAYA’dan bir alıntı)

Cumhuriyetin iki büyük başarısı vardır. Birisi sosyo-kültürel alanda, hukuk alanında ve diğer tüm alanlarda aydınlanmadır. İkincisi ekonomide sanayileşmedir. Sanayide gelişme sağlayamayan hiçbir politika seçeneği başarılı değildir. Dünyanın hangi ülkesinde bakarsanız bakın, hangi gelişmiş sanayi ekonomisinin altına bakarsanız bakın göreceğiniz tek bir gerçek vardır. O’da sanayileşmedir. Ekonomi özellikle 1960’lı yıllardan sonra ki süreçte sanayi alanındaki gelişimini kaybetmiştir. Toplam milli gelirin % 6,2 si tarım, bu normal bir şey. Ancak siz milli gelirin % 6,2 sini üreten kesimi %20 çalışan insan veriyorsunuz. Burada bir sıkıntı var. Çizelgeye baktığınız zaman hizmetler yukarıya çıkıyor, yani inşaat-turizm-sigortacılık-bankacılık.

Dahası üretim yapısı öyle bir hale geldi ki, üretmek için ithalat yapmak zorundayız. Yüksek ithalat cari açığı o da ülkenin döviz ihtiyacını artırıyor.

Seviyesiz Birliktelik : Üretmek için ithalata mahkum bir yapı...

Türkiye’de imalat sanayii dediğimiz sanayide ithalat da artıyor yani sanayimiz arttığı zaman ithalatımız da artıyor. Dışa bağımlı yapı dediğimiz konu burasıdır. Mesela otomotiv sanayinin parçalarını dışardan alarak yapıyor. Üretilen otomotivin % 60-70’ini ve hatta %90’ını yurtdışından temin edilen parçalar ile yapıyor. Bunu bir şekilde aşağı çekecek bir mekanizma bulmanız lazım.

Bu durum sadece sanayide olmuyor. Sözcü Gazetesi’nden aldığım bu haber tarımdaki yapının da aynı olduğunu gösteriyor.

Kereviz:
İspanya
Enginar:
Mısır,
KKTC, Irak
Saman:
Bulgaristan

Bezelye:
Rusya, ABD,
Kanada,
Macaristan ve
Almanya

Buğday:
Rusya,
Kazakistan,
ABD, Meksika

Havuç:
Avusturalya

Nar:
Rusya, Peru,
Şili, İtalya,
Kolombiya

Hangi ürün nereden geliyor?

Armut:
Şili, Arjantin,
Çin, Güney
Afrika

Nohut:
Meksika,
Hindistan,
Arjantin

Patates:
Hollanda,
Almanya,
Fransa,
KKTC,

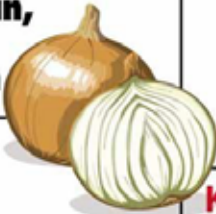
Salatalık:
Rusya,
Belarus,
Gürcistan,

Sarımsak:
Çin

Kabak:
Ukrayna,
Rusya, Çin,
G. Afrika

Arpa:
Ukrayna,
Fransa, Rusya,
Almanya

Nohut:
Meksika,
Hindistan,
ABD,
Arjantin

Kırmızı biber:
KKTC

Çay:
Sri Lanka,
Kenya,
Endonezya,
Çin, İran

Ceviz:
ABD

Elma:
Şili, İtalya,
Fransa,
Bosna-Hersek,
ABD

Kuru soğan:
Hollanda,
İran, Rusya

Kuru fasulye:
Çin, Mısır,
Arjantin, Peru

Ayçiçeği:
Moldova,
Bulgaristan,
Romanya

Antep fıstığı:
İtalya, Almanya,
Mısır, İran

Yulaf:
Ukrayna,
Macaristan,
Fransa,
İspanya

Domates:
Rusya, KKTC,
Romanya,
Ukrayna

**Kavun ve
karpuz:**
İran

Kuru fasulye:
ABD, Kırgızistan,
Kanada, Peru,
Çin

Öte yandan, TÜİK rakamlarına göre, tarım ürünlerinin 2016 ithalat değerleri incelendiği zaman, denge yıllar itibariyle neredeyse ithalat lehine kaymıştır. Tanımlama uluslararası ticaret standartlarına göre yapılmış bir sınıflandırmadır. İthalat artmış, ihracat azalmış. Gıda da bunun tam tersi durum var, gıdada ithalata yönelik bir artış var. Bu sevindirici bir durum ama bu kadar çok ithalat yaptıktan sonra ithalat rakamları da az değil 2,8 milyarlıardan 11 milyar liraya kadar gelmiş gıdada ithalat.

TARIM ÜRÜNLERİ DIŞ TİCARETİ (STIC) (Milyon \$)						
Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	İhracat Değişim %	İthalat Değişim %	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %
1996	4.949	4.866	83			101,7
1997	5.470	4.926	544	10,5	1,2	111,0
1998	5.053	4.322	731	-7,6	-12,3	116,9
1999	4.442	3.398	1.044	-12,1	-21,4	130,7
2000	3.856	4.156	-300	-13,2	22,3	92,8
2001	4.349	3.080	1.269	12,8	-25,9	141,2
2002	4.052	3.955	97	-6,8	28,4	102,5
2003	5.257	5.265	-8	29,7	33,1	99,8
2004	6.501	6.059	442	23,7	15,1	107,3
2005	8.309	6.480	1.829	27,8	6,9	128,2
2006	8.634	7.286	1.348	3,9	12,4	118,5
2007	9.769	9.812	-43	13,1	34,7	99,6
2008	11.474	13.038	-1.564	17,5	32,9	88,0
2009	11.190	9.631	1.559	-2,5	-26,1	116,2
2010	12.664	12.880	-216	13,2	33,7	98,3
2011	15.279	17.574	-2.295	20,6	36,4	86,9
2012	15.994	16.370	-376	4,7	-6,9	97,7
2013	17.739	16.916	823	10,9	3,3	104,9
2014	18.753	18.060	693	5,7	6,8	103,8
2015	17.444	16.059	1.385	-7,0	-11,1	108,6
2016	16.857	15.638	1.219	-3,4	-2,6	107,8
2017XI	15.818	16.514	-696	-6,2	5,6	95,8

NOT: STIC 0, 1, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 4 kalemleri

GIDA MADDELERİ DIŞ TİCARETİ (STIC) (Milyon \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	İhracat Değişim %	İthalat Değişim %	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %
1996	4.557	2.831	1.726			161,0
1997	5.133	2.649	2.484	12,6	-6,4	193,8
1998	4.688	2.311	2.377	-8,7	-12,8	202,9
1999	4.085	2.038	2.047	-12,9	-11,8	200,4
2000	3.543	2.133	1.410	-13,3	4,7	166,1
2001	3.997	1.487	2.510	12,8	-30,3	268,8
2002	3.668	1.912	1.756	-8,2	28,6	191,8
2003	4.735	2.791	1.944	29,1	46,0	169,7
2004	5.891	3.090	2.801	24,4	10,7	190,6
2005	7.714	3.284	4.430	30,9	6,3	234,9
2006	7.932	3.486	4.446	2,8	6,2	227,5
2007	9.007	5.167	3.840	13,6	48,2	174,3
2008	10.705	8.503	2.202	18,9	64,6	125,9
2009	10.582	6.108	4.474	-1,1	-28,2	173,2
2010	11.869	7.413	4.456	12,2	21,4	160,1
2011	14.207	10.653	3.554	19,7	43,7	133,4
2012	15.026	10.420	4.606	5,8	-2,2	144,2
2013	16.749	10.832	5.917	11,5	4,0	154,6
2014	17.753	12.049	5.704	6,0	11,2	147,3
2015	16.561	10.889	5.672	-6,7	-9,6	152,1
2016	16.004	10.699	5.305	-3,4	-1,7	149,6
2017XI	14.974	10.929	4.045	-6,4	2,1	137,0

NOT: STIC 01 22 41'dir.

TARIMSAL HAMMADE DIŞ TİCARETİ (STIC) (Milyon \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Denge	İhracat Değişim %	İthalat Değişim %	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı %
1996	392	2.035	-1.643			19,3
1997	337	2.278	-1.941	-14,0	11,9	14,8
1998	365	2.011	-1.646	8,3	-11,7	18,2
1999	357	1.360	-1.003	-2,2	-32,4	26,3
2000	313	2.023	-1.710	-12,3	48,8	15,5
2001	352	1.593	-1.241	12,5	-21,3	22,1
2002	384	2.083	-1.699	9,1	30,8	18,4
2003	522	2.474	-1.952	35,9	18,8	21,1
2004	610	2.969	-2.359	16,9	20,0	20,5
2005	595	3.196	-2.601	-2,5	7,6	18,6
2006	702	3.800	-3.098	18,0	18,9	18,5
2007	762	4.645	-3.883	8,5	22,2	16,4
2008	769	4.535	-3.766	0,9	-2,4	17,0
2009	608	3.523	-2.915	-20,9	-22,3	17,3
2010	795	5.467	-4.672	30,8	55,2	14,5
2011	1.072	6.922	-5.850	34,8	26,6	15,5
2012	968	5.950	-4.982	-9,7	-14,0	16,3
2013	990	6.084	-5.094	2,3	2,3	16,3
2014	1.000	6.011	-5.011	1,0	-1,2	16,6
2015	883	5.170	-4.287	-11,7	-14,0	17,1
2016	852	4.938	-4.086	-3,5	-4,5	17,3
2017 XI	845	5.586	-4.741	-0,8	13,1	15,1

Not: STIC 21, 22, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Tarımsal dış ticaretteki hammadde değerlerine göre, tarımsal hammadde dış ticaretinde de açık veriyoruz. Mesela biz kauçuk retemiyoruz, ekolojik olarak bizim kauçuk üretmemiz mümkün değil. Bazı Őeyleri dışarıdan alıp onları burada kullanmamız mümkün, ama bunu yaklaşık 4 - 5 milyar dolarlık bir açık vererek neden yapıyoruz.

Sanayide, gıdada, tarımda da neredeyse büyük bir oranda dışarıya bağımlılık ciddi bir sorun. ereve dediniz Şey bence burası. İktisadi olarak baktığınızda bu formül bütün döviz dengesini mahvediyor. Tarım sürekli döviz açığı veriyor. Uzun bir süredir dışarıya bağlı bir üretim yapımız var ve bunu deęiőtiremiyoruz maalesef. Kurdaki hareketler gıdayı etkiliyor. İthalata bağlı üretim sisteminde, enflasyon ile mücadele etmek mümkün değil. Unutmayın ki, dışa açık kapitalist ekonomide enflasyon ile mücadeleyi başaramazsınız, faizleri aşağıya ekemezsiniz.

Peki, dövize bağlı yapıya geldiğiniz zaman döviz ne demektir. Dövize bağlı

yatırım ne demek? Çok bilinen iki isim biri Lenin diğeri iktisatçıların çok iyi tanıdığı Keynes. Keynes 1. Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte Almanlara kabul ettirilen barış anlaşmasını eleştiriyor. Diyor ki; "Bir ülkenin ulusal parasını yok etmeyin, onu mahvetmeyin, bunu yaparsanız ikinci bir savaşa sebep olursunuz" Nereden çıkardınız diye sorduklarında "bir ulusu yıkmak istiyorsanız, ulusun parasından başlayın, ulusal parasını, alım gücünü, güvenliğini her şeyini yok edin" diyor.

Gelinen aşamada Türkiye yabancılar için artık bir «market economy» oldu. Yatırımların ortalama vadesi en fazla 3 ay. Yerliler de rant yaratan inşaat yatırımı peşinde. Uzun vadeli, istihdam yaratan, ithal ikameci yatırım yapılmıyor.

	2016	2017 Ekim
SICAK PARA STOKU (GENİŞ TANIMLI)	228.876	276.018
Portföy Yatırımları	142.979	176.173
Hisse senedi	35.505	50.005
Borç Senedi	107.474	126.168
Kısa Vadeli Krediler	18.556	23.052
Kısa Vadeli Ticari Krediler	36.859	43.577
Bankalar YP Mevduatlar	30.482	33.216
SICAK PARA STOKU (Portföy + Mevduat)	173.461	209.389
anımlı Sıcak para (Portföy+Mevduat) / GDP	20.1	24.7

Yatırım İçin Para Gelecek Yerde Dışarıya Kaynak Transfer Ediyoruz
(2017 eylül sonu rakamlarıdır. 2003-2017 arasında yabancılara 193,5 milyar dolar faiz ödemesi yapılmıştır. Bunun 139,7 milyar doları Türkiye'deki tüm dış borçlar için ödenen faizdir. Kalanı Hazine'nin DİBS borçlanması için yabancılara ödendiği tahmin edilen faizin hesabıdır.)
Faiz Ödemek İçin Döviz Borçlanıyoruz.

	1998	2001	2008	2009	2014	2015	2016	2017ç3
Toplam Dış (\$)	4.813	7.134	11.997	10.537	9.955	9.709	10.365	8.355
Ortalama faiz yükü	13.425	117.515	52.959	41.911	40.636	41.812	47.802	58.688
Yabancıya ödenen faiz (\$) I	5.104	9.531	4.193	2.315	4.036	2.666	2.728	3.168
Toplam I	9.917	16.665	16.190	12.852	13.991	12.375	13.093	11.523

Dünyadaki aşırı büyümüş likidite sonucunda;

Aşırı borçlanma ve demografik riskler yanlış fiyatlanıyor,

Gittikçe artan savaş riski fiyatlanmıyor,

İklim değişikliğinin sonuçları yeteri kadar önemsenmiyor,

Düşük büyüme oranı ve dijital devrim işsizlik için büyük bir tehdit olduğu unutuluyor.

Tarımda dışa bağımlılığı azaltmak ve kendi yeterliliği sağlamak ENFLASYONA ETKİSİNİ SINIRLAMAK için;

ÖNKOŞULU planlamaya dayalı destekleme ile devlet düzenlemesi ve denetlemesi olmak kaydıyla:

Geniş verimli tarım alanı,

Elverişli hava şartları,

Becerikli üreticiler,

Ülke koşullarına uygun modern tarım teknikleri,

Gelişmiş girdi piyasaları, ulaştırma, işleme ve pazarlama altyapıları,

Fiyat oluşumunu ve risk transferine olanak sağlayacak ürün piyasaları, gereklidir.

Tarım Neden Desteklenir?

Tarımsal üretim doğaya bağlı olduğu ve tarımsal ürünlerin arz ve talebi esnek olmadığı için, risk ve belirsizlik yüksektir.

Tarımsal üretim zaman aldığı için sermaye üretim hızı düşük kalmaktadır.

Diğer sektörlere göre kullanılan birim kaynak başına getiri düşüktür.

Tarım toplumun beslenmesi için stratejik öneme sahiptir. (STRATEJİK ÖNEM NASIL TANIMLANABİLİR)

Gıda Güvenliği: Sağlıklı ve kusursuz gıda üretimini sağlamak için gıdaların, üretim, işleme ve dağıtımları sırasında gerekli kurallara uyulması ve önlemlerin alınması.

Gıda Güvencesi: Tarımsal üretime ilişkin çevresel, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanması.

Diğer bir destek nedeni de üreticilerin gelir düzeyinin artırılmasına ilişkin politikalarıdır.

Tarımın neden desteklendiği sorusunun yanıtı “risk” ve “düşük getiri” anahtar kelimelerinde bulunmaktadır:

Tarım sektöründe risk ve belirsizlik yüksektir, çünkü üretim doğal koşullara bağlıdır.

Tarımsal ürünlerin arz ve talep esneklikleri düşüktür. Bu ürünlerin arzında ya da talebinde artış ya da azalış şeklindeki küçük bir değişiklik, fiyatlarında büyük dalgalanmalara neden olmaktadır.

Tarımsal üretim dönemleri diğer sektörlere kıyasla daha uzundur ve belirli zamanlarda yoğunlaşmaktadır.

Tarımsal ürünlerin korunup saklanmalarının ancak belirli şartlarda ve koşullarda yapılabilmektedir.

Tarımsal üretim uzun sürdüğü için sermaye üretim döngüsü yavaştır. Buna paralel olarak, diğer sektörlere göre kullanılan birim kaynak başına getiri de düşük kalmaktadır.

Söz konusu gerekçeler tarım sektörlerini destekleyen tüm ülkeler için geçerlidir. Bu gerekçelerden dolayı hakim olan sorunun “tarım desteklenmeli midir?” değil, “tarım nasıl desteklenmelidir?” olduğudur. Ancak, tarımın küresel boyutu dikkate alındığında, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin tarım sektörlerini farklı nedenlerle desteklediği ortaya çıkmaktadır.

Gelişmiş ülkeler tarım sektörlerini geliştirmekte olan ülkelere karşı her zaman daha fazla oranda korumuştur. Bunun nedeni, tarımsal nüfusa diğer sektörlerdekine yakın bir tutarda gelir sağlayarak, tarımsal nüfustaki düşüşü engellemek olarak açıklanmaktadır. Bu doğrultuda gelişmiş ülkelerdeki desteklemeler, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarım anlaşmasıyla, tarımsal ürünler üzerindeki ticareti bozucu etkisi olan doğrudan desteklemelerin kaldırılmasına kadar, ürün fiyatlarına müdahaleler yoluyla sağlanmıştır.

Tarımsal Desteklerin Finansmanı

Bütçeden Finanse Edilen Destekler:

- Doğrudan Ödemeler (DGD, Primler)
- Dolaylı Ödemeler (Vergi muafiyetleri, enerji indirimi vb.)

Tüketiciler Tarafından Finanse Edilen Destekler:

- Gümrük vergileri ve tarife dışı engeller yoluyla uygulanan koruma politikaları
- Piyasa Fiyatı Desteği, Destekleme alımları

Tarım Kanunu – I

Tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için gerekli politikaların tespit edilmesi ve düzenlemelerin yapılmasını teminen 5488 sayılı Tarım Kanunu 25.04.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tarım Kanunu ile,

Her yıl destekleme programlarının esaslarını ve araçlarını tespit etmek,

Bunların bütçe ödenek ihtiyaçlarını belirlemek ve ilgili kuruluşlara teklif etmek,

Değişen ulusal ve uluslararası koşullara göre destekleme programlarında yapılacak düzenlemeleri belirlemek,

Desteklerle ilgili gerekli mevzuat düzenlemelerini izlemek ve değerlendirmek gibi görevleri yerine getirmek amacıyla ilgili Bakanlık ve Müsteşarlıkların üst düzey temsilcilerinin üyesi olduğu Tarımsal Destekleme ve Yönlendirme Kurulu kurulmuştur.

Tarım Kanunu - II

Tarım Kanunu ile tarımsal destekleme araçları;

- Doğrudan gelir desteği,
- Fark ödemesi,
- Telafi edici ödemeler,
- Hayvancılık destekleri,
- Tarım sigortası ödemeleri,
- Kırsal kalkınma destekleri,
- Çevre amaçlı tarım arazilerini koruma programı destekleri ve
- Diğer tarımsal destekleme ödemeleri olarak sınıflandırılmıştır.

Yukarıda sayılan araçlar temel olarak "Tarım Stratejisi 2006-2010 Belgesi"nde yer alan araçlar ile uyumlu olup, Tarım Strateji Belgesinden farklı olarak her bir aracın tarımsal destekleme bütçesinden alacağı pay kanun metninde yer almamaktadır. Bununla birlikte Tarım Kanununda, bütçeden ayrılacak toplam kaynağın GSMH'nin %1'inden az olamayacağı hükme bağlanmaktadır.

Çiftçi devletten alacaklı (Bütçe yapılırken milli gelir tahmin. Bu hesaplar gerçekleşmeye göre)

Milyar TL	Tarımsal Amaçlı Transferler	GSYH	Milli Gelirin %1'i	FARK
2007	5,6	880,5	8,8	-3,2
2008	5,8	994,8	9,9	-4,1
2009	4,5	999,2	10,0	-5,5
2010	5,8	1.160,0	11,6	-5,8
2011	7,0	1.394,5	13,9	-6,9
2012	7,6	1.569,7	15,7	-8,1
2013	8,7	1.809,7	18,1	-9,4
2014	9,2	2.044,5	20,4	-11,2
2015	10,0	2.337,5	23,4	-13,4
2016	11,5	2.590,5	25,9	-14,4
2007-2016 ARASI TOPLAM				-82,0

Tarım Kanunu – III

Doğrudan Gelir Desteği: Üreticilere üretim amacıyla işledikleri arazileri için doğrudan ödeme yapılmaktadır.

Fark Ödemesi: Söz konusu destek öncelikle arz açığı ürünleri kapsamakta olup, üretim maliyetleri ile iç ve dış fiyatlar dikkate alınarak belirlenmektedir.

Telafi Edici Ödemeler: Üreticilerin arz fazlası olan ürünlerin üretiminden vazgeçerek alternatif ürünlere yönelmelerini teşvik etmek amacıyla verilmektedir.

Hayvancılık Destekleri: Hayvancılık sektöründe, ırk ıslahı, yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerde hijyen şartlarının sağlanması, hayvan kimlik sisteminin teşviki gibi amaçlarla destekleme yapılmaktadır.

Tarım Kanunu – IV

Tarım Sigortası: Üreticilerin üretim materyallerini ve ürünlerini sigorta ettirmelerini teşvik etmek amacıyla sigorta primlerinin % 50'si hibe olarak devlet tarafından karşılanmaktadır.

Kırsal Kalkınma Destekleri: Kırsal gelirlerin artırılması ve çeşitlendirilmesi, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla yürütülen yatırım projelerinin maliyetlerinin % 50'si hibe olarak devlet tarafından karşılanmaktadır.

Diğer Destekleme Ödemeleri: ÇATAK, Ar-Ge desteği, organik tarım desteği, sertifikalı tohum kullanımı-üretimi desteği

Sorunlar – Yapısal

Türkiye'nin Tarım nüfusunun çokluğu, 2017 yılında: Çalışanların %20'si tarımda,

Oysa tarımın milli gelirdeki payı %6,2

Tarım işletmelerinin küçük ölçekli, çok parçalı ve dağınık yapıda olması,

Doğaya aşırı bağımlılık ve verimliliğin düşüklüğü,

Üretim ve pazarlama altyapılarındaki yetersizlikler

Örgütsüzlük

Popülist destekleme politikaları gibi yapısal sorunları bulunmaktadır.

Çözüm için

İklim değişikliklerini dikkate alan, (Kısa vadede, bu yıl sıkı bir KURAKLIK geliyor tartışması)

Kadın girişimciliğini/istihdamını öne çıkaran,

Dar ve sabit gelirlilerin daha fazla gıda tükettiğini/harcadığını unutmayan
(ÜRETİCİYİ DESTEKLEDİĞİ KADAR TÜKETİCİ DOSTU)

Tarımın geçici de olsa uzmanlaşma gereği az olan bir istihdam alanı olduğunu bilen,

Yetkin kurumsal yapılanmaya sahip olan,

Planlamayı esas alan, kaliteli bir ulusal tarım/destekleme politikası oluşturulmalıdır.

TÜRKİYE HAYVANCILIĞINA KIYMA FİYATI: İTHALAT VE SIĞIR ETİ FİYATINDA KARMAŞA

Prof. Dr. Numan Akman*

Giriş

Türkiye’de başka ürünlerde fiyat artışı olmuyor gibi, özelde siğir eti, genelde de kırmızı et fiyatları ve bunlardaki değişiklikler, hemen her dönem tartışma konusu olmuştur. Tüketiciler ve hükümetler et fiyatlarının yüksekliğinden, besiciler başta olmak üzere bir grup üretici de satış fiyatının düşmesi veya maliyetin artması nedeniyle kazançlarının azaldığından şikayet ede gelmişlerdir. Az olsa da, besicilerin, iyi kazandıklarını söyledikleri dönemler de olmuştur. Başta büyük kapasiteli işletmeler olmak üzere birçok besici için, özellikle besi materyali ithalatının arttığı yıllar bu yüksek karlı dönemler arasında sayılabilir.

Yüksekliğinden bu kadar çok şikâyet edilen siğir eti fiyatının düşürülmesi için hemen her dönem aynı önlemlere başvurulmuştur: Et fiyatlarının artışına yönelik şikayetler yaygınlaşınca, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı başta olmak üzere, çeşitli kamu kurumlarının yetkilileri, önce gereken tedbirlerin alınacağını açıklamaya başlarlar. Ardından “halkımıza pahalı et yedirmeyiz” iddiası dillendirilip, baştan beri akılda olan, çoğu kez de hedeflenen-planlanan önlemin hayata geçirilmesinden, yani ithalattan söz edilmeye başlanır. İthalat fikri benimsetilince ki bu çok zaman almaz, ülke için hangi ürünün/ürünlerin ithalatının daha uygun olacağı tartışması

*A.Ü. Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü

gündeme gelir. Bu arada hem ülke üreticilerinin hem de ülke halkının ne kadar düşünüldüğünü ifade eden demeçler de ihmal edilmez¹. Sonuçta, “en kısa sürede sonlandırılacağı” ve “ülke hayvancılığına kesinlikle zarar verilmeyeceği” vaat edilerek, ithalata başlanacağı duyurulur.

İthalat kararı verildikten sonra elbette hangi ürünün/ürünlerin ithalinin daha uygun olacağına da kararlaştırılması gerekir. Örneğin, önce et mi ithal edilmelidir? Et ithal edilecekse, taze soğutulmuş mu yoksa dondurulmuş et mi getirilmelidir? Aslında ithalatın kim ya da kimler tarafından yapılacağı da, en az nelerin ithal edileceği kadar, önemlidir. Ama çoğu kez bu iş için Et ve Süt Kurumu (ESK) görevlendirilir². Tabii ESK da bu işi başkalarına ihale eder³. Ama damızlık ithalatı söz konusu olduğunda, bir başka kamu kurumu olan Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) de unutulmaz. TİGEM'e de damızlık sığır ithalatında ayrıcalık sağlanır².

Yukarıda anlatılanlar büyük çaplı ithalata karar verilen her dönemde bazı küçük farklılıklarla tekrarlanır. Son olarak 2010 yılında başlatılan ithalatın öncesinde ve sonrasında yaşananlar ve yapılanlar da, birçok açıdan daha önceki dönemlerin bir benzeridir⁴. Bu dönemin en önemli farkı, 2010 yılının ikinci yarısına yakın başlatılan besilik ve kasaplık hayvan ile et ithalatının, Cumhuriyet döneminin bu alanda en uzun süren ve en fazla kaynak aktarılan dış alımı olmasıdır. Öyle ki, 2010 yılından 2017 yılı sonuna kadar, sığır (kasaplık ve besilik), koyun-kuzu (kasaplık) ve sığır eti için harcanan döviz 4.4 milyar doları aşmıştır (Çizelge 1). Üstelik bu zaman diliminde ithalat hız kesmemiş, aksine artmıştır. Örneğin, 2017 yılı ithalat tutarı önceki 3 yılın toplamından da fazladır. Kısaca, besiciler ve kasaplar yüzünden arttığı ileri sürülen et fiyatını düşürerek, halka ucuz et yedirme iddiası ya da bahanesiyle, geçici bir süre için başlatıldığı ifade edilen ithalat 7. yılını tamamlamıştır. Ama söz konusu hedefe/hedeflere ulaşamamış, yani fiyatlar istenilen ölçüde de geriletilmemiştir (Çizelge 2).

1 <https://www.tarimdanhaber.com/haber/tarim-bakanligi/tarim-bakani-fakibaba-ithal-eti-ben-de-istemiyorum>

2 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160503-11.pdf>

3 <https://www.tarimdanhaber.com/haber/hayvancilik/hayvancilikta-kim-kazaniyor/>

4 http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/139506/Et_icin_ithalat_yetkisi_verildi.html

<http://www.milliyet.com.tr/tarim-bakani-eker-birileri-spekulasyon-yapiyor-ekonomi-1230140/>

<http://www.finansgundem.com/haber/ithalatın-dümeni-et-balika-geçti/274211>

<http://www.gazetevatan.com/et-ucuzlayacak-302198-ekonomi/>

<http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/687289-ithal-etin-sagligina-bakan-teminati>

https://www.takvim.com.tr/ekonomi/2011/01/14/toptan_et_60_lira_olsa_cikmazlardi

Çizelge 1. Türler itibariyle yıllara göre kasaplık veya besilik olarak ithal edilen hayvan sayısı (baş) ile sığır karkası miktarı (ton) ve bunların tutarı (Milyon Dolar)

YIL	Miktar				Tutar, Milyon Dolar				
	Sığır, Baş		Kasaplık Koyun-Kuzu, baş	Sığır eti, ton	Sığır		Koyun- Kuzu	Sığır eti	TUTAR
	Kasaplık	Besilik			Kasaplık	Besilik			
2010	118 578	1 443	234 699	50658	206.3	1.9	26.7	249.3	484.2
2011	164 360	227 871	1 446 573	110 731	303.2	252.6	147.5	511.9	1 215.1
2012	194 183	228 686	394 963	25 437	358.2	253.4	39.2	96	746.8
2013	28 869	130 897	65 720	6 141	44.4	151.3	6.7	24.3	226.6
2014	2 434	23 604	2 496	640	4.1	32.8	0.2	5.3	42.3
2015	0	154 194	0	17 574	0	164.4	0	104.9	269.4
2016	23 159	406 909	0	5 720	30.8	387.5	0	41.6	459.9
2017	96 493	653 873	236 210	18 879	161.6	709.9	32	85.3	988.8
TOPLAM	628 076	1 827 477	2 380 661	235 780	1 108.6	1 953.8	252.3	1 118.6	4 433.1

<https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret.zul?param1=24¶m2=4&sitcrev=0&isicrev=0&sayac=5802;> adresinden sağlanan verilerden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Çizelge 2. Ankara Ticaret Borsasında yıllık ortalama dana karkas fiyatı ve fiyat indeksi (2009 yılı ortalama fiyatı=100 olduğunda)

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fiyat, TL/kg	11.1	15.7	14.1	14.5	15.4	18.4	22.7	24.6	25.9	25.5
İndeks	100	141.2	126.9	130.7	138.8	165.3	204.4	221.2	232.6	229.6

http://borsa.tobb.org.tr/fiyat_sorgu2.php?ana_kod=8&alt_kod=812

ESK'nın Kıyma ve Kuşbaşı Satması

Son dönemlerde ESK görece daha düşük fiyatla, sadece kendi mağazalarında et satmakla yetinmemiş, Sayın Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı, Türkiye'nin 81 ilinde satış yerleri olan 2 perakendeci firmanın yaklaşık 13 bin şubesinde 14.5 TL'ye yarım kg kıyma, 15.5 TL'ye de yarım kg kuşbaşı satışını başlattıklarını duyurmuştur. Sayın Bakan bu açıklamasına "Yani fakir fukaramız da et yiyecek. En tabii hakkı. 50 lira bir eti, hakikaten fakir, fakara yiyemiyor. Bunu düşünmemiz lazım. Bunu yaparken de üreticiye saygı duyuyoruz. Onun da kazanması gerektiğine inanıyoruz ve bu dengeleri gözeteceğiz inşallah"⁵ cümlelerini de eklemiştir. Sayın Bakanın son derece iyi niyetle verdiği bu demecin gündeme taşıyacağı bazı sorular vardır:

5 <http://www.haberturk.com/gida-tarim-ve-hayvancilik-bakani-esref-fakibaba-ucuz-et-satisiyla-iligili-aciklamalar-da-bulundu-1699785-ekonomi>

- Fakir fukaranın bundan sonra tüketeceği et Sayın Bakanın 50 TL dediği et ile aynı mıdır?
- Et bu fiyattan satılmadan fakir fukaranın aylık tüketimi kaç kg idi, bu fiyatlarla kaç kg olması beklenmektedir?
- Et Süt Kurumu bu uygulamayı kaç ay, ya da kaç yıl sürdürecektir? Bu uygulamadan vazgeçilmesi için iç piyasa fiyatının kaç lira olması gerekmektedir?
- Bu fiyatlar geçerli olduğunda kıyma ve kuşbaşı satın alabilecek dar gelirli sayısı için bir tahmin var mıdır?
- Et ve Süt Kurumunun bu yolla değerlendireceği kemiksiz et, karkas veya canlı hayvandan pazarlayacağı kıyma ve kuşbaşı daha aşağı fiyatlarla satılamaz mı?
- İki mağazanın şubelerinde satılacak kıyma ve kuşbaşının hazırlanacağı et ve/veya karkasın ortalama fiyatı nedir? Örneğin ithal karkas 18.5 TL/kg olduğunda, bir kg karkastan üretilen kıyma ve kuşbaşının sağladığı net gelir de 21.5 TL olsa, aradaki kazanç (satılan karkasın 6 bin ton/ay veya 10 bin ton/ay olmasına bağlı olarak 18 ya da 30 milyon TL/ay) nasıl değerlendirilecektir?
- Satılan kıyma ve kuşbaşı paketlerinin üzerinde “Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ilgili kuruluşu Et ve Süt Kurumu tarafından temin edilen karkas etlerden üretilmiştir” ifadesi yer alırken, bunların denetim ve kalitesinden hangi kurum/kurumlar sorumlu olacaktır?

Yukarıdakilere benzer soruların sayısı artırılabilir. Ama hiç olmazsa bu sorulara net ve inandırıcı cevaplar vermek veya bulmak, azından birçok konudaki tereddüdü ortadan kaldıracaktır.

Üretici ve Tüketici Fiyatı

Sayın Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı, fiyatların düşürüleceğini vurgulayarak kıyma için 29 TL, kuşbaşı için de 31 TL satış fiyatı açıklamıştır. Yalnız bu fiyatların her yerde geçerli olmayacağı, sadece iki market zincirinde satılacak kıyma ve kuşbaşı etin bu fiyatlarla pazarlanacağı bildirilmiştir. Kıyma ve kuşbaşı fiyatları düşürülürken ESK, Haziran 2017’de 21.0 TL/kg olarak belirlediği⁶ yağsız kesim karkas fiyatını Eylül 2017’de 25.0 TL/kg’a, Şubat 2018’de de 25.5 TL/kg’a yükseltmiştir⁷. Bir başka ifadeyle, ESK iç piyasadan satın alacağı karkas fiyatını artırırken, karkasın büyük bir bölümünü oluşturan kıyma ve kuşbaşı fiyatını düşürmüştür. Bu koşulla yapılan alışverişin, yani 25 TL/kg’a karkas alıp 29 TL’ye kıyma 31 TL’ye kuşbaşı satmanın, ticari bir açıklaması olmaz. ESK muhtemelen söz konusu kıyma ve kuşbaşını ithal

6 <https://kayseri.tarim.gov.tr/Menu/98/Karkas-Kg-Fiyatlari>

7 <https://www.esk.gov.tr/tr/11931/Alim-Fiyatlari>

edilen karkas ya da kemiksiz etten hazırlatacaktır. İthal edilen kasaplık sığırlardan elde edilecek karkasların da bu amaçla kullanılması şaşırtıcı olmamalıdır.

ESK'nın, dar çerçeveli olduğu söylenece de, piyasaya bu şekilde müdahalesi, bir yanda devlet destekli et ticareti yapanlar, diğer tarafta da mevcut koşullarda ayakta kalmaya çalışanlar olmak üzere iki grup oluşturmaktadır. Devlet destekli ticaret yapanlar hem bu ticaretin sürmesini hem de kazançlarının daha da artmasını isteyeceklerdir. Bu isteklerin bir bölümünün bile karşılanmaya çalışılması, bir yandan ithalatın süreklilik kazanmasına, diğer yandan yerli üreticilerin kaygılarının iyice büyümesi ve kamuya olan güvenin gittikçe sarsılmasına yol açabilir.

Kişi Başına Ne Kadar Et Düşer?

Kıyma ve kuşbaşı satışı için sözleşme yapılan iki markete ayda 6 bin ton karkas verileceği, eğer bu yetersiz kalırsa verilecek miktarın 10 bin tona çıkarılacağı açıklanmıştır⁸. Bu miktarlarda karkastan elde edilecek toplam etten yaklaşık 80 milyonluk Türkiye'de kişi başına düşen miktar yılda 0.747 kg veya 1.2459 kg kadar olur. Bu da Türkiye'de 14.7 kg olarak hesaplanan kişi başına karkas üretiminin 15.6 kg veya 16.2 kg'a çıkması demektir. Bu miktardan düşük gelirli kesimin payına ne düşeceği ve hedef kitlenin bunu satın alacak mali gücünün olup olmadığı da tartışılabilir. Gerçekten de kıyma ya da kuşbaşı fiyatlarında 3-5 TL azalma sağlamış olmanın kime ya da kimlere nasıl katkısı olacağı da sorgulanmalıdır. Örneğin, 34 TL/kg fiyat ile bir ayda 1 kg kıyma satın alan 4 kişilik bir aile, aynı paraya şimdi, yaklaşık 1.172 kg kıyma alabilir. Bu da kişi başına ayda yaklaşık 43 gram artışa denk gelir.

Sıklıkla dar gelirlinin et yemesine vurgu yapılarak, bu uygulamaya bir sosyal yardım havası da verilmeye çalışılmaktadır. Eğer amaç bu ise, daha kolay, daha akılcı ve hedef kitleye ulaşma ihtimali daha yüksek yollar bulunabilir. Örneğin bu durumda, sadece sığır eti değil, yumurta, süt, süt ürünleri, hatta tavuk eti de gündeme gelmelidir. Böylece yeterince beslenemeyen kesimin, öncelikle çocukların beslenmesine, aynı bütçeyle, daha fazla katkı sağlanabilecektir. Protein oranı kıymada %18.5, yumurtada %13.0, sütte %3.3 kabul edildiğinde, bu ürünlerden sağlanacak 10 gram hayvansal proteinin parasal tutarı, sırasıyla 1.60 TL, 0.55 TL ve 0.85 TL olarak hesaplanır¹⁰. Böyle bir girişim, yani öncelikle süt ve yumurta dağıtımı, kişi başına hayvansal protein üretimi AB ülkeleri ortalamasının %60'ı kadar olan¹¹ Türkiye için, çok daha yararlı olacaktır.

8 <http://www.aksam.com.tr/guncel/ucuz-et-satan-marketler-bim-ve-a101-ucuz-et-fiyatlari-kiyima-kusbasi-ne-kadar/haber-677352>

9 Karkasın %17 sinin kemik olduğu kabul edildiğinde 1.245 kg et elde etmek için 1.5 kg karkasa ihtiyaç vardır.

10 Kıyma fiyatı 29.0 TL/kg, yumurta fiyatı 0.4 TL/adet ve süt fiyatı 2.75 TL/kg kabul edilerek hesaplanmıştır.

11 <http://www.fao.org/faostat/en/#data/CL>

Özetle bu uygulama mevcut haliyle düşük gelirli ailelerin daha iyi beslenmelerine ciddi bir katkı sağlamaz. Ayrıca bu yol ve fiyatla piyasaya verilen et ya da karkas yerli üretim de değildir. Yani Türkiye'nin düşük gelir grubuna et yedirmek, ya da üretim açığını kapatmak iddiasıyla yürüttüğü bu uygulama tamamen ithalata dayanmaktadır. Bu nitelikli bir ithalat ise; ihracatçı ülkelerin üreticileri başta olmak üzere; uluslararası canlı hayvan ve et nakliyatçıları ile ithalatçılar ve et hazırlama işletmelerine kaynak aktarmanın ötesinde bir sonuç doğurmaz. İthal etin dağıtım biçimi, yani satışın iki marketin şubelerinden yapılması da, kar söz konusu olmasa bile, bu marketlerin müşteri varlığının ve bilinirliğinin daha da artmasına katkı sağlar.

İşlenen Karkasın Değeri veya Satış Fiyatı

Bonfile, kontrfile, rosto, pirzola vb. değerli etlerin ortalama fiyatı ile ambalaj ve ulaşım dâhil, et hazırlama maliyeti bilindiğinde, ilan edilen fiyatlarla pazarlanan kıyma ve kuşbaşının üretileceği sığır karkasının parasal değeri tahmin edilebilir. Yukarıdaki unsurlara ek olarak karkasın fiyatı da biliniyorsa, bu işin ortaya çıkaracağı kazancın hesaplanması da mümkündür. Böyle bir hesaplama için normal bir dana karkasında kemik oranı (parçalama kaybı dâhil) %17, kıymalık et oranı %43, kuşbaşı et oranı %16, değerli etlerin oranı da %24 kabul edilebilir. Bu değerler ESK'nın parçalama yönetmeliği¹² ile Kale (2008) tarafından hazırlanan doktora tezinde¹³ elde edilen sonuçlara oldukça yakındır. Hatta değersiz kabul edilen kemik ile ve parçalama kaybının toplamdaki payı (%17), her iki kaynaktan da büyüktür.

Karkas parçalarının yukarıdaki kaynaklarda belirtilen oranları ile bu parçaların ESK satış fiyatları esas alındığında bir kg karkasın satış değeri yaklaşık 28.3 TL/kg olarak hesaplanmaktadır. Değerli etlerin fiyatı 42 TL kabul edilip¹⁴, burada öngörülen oranlar dikkate alındığında ise elde edilen rakam 27.5 TL/kg, yani öncekinden daha küçüktür. Bunlar elbette net gelir değildir. Net geliri elde etmek için toplam satış gelirinden katma değer vergisi (KDV) yanında karkası kemiksiz hale getirmek, bundan kuşbaşı ve kıyma yapmak, bu parçaları ambalajlamak ve satış noktalarına ulaştırmak için yapılan harcamalar ile bu işleri yapanların kazançlarını da düşmek gerekir. Sözü edilen harcamaların toplam tutarı (vergiler dâhil), "et hazırlama maliyeti (EHM)" olarak adlandırılmış ve bu çalışma için değeri 1.5 TL/kg karkas olarak kabul edilmiştir.

¹² <https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/44603>

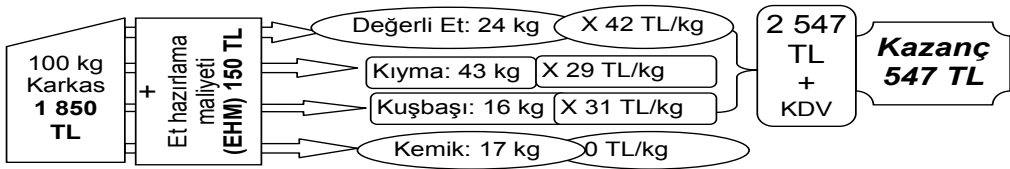
¹³ Kale M.Ç. 2008. Et ve Balık Ürünleri Anonim Şirketi Kombinalarında Sığır Etinin, Karkas veya Parçalanmış Et Olarak Sürümünün İşletme Gelirine Etkisi (Doktora Tezi) <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/27774/tez.pdf>

¹⁴ ESK fiyatları ve oranları esas alındığında, değerli et grubuna giren bütün parçaların karkastaki payı %24, ortalama fiyatı da 42 TL/kg olarak hesaplanmaktadır

İthal Karkastan Üretilen Kıyma ve Kuşbaşı Satışından Kimler Kazançlı?

ESK, ithal edilen karkastan üretilen kıyma ve kuşbaşının satışında farklı stratejiler izleyebilir. Bunlardan ilk akla gelen, Kurum tarafından temin edilen karkasın işlenmesi ve elde edilen tüm ürünlerin paketlenerek satış noktalarına transferi işini ihale edip, bu hizmetlerin karşılığını para olarak ödemektir. İkinci yol da kıyma ve kuşbaşı hazırlayacak firmalara (tedarikçilere) karkası teslim edip, bundan üretilecek belirli miktarda kıyma ve kuşbaşı etin satış noktalarına teslim edilmesini istemektir. Her iki durumda da karkasın işlenmesi, paketlerin hazırlanması ve satış noktalarına ulaştırılması ile bunları yapacak kişi ya da kurumların karları toplamı (EHM) eşit kabul edilebilir.

Bu iki stratejiden ilki Şekil 1'de, ikincisi de Şekil 2'de özetlenmiş, her ikisinin sonuçları da Çizelge 3'te bir araya getirilmiştir. Şayet Türkiye'ye gümrük vergisiz ithal edilen karkasın ESK'ya maliyeti 18.5 TL/kg¹⁵, tedarikçilerin kazancı dâhil et hazırlama maliyeti (EHM) 1.5 TL/kg_karkas, kuşbaşı ve kıyma fiyatı arasındaki fark 2 TL/kg, değerli etlerin fiyatı da 42 TL/kg kabul edilirse, kıyma ve kuşbaşının karsız satış fiyatları, KDV dahil, sırası ile 19.0 ve 21.0 TL/kg kg/TL olarak hesaplanır¹⁶. ESK, 18.5 TL/kg'a mal ettiği karkastan ürettirdiği kıyma, kuşbaşı ve değerli etleri, yukarıda hesaplanan fiyatlar, yani 19, 21 ve 42 TL/kg yerine, günümüzde olduğu gibi, 29, 31 ve 42 TL/kg'a sattığında, satış masrafları hariç, 100 kg karkastan yaklaşık 547 TL kazanç sağlıyor olmalıdır¹⁷ (Şekil 1). Şayet karkas maliyeti 18.5 TL/kg'dan fazla ise, hem bunun nedenleri açıklanmalı hem de karkas fiyatındaki bir birimlik artışın kıyma ve kuşbaşı fiyatına 1.8 olarak yansıtacağı bilinmelidir. Yani karkas fiyatı 18.5 TL yerine 19.5 TL olduğunda kıyma fiyatı da 29 TL yerine 30.8 TL/kg olacaktır.

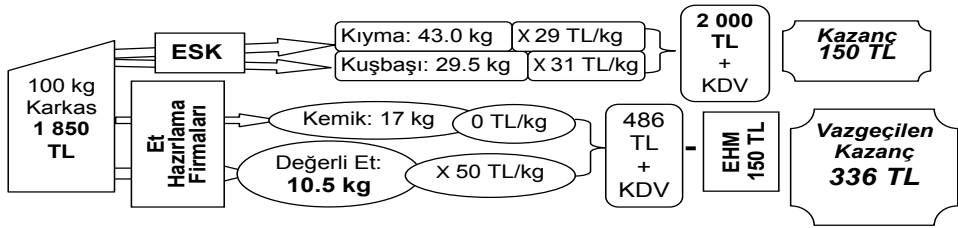
Şekil 1. ESK'nın, 100 kg karkas için 150 TL et hazırlama ücreti ödeyip tüm ürünleri (kıyma, kuşbaşı ve değerli etler) kurum adına satması halinde elde edeceği kazanç (TL/100 kg_karkas)

15 TÜİK veri tabanında 2017 yılında ithal edilen taze soğutulmuş çeyrek karkasın fiyatı yaklaşık 4.5 \$/kg'dır.

16 Karkasta değerli etlerin payı %24, fiyatı 42 TL/kg, kıyma oranı %43, Kuşbaşı oranı %16 alınmıştır.

17 Toplam tutar-EHM-Karkas tutarı=2547-150-1850=547

Basında yer alan haberlerden anlaşıldığına göre ESK ikinci stratejiyi benimsemiş ve tedarikçilere vereceği karkasın %72.5'i kadar paketlenmiş kıyma ve kuşbaşının satış noktalarına teslimini sağlayan bir anlaşma yapmıştır¹⁸. ESK'ya 100 kg karkasa karşılık teslim edilecek 72.5 kg et, örneğin 43 kg'ı kıyma, 29.5 kg kuşbaşı, satıldığında Kurumun sağlayacağı vergisiz net gelir yaklaşık 20.0 TL/kg karkastır (Şekil 2). Karkas maliyeti 18.5 TL/kg ise, kurumun kazancı da $20.0-18.5=1.5$ TL/kg karkas olarak hesaplanır. Yani bu yolu benimseyen kurum ilk stratejiye göre yaklaşık 4 TL/kg karkas ($=5.47-1.50$) daha az gelir elde eder. Kısaca, kurumun vazgeçtiği kazanç; piyasaya verilen karkasın 6 bin ton/ay veya 10 bin ton/ay olmasına bağlı olarak 24.0 - 40.0 milyon TL/ay arasında değişir.

Şekil 2. ESK'nın, aracı firmaya verdiği 100 kg karkasa karşılık 72.5 kg et (kıyma ve kuşbaşı) satması veya sattırması halinde elde edeceği kazanç (TL/100 kg karkas)

Kurum verdiği karkasın %72.5'i kadar kıyma ve kuşbaşı alır, karkasta kemik oranı ve parçalama kaybı toplamı da %17 kabul edilirse, karkası işleyip kıyma ve kuşbaşını satış noktalarına ulaştıranlara (tedarikçilere) kalan miktar karkasın %10.5'i kadar değerli et olacaktır¹⁹. Tedarikçi bunu yaklaşık 50 TL/kg fiyatla satabilirse, 100 kg karkastan sağlayacağı toplam gelir 525 TL, KDV düşülmüş gelir de 486 TL olur. Eğer 100 kg karkas için et hazırlama maliyeti (bu işi yapanların kazancı dâhil) 150 TL kabul edilirse, oluşan fazladan kazanç 336 TL/100kg karkas olarak hesaplanır. Ayda 6 bin ton ya da 10 bin ton karkas işlenmesine bağlı olarak bunun tutarı da ayda yaklaşık 20.2 - 33.6 milyon TL'dir.

18 <http://www.hurriyet.com.tr/ucuz-eti-bulmak-nerede-ise-imkansiz-40647620>

19 <http://www.hurriyet.com.tr/ucuz-eti-bulmak-nerede-ise-imkansiz-40647620>; de yer alan haberde ESK yetkililerinin fire oranını %20 olarak açıkladıkları belirtilmektedir. Daha önce yapılan açıklamalardan bunun gerçekçi olmadığı anlaşılmış olmalıdır. Özellikle soğutulmuş dana karkasında fire olarak açıklanan satılamayan bölüm %20'ye ulaşmaz. Aksine 300 kg veya daha fazla ağırlığa sahip dana karkaslarında fire bu çalışmada sözü edilen %17'nin altında da olabilir.

Çizelge 3. İki farklı anlaşmanın 100 kg karkas başına ESK'ya sağladığı net satış geliri (TL) ile piyasaya verilecek kıyma ve kuşbaşı miktarı, kg

Stratejiler	100 kg karkastan satılacak, kg			Et Hazırlama Maliyeti, TL	Net satış geliri (vergisiz), TL	Vazgeçilen* Kazanç, TL
	Kıyma	Kuşbaşı	Değerli Et			
1.Kıyma, Kuşbaşı ve Değerli Eteri Kurum Satar	43.0	16.0	24	150	~2 400	-
2.Basında yer alan anlaşma	43.0	29.5	-		2 000	~400

*Strateji 1 yerine Strateji 2'ye rağbet edildiğinde, ESK'nun vazgeçtiği kazançtır.

Sonuç

Bu çalışmada öngörülen kabuller ve basına yansıyan anlaşma esas alınarak yapılan hesaplamalara göre, ESK ayda yaklaşık 24 milyon veya 40 milyon TL kazançtan vazgeçmiş görünmektedir. Bu para iç piyasaya destek olarak yansıtıldığında, örneğin yerli üretim karkasa 1 TL/kg destek verildiğinde, bundan her ay yaklaşık 24 bin ton veya 40 bin ton karkas yararlandırılabilir. Bir başka ifadeyle bir danadan 275 kg karkas elde edildiğinde, her ay yaklaşık 90-145 bin baş sığıra destek vermek mümkün hale gelir.

Mevcut uygulama, yani ESK'nın uluslararası piyasalardan sağladığı ucuz karkastan elde edilen kıyma ve kuşbaşı eti görece ucuz fiyatla satışa sunması, kırmızı et piyasasında yer alan farklı kesimleri birbirlerinden kuşku duyar hale getirmektedir. Piyasada, besicilere besilik hayvan satanlar da dâhil, üretim sürecinde yer alanlar genellikle kazançlarından memnun değildirler. Kazançlı çıkanlar, Türkiye'ye kasaplık ve besilik sığır ile et satan ülkelerin üreticileri, o ülkelerin ihracatçıları, nakliyeciler ve Türkiye'nin ithalatçıları ile bu işlere aracılık edenlerdir. Çok sayıda ithal hayvan edinip bunları besleyerek yüksek fiyatla satabilen besiciler de, memnun olanlar grubuna dâhil edilebilirler.

Gümrük vergisi düşürülerek, görece düşük maliyetle sağlanan karkas ve kasaplık hayvanın, değerinin çok üstünde satılması, bazı kesimlere kaynak aktarmakla kalmamakta, ülke üretiminde de büyük sorunlara yol açmaktadır. Piyasaya bu kadar kolay müdahale edilmesine rağmen ülke genelinde fiyatların gerilememesi (Çizelge 2), sadece yönetim becerisinin düşüklüğüne değil, sığır eti üretiminin oldukça yetersiz, hatta açıklanan değerlerin bile altında olmasına bağlanabilir. Son zamanlarda yetersiz sığır eti üretimini buzağı ölümlerinin fazlalığına bağlamak gibi bir anlayış geliştirilmektedir. Buzağı ölümü elbette üretimi azaltır. Ama

Türkiye'nin üretim düşüklüğünü bu gerekçeye bağlamak; et üretiminin düşük olmasının sorumluluğunu üreticiye yıkmaktan, esas sorumluları gizlemekten, bu alana para aktarılmasını bekleyenlerin talebini karşılamaktan, kısaca gerçek çözümleri ötelemekten başka bir işe yaramaz. Ayrıca buzağı ölümlerinin yüksek olduğu bir popülasyonda sığır sayısının bir yılda %13.2, bir başka ifadeyle 2017 yılı sığır sayısının 2016 yılı sığır sayısına göre 2 milyona yakın artması ne düşük buzağı ölümü ne ithalat ne de türün biyolojik gerçekleriyle açıklanabilir. Yani hem bu rakamlar hem de bunlara dayalı olarak açıklanan üretim miktarları yeterince güvenilir değildir.

Aslında Türkiye'de buzağı ölüm oranının ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ama en azından son yıllarda ölüm oranının artmadığı, aksine azaldığı kabul edilebilir. Yani buzağı ölümlerinin olumsuz etkisi geçmişe nazaran daha düşüktür, denilebilir. Bu aşamada yapılması gereken, duruma bahane aramak değil, her ne pahasına olursa olsun, kırmızı et üretimini hızla artırmak ve ülkenin kısa sürede kendine yeterli, orta vadede de ihracatçı olmasını hedefleyip, bu hedefleri gerçekleştirmektir. Şimdilik bu hedeflere ulaşmanın önündeki en büyük engel, ithalatın bu kadar kârlı kılınması nedeniyle, iç üretimi artıracak önlemlerin savsaklanmasıdır. Farkında olarak ya da olmadan, pek çok kesim bu anlayışa hizmet etmektedir. Öyle ki, ithalatın bu denli büyümesine akılcı bir açıklama getiremeyenler artık "ithalatı bitirmek için daha çok ithalat" şeklinde özetlenebilecek bir anlayışa sığınmaktadırlar. Bu konuda yapılması gereken ilk iş, ithalatı işe yarar göstermek için istatistiklerde ülke sığır sayısını olmayacak şekilde yükseltmek değil, iç piyasaya yansımaları ne olursa olsun, kasaplık ve besilik sığır ile et ithalatını durdurmak olmalıdır.

BİTKİSEL ÜRÜNLERDE İTHALAT

Ahmet Atalık¹

Giriş

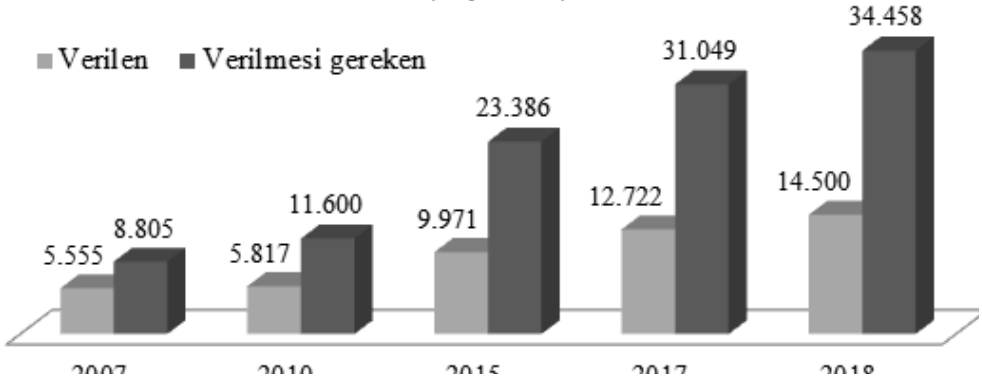
Türkiye, 12 Eylül 1980 darbesini takiben neoliberal politikaların acımasızca uygulandığı bir ülke oldu. Tarımsal destekler ve ürün fiyatları baskılanırken, zarar eden tarımsal KİT'lerin özelleştirileceği gündeme geldi. Ancak, uzun süre zarar eden tarımsal KİT bulunamayınca zarar ettirilmelerine karar verildi; 1990 – 2000 yılları arasında pek çoğu özelleştirildi, kalanlar işlevsizleştirildi. Buna paralel olarak 1990'lı yıllarla birlikte Dünya Bankası ve İMF talimatları doğrultusunda tarım politikalarımız şekillendi. Sonuçta, günümüzde de aynı mantıkla şekillendirilmeye devam edilen tarım politikaları nedeniyle her alanda gerileyen tarımımız 2017 yılında tam anlamıyla ithalata bağımlı bir duruma geldi.

Tarım destekleri: Tarımımızın nasıl destekleneceğini belirtir Tarım Kanunu 2006 yılında çıkarıldı. Kanununun 21. maddesi ile çiftçiye verilecek tarımsal desteklerin milli gelirin %1'inden daha az olamayacağı hükmü getirildi. Ancak o günden günümüze bu hüküm hiçbir zaman yerine getirilmedi; verilen destek verilmesi gereken desteğin %0,4 ve %0,6 aralığında kaldı.

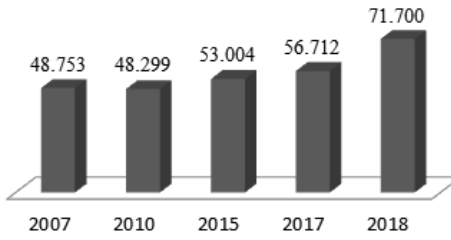
Ülkemizde önemli bir üretim ve istihdam alanı olan tarım sektörüne verilen

1 TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası İstanbul Şube Başkanı

Tarımsal destekleme ödemeleri (milyon TL)

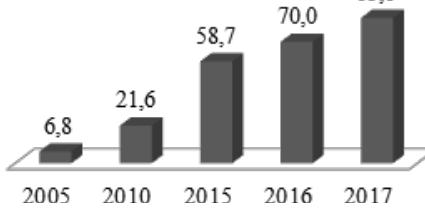

Faiz ödemeleri (milyon TL)

desteklerde durum böyle iken, aynı dönemler için 48,3 milyar TL ile 56,7 milyar TL arasında değişen kaynaklar faiz ödemeleri için kullanıldı. Faiz ödemeleri için 2018 yılı bütçesinde ayrılan kaynak ise 71,7 milyar TL'dir.

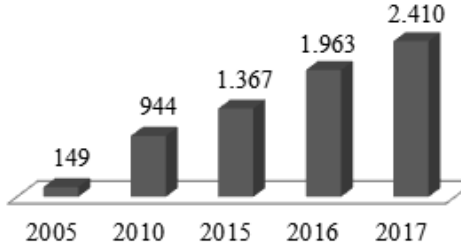
Bankaların tarıma sağladığı kredi miktarı (milyar TL)

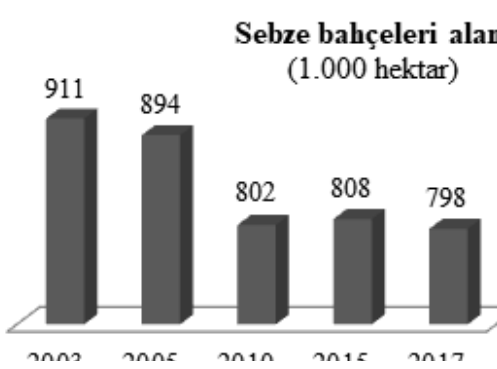
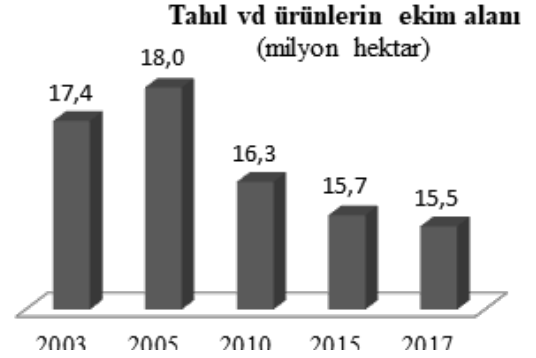
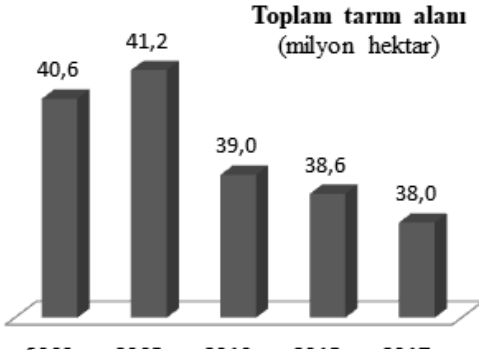
Çiftçinin Kredi Borcu Hızla Arttı:

Tarımın desteklenmesinde kanunla verilen taahhütler dahi yerine getirilmezken, bankaların tarım sektörüne olan ilgisi ve sağladığı kredi miktarı her geçen yıl daha da arttı. Buna paralel çiftçinin kamu, yerli özel ve yabancı bankalardan kullanım ödeyemediği takipteki kredi miktarı da hızla yükseldi. Bankaların tarım sektörüne sağladığı kredi miktarı 2005 yılında 6,8 milyar TL, tarımsal destekler 3,7 milyar TL; aradaki fark 1,8 kat iken, bankaların sağladığı kredi 2017 yılında 70 milyar TL'ye ulaştı, tarımsal desteklemeler ise 12,7 milyar TL'de kaldı; arada 5,5 kat fark oluştu. Çiftçinin kullanım ödeyemediği ve takibe

Takibe düşen kredi miktarı (milyon TL)

düşen kredi miktarı da aynı süreçte 149 milyon TL'den 2,4 milyar TL'ye yükselerek 16,2 kat artış gösterdi.

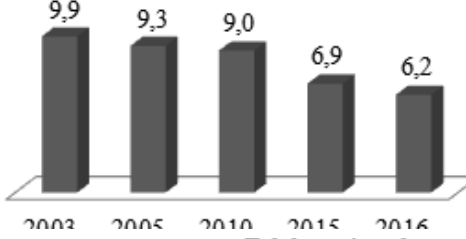

Tarım Alanlarımız Daraldı: Maliyetleri sürekli artan, buna karşın yaptığı üretimden para kazanamayan çiftçi tarlasını ekmekten vazgeçti. Bu çerçevede 2005 yılında 41,2 milyon hektar olan toplam tarım alanımız 2017 yılında 38 milyon hektara gerileyerek 3,2 milyon hektar küçüldü. Bu miktar Avrupa'nın orta yerindeki Belçika'nın yüzölçümünden daha büyük (Belçika'nın yüzölçümü 3 milyon hektardır) bir alandır. Diğer bir deyişle, tarım politikalarındaki başarısızlık nedeniyle son 11 yıllık süreçte çiftçimiz Belçika'dan daha büyük tarım arazisini ekmekten vazgeçti.

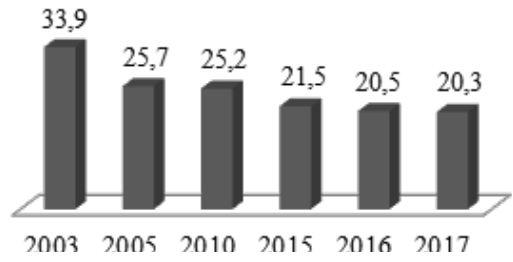
Toplam tarım alanımıza paralel bir şekilde tahıl ve diğer ürünlerin ekildiği alanlarımız da 2005 yılında 18 milyon hektardan 15,5 milyon hektara gerileyerek 2,5 milyon hektar küçüldü. Sebze bahçeleri alanımız 2003 yılında 911 bin hektardan 804 bin hektara 113 bin hektar daraldı. Çiftçimizin son çare olarak yöneldiği meyveler, içecek ve baharat bitkileri alanımız 2,7 milyon hektardan 3,3 milyon hektara 600 bin hektar genişledi.

Tarımın Milli Gelire ve İstihdama Katkısı Geriledi: Tarımsal GSYH'nın milli gelire katkısı oransal olarak her geçen yıl azaldı. Tarımsal GSYH'nın toplam GSYH içindeki payı 2003 yılında %9,9'dan 2016 yılında %6,2'ye kadar geriledi. Tarımın sektörünün istihdama katkısı da giderek azaldı. Sektörünün istihdama katkısı 2003 yılında %33,9 iken 2017 yılında %20,3'e geriledi. Buna karşın Türkiye genelinde işsizlik oranı düşürülemediği gibi artış gösterdi.

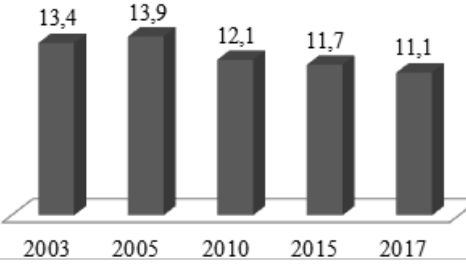
**Tarımsal GSYH'nın toplu
GSYH içindeki payı (%)**

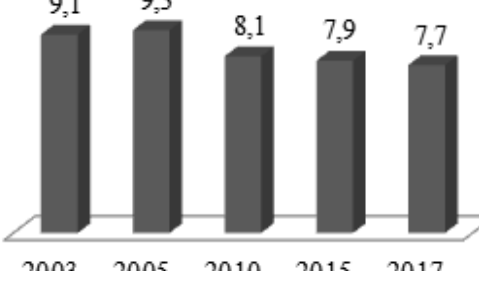
Tarımın istihdama katkısı (%)

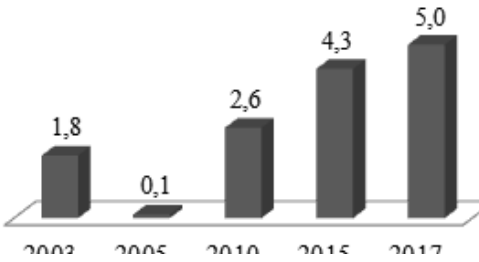
**Tahıl üretim alanı
(milyon hektar)**

**Buğday üretim alanı
(milyon hektar)**

**Buğday ithalatı
(milyon ton)**

Çiftçi Tahıl Üretimini Bırakıyor:

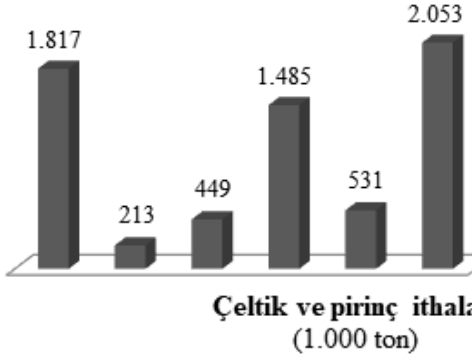
Ülkemizde ekilen alanlar içinde en büyük payı tahıl ekim alanları alıyor. Ancak, tarım sektörünü zora sokan politikalar sonucu tahıl ekim alanlarımızda da ciddi daralmalar yaşandı. 2005 yılında 13,9 milyon hektar alanda tahıl üretimi yapılırken 2017 yılında 11,1 milyon hektara gerileyerek 2,8 milyon hektar küçüldü.

Tahıl alanı içinde en büyük payı buğday ekim alanları almaktadır. Ancak, çoğu kez ürününü maliyetine ve altında satmak zorunda kalan çiftçi buğday ekmekten de vazgeçti. 2005 yılında 9,3 milyon hektar olan buğday üretim alanı 2017 yılında 7,7 milyon hektara gerileyerek 1,6 milyon hektar küçüldü. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'nün verilerine göre 2011-2015 yılları ortalaması olarak ülkemizde buğday arzı 24,2 milyon ton olarak gerçekleşirken, üretim ortalaması ise 21,1 milyon ton oldu. Gıda sanayinin en büyük hammaddesini teşkil eden buğday ithalatımız ve buna

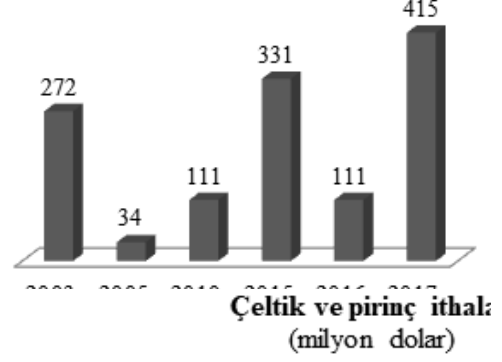
ödediğimiz döviz miktarı da her geçen yıl arttı. 2003 yılında 1,8 milyon ton olan ithalatımız 2017 yılında 5 milyon tona ulaştı. Bu zaman aralığında Türkiye toplam 41,2 milyon ton buğday ithalatına 11,3 milyar dolar ödedi.

Genelde tahıl, özelde buğday ekim alanlarında görülen ciddi daralma ve çözümün ithalatta aranması sap eksikliğini, o da saman eksikliğini beraberinde getirdi. Türkiye tarihinde ilk kez 2012 yılında başlayan saman ithalatı 2013 yılında zirve

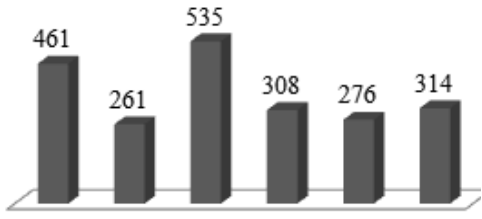
Mısır ithalatı (1.000 ton)

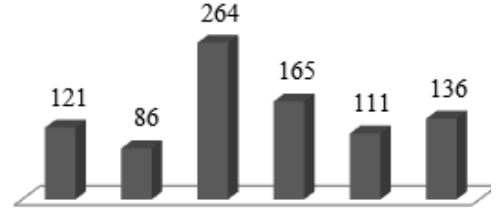
Mısır ithalatı (milyon dolar)

Çeltik ve pirinç ithalatı (1.000 ton)

Çeltik ve pirinç ithalatı (milyon dolar)

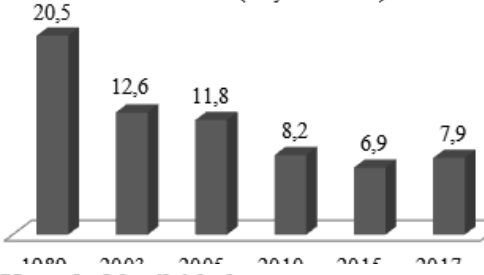
yaptı ve kesildi. Ne yazık ki 2017 yılında saman ithalatı yeniden başladı. Bu üç yılda sırasıyla 591 bin dolar, 14,2 milyon dolar ve 3,8 milyon dolar olmak üzere toplam 92 bin ton saman ithalatına 18,5 milyon dolar ödedik.

Gıda ve yem hammaddesi olarak yaygın bir biçimde kullanılan ve bir sıcak iklim tahılı olan mısırın üretim alanı ve üretimi artmasına rağmen çabalar arzı karşılamaktan uzak kalmaktadır. 2003 yılında üretim alanı 5,6 milyon dekardan 2017 yılında 6,4 milyon dekara, üretim de 2,8 milyon tondan 5,9 milyon tona çıktı. Buna karşın 2003-2017 yılları arasında toplam 14,5 milyon ton mısır ithalatına 3,4 milyar dolar ödendi.

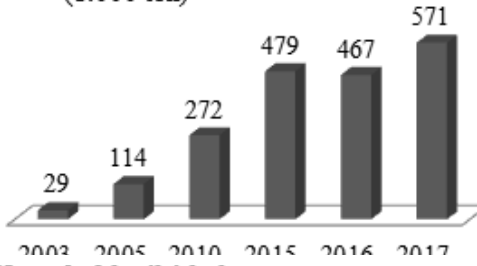
Ülkemizde beslenme açısından önemli bir gıda maddesi olan pirinç, üretimimizin artmasına rağmen ithalat bağımlılığımızın arttığı ürünlerdendir. Çeltik üretim alanımız 2003 yılında 0,7 milyon dekardan 2017 yılında 1,1 milyon dekara, üretimimiz de 372 bin tondan 900 bin tona yükselmesinin karşın, toplam 4,5 milyon ton çeltik ve pirinç ithalatına aynı dönemler için 2,1 milyar dolar ödendi. Burada dikkati çeken nokta artan üretimimize karşın ithalatımızın hız kesmeden devam etmesidir.

Kuru Baklagilde Dışa Bağımlıyız: Türkiye 1980'li yılların sonunda ve 1990'lı yılların başlarında dünyanın önemli kuru baklagil üreticileri arasında yer alırken, 2008 yılından itibaren net bir şekilde dış alımcı durumuna geldi. 1989 yılında 20,5 milyon dekar olan kuru baklagil ekim alanı 2017 yılında 7,9 milyon dekara geriledi. 2003-2017 yılları arasında 4,1 milyon ton kuru baklagil ithalatına 3,4 milyar dolar ödendi.

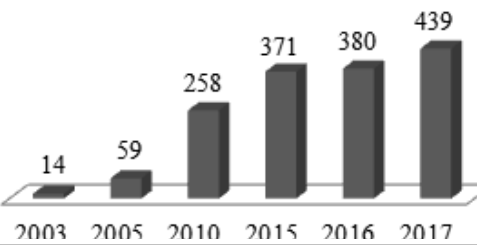
Kuru baklagil üretim alanı
(milyon dekar)

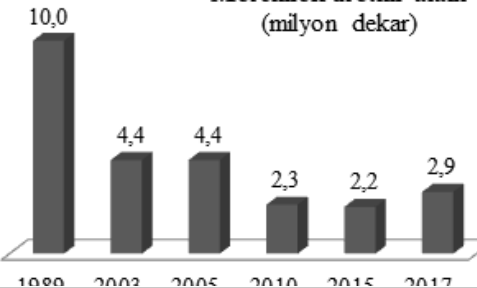
Kuru baklagil ithalatı
(1.000 ton)

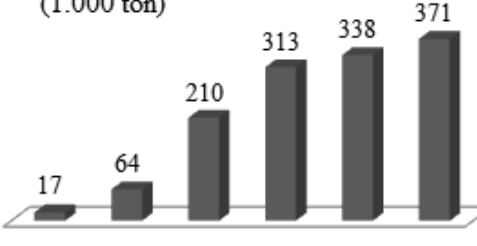
Kuru baklagil ithalatı
(milyon dolar)

Mercimek üretim alanı
(milyon dekar)

Mercimek ithalatı
(1.000 ton)

Kuru baklagil dış ticaretinde en büyük miktarda ithalatı mercimekte yaşıyoruz. Mercimek ekim alanımız 1989 yılında 10 milyon dekardan 2017 yılında 2,9 milyon dekara geriledi. Mercimek dış ticaret dengesinde de Türkiye 2008 yılından itibaren net açık vermeye başladı. 2003-2017 yılları arasında 2,7 milyon ton mercimek ithalatına karşın 2,1 milyar dolar ödendi.

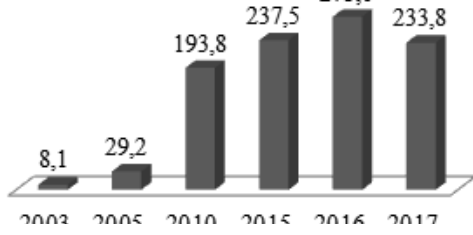
Halkımızın beslenmesi açısından diğer önemli kuru baklagilimiz nohuttur. Nohut üretim alanımız 1990 yılında 8,9 milyon dekar olup 2016 yılında 3,6 milyon dekara, 5,3 milyon dekar küçülme yaşandı. Türkiye 2012 yılından itibaren net bir şekilde nohut ithalatçısı bir ülke oldu. 2003-2017 yılları arasında 328 bin ton nohut ithalatına 412 milyon dolar ödeme yapıldı.

Halkımızın beslenmesinde yine önemli bir yeri olan kuru fasulye dış ticaretinde de Türkiye 2005 yılından itibaren net bir şekilde ithalata bağımlı hale geldi. Kuru fasulye üretim alanı 1989 yılında 1 milyon 780 bin dekardan 2016 yılında 898 bin dekara, 882 bin dekar küçüldü. 2003-2017 yılları aralığında toplam 516 bin ton kuru fasulye ithalatına 574 milyon dolar ödendi.

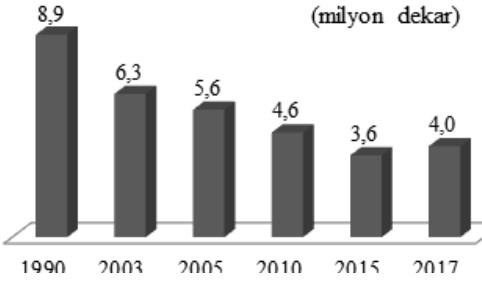
Ülkemizin en büyük açık verdiği bitki grubu yağlı tohumlardır. Yağlı tohumlar ithalatımız da her geçen yıl artarak devam etmektedir. 2003-2017 yılları arasında 35,3 milyon ton yağlı tohumlar ithalatına 18,1 milyar dolar ödendi.

Yağlı Tohumlarda İthalat Bağımlılığımız Artıyor: Yağlı tohumların ithalatı

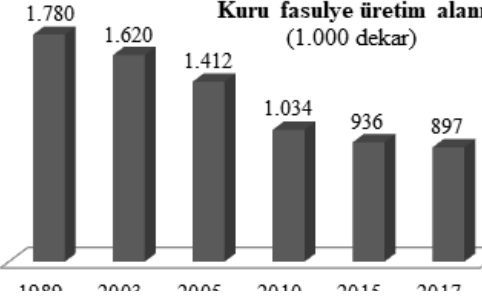
Mercimek ithalatı
(milyon dolar)

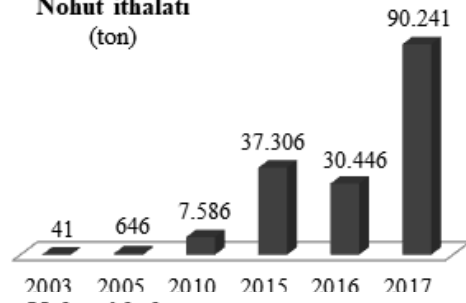
Nohut üretim alanı
(milyon dekar)

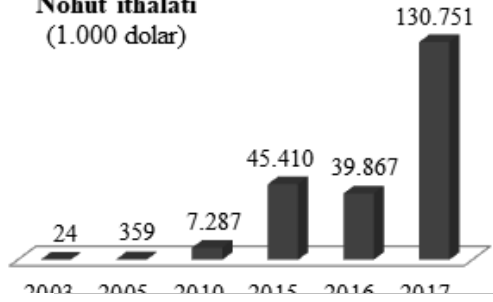
Kuru fasulye üretim alanı
(1.000 dekar)

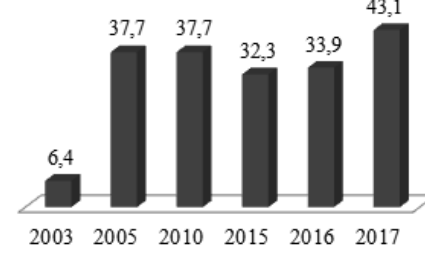
Nohut ithalatı
(ton)

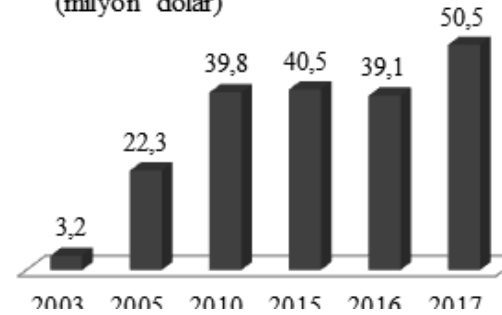
Nohut ithalatı
(1.000 dolar)

Kuru fasulye ithalatı
(1.000 ton)

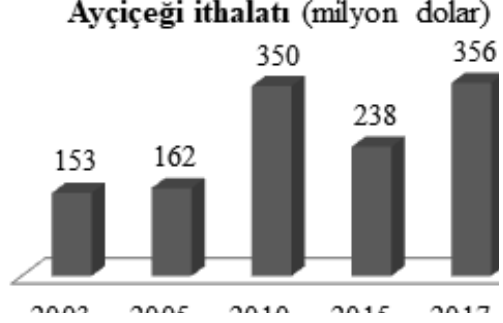
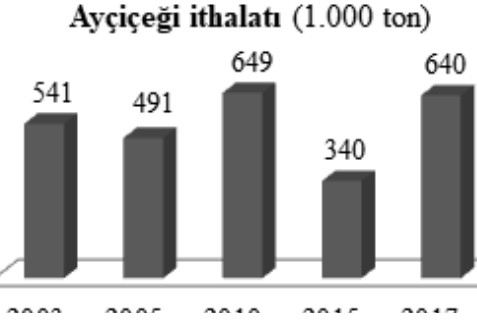
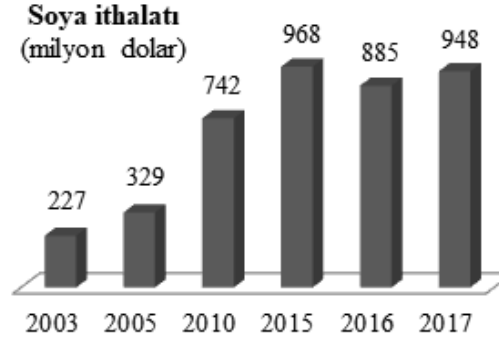
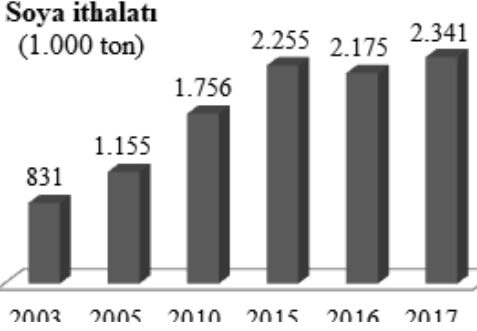
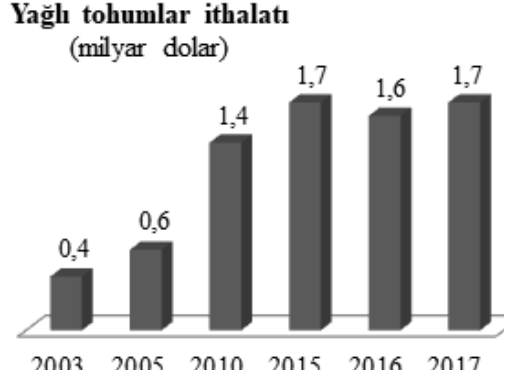
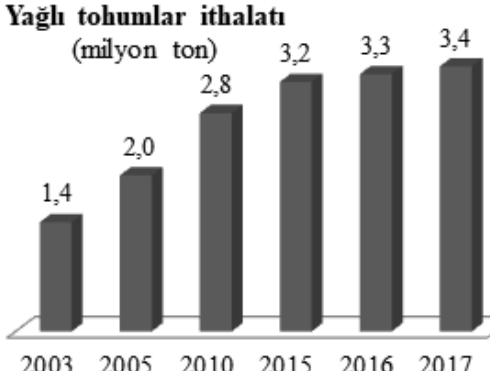
Kuru fasulye ithalatı
(milyon dolar)

içerisinde en büyük payı soya fasulyesi ithalatı almaktadır. Soya üretimimiz 2017 yılında 140 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Oysa piyasanın talebi 2 milyon tonun üzerindedir. 2003-2017 yılları arasında 21,2 milyon ton soya ithalatına 9,2 milyar ödendi.

Ülkemizde en yaygın kullanılan bitkisel yağlardan ayçiçeği yağının hammaddesini oluşturan ayçiçeği tohumu ithalatımız da yüksek düzeyde seyretmeye devam ediyor. 2003-2017 yılları arasında 8,3 milyon ton ayçiçeği tohumu ithalatına 4,6 milyar dolar ödeme yapıldı.

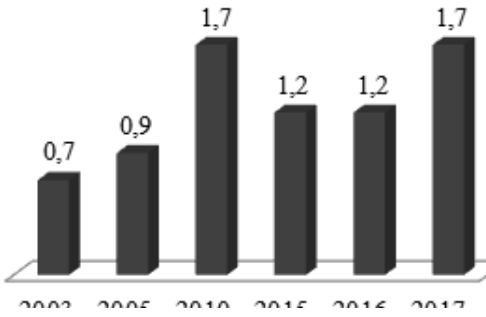
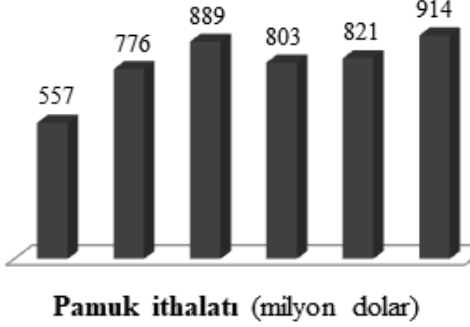
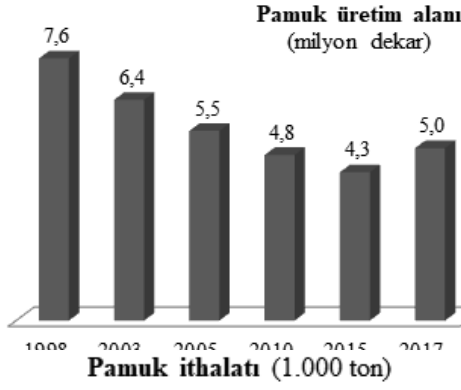
Tekstil Ülkesiyiz, Ama... Dünyanın önde gelen tekstil ülkesiyiz. Ancak, hammaddesi olan pamuk açısından son derece dışa bağımlıyız. Pamuk üretim alanlarımız da hızlı bir şekilde daraldı. 1998 yılında 7,6 milyon dekar olan pamuk

üretim alanımız 2017 yılında 5 milyon dekara gerileyerek, 2,6 milyon dekar küçülmüştür. Tarım ürünleri içinde ithalatına en yüksek ödeme yaptığımız ürünlerin başında gelmektedir. 2003-2017 yılları arasında 11,4 milyon ton pamuk ithalatına 19,1 milyar dolar döviz ödedik.

Sebze Tohumunda Miktarda Fazla, Değerde Açık Veriyoruz: Bitkisel üretimde artarak devam eden ithalata karşın, ülkemiz önemli düzeyde sebze üreten ülkeler arasındadır. Ancak, sebze tohumu dış ticaretinde miktar bazında ihracatçı ülke konumunda iken değer bazında ithalata çok daha fazla döviz ödüyoruz.

Türkiye 2017 yılında 1.497 ton sebze tohumu ihracatına karşın 916 ton ithalat yaptı. Miktar bazında 581 bin ton fazlamız olmasına karşın, ihracattan 19,1 milyon dolar kazanırken, ithalata 96,2 milyon dolar ödedik ve sebze tohumu dış ticaretinde 77,1 milyon dolar açık verdik. Bu çerçevede 1 kg sebze tohumunu

yurt dışına 12,76 dolardan satarken, aynı miktar tohumu 105 dolardan aldık; 8 kat daha fazla döviz ödedik.

Türkiye domates üretiminde Çin, Hindistan ve ABD'nin ardından dünyada 4. sırada gelmektedir. Ancak domates tohumu dış ticaretimiz açık vermektedir. 2017 yılında domates tohumu ihracatımız 3.566 kg olurken, ithalatımız 7.529 kg oldu. İhracattan 5,5 milyon dolar kazanırken, ithalata 41,4 milyon dolar ödedik. Böylelikle 1 kg domates tohumunu 1.553 dolardan yurt dışına satarken, aynı miktar tohumu 5.496 dolardan yurt dışından almış olduk; aynı miktar tohumun ticaretinde yaklaşık 3,5 kat fazla döviz ödedik.

Kabak tohumu dış ticaretinde de benzer bir tablo yaşadık. 2017 yılı ihracatımız 1.223.248 kg, ithalatımız ise 216.633 kg oldu. Miktar bazında kabak tohumu ihracatımız ithalatımızdan 5,6 kat fazla oldu. Ancak, ihracattan kazancımız 3,3 milyon dolar olurken, ithalatımız 4,7 milyon dolar oldu. 1 kg tohum ihracatını

2,69 dolardan yaparken, ithalatını 21,83 dolardan yaparak, aynı miktar tohumu yurt dışında yaklaşık 8 kat daha pahalı almış olduk.

Biber tohumu dış ticaretinde de makas oldukça açıldı. 2017 yılında ihracatımız 4.303 kg olurken, ithalatımız 2.497 kg olup, miktar bazında ihracatımız ithalata göre yaklaşık 2 kat fazla gerçekleşti. Ancak, olaya değer bazında baktığımızda ihracattan 1,2 milyon dolar gelir elde ederken, ithalata 13,4 milyon dolar döviz ödedik. Diğer örneklerde olduğu gibi 1 kg biber tohumunu yurt dışına 288,82 dolardan satarken, aynı miktar tohumu 5.377 dolardan geri aldık; yaklaşık 19 kat fazla döviz ödedik.

En büyük açığı ise patlıcan tohumunda yaşadık. 2017 yılında miktar bazında yurt dışına 1.214 kg patlıcan tohumu satarken, sadece 469 kg yurt dışından aldık. Miktar bazında ihracatımız 2,6 kat fazla vermesine karşın, ihracattan 361 bin

dolar kazanırken, ithalata 4,5 milyon dolar ödeme yaptık. Buna göre 1 kg patlıcan tohumunu 297,50 dolardan ihraç ederken, aynı miktar tohumu 9.974 dolardan ithal ettik; yaklaşık 33 kat fazla döviz ödedik.

İthal Ediyoruz, Ama Gıda Maddesi Olarak Satıyoruz: Tarımsal hammadde ithalatından ne zaman bahsedilse hemen bunların işlenerek satıldığı önümüze konmaktadır. Özellikle de buğday ithal ediyoruz, ama un olarak ihracatımız var örneği çok kullanılır.

Türkiye 2017 yılında 16 milyar 654 milyon dolarlık gıda maddesi ihracatı gerçekleştirdi. Buna karşın ithalatımız 12 milyar 320 milyon dolar oldu. İhracatımız 4 milyar 334 milyon dolar fazla verdi. Bu bilanço son derece sevindiricidir.

Gıda maddelerini üretmeye esas tarımsal hammadde dış ticaret dengemize baktığımızda ise 938 milyon dolar ihracatımıza karşın ithalatımızın 6 milyar 3 milyon dolar olduğunu görüyoruz. Tarımsal hammadde dış ticaretinde ise 5 milyar 65 milyon dolar açık verdik.

Bu kapsamda tarım ürünleri ihracatımız 2017 yılında 17 milyar 592 milyon dolar olurken, ithalatımız 18 milyar 323 milyon dolar oldu ve tarım ürünleri dış ticaret dengemiz 731 milyon dolar açık verdi.

Kimse ithalat yapmayalım, ihracat da yapmayalım dememektedir. Hiç olmazsa, coğrafyamızda yetiştirebileceğimiz tarım ürünlerini ithal etmeyelim. Belçika'dan daha büyük bir tarım arazimizi ekmekten vazgeçip, yine bir Hollanda yüzölçümüne eşdeğer arazimizi nadasa bırakıp, sonra da tarımsal hammaddemizi dışarıdan ithal etme peşinde koşmayalım. Coğrafyamızda yetiştirme imkanımız bulunan hammaddemizi de biz üretilim, gıda maddemizi de. Bir yandan ülkemiz insanların istihdamını sağlarken, diğer yandan kaynaklarımızı kendi ülkemizin insanların refahı için kullanalım, ithalat yaptığımız ülkelerin insanları için değil.

Sonuç

Yapılan her bir ithalat tarımsal üretimimizi ve üreticimizi zora sokmaktadır. Coğrafyamızda yetiştirebileceğimiz tüm bu ürünlerde kendimize yeterliliği yakalayabilmemiz için öncelikle tarımımızı Tarım Kanunu'nda belirtildiği şekilde desteklememiz, verilen her bir desteğin verim ve kaliteye etkisinin izlenmesi gerekmektedir. Bugün halen Avrupa Birliği bütçesinin %40'ını tarımsal desteklere ayırırken ülkemizde bu oran %2 - 2,5 seviyelerindedir.

Sulama ve arazi toplulaştırma gibi tarımsal altyapı çalışmalarının en kısa sürede tamamlanması önem taşımaktadır. Teknik ve ekonomik olarak sulamaya

açabileceğimiz arazi miktarı 8,5 milyon hektar iken bugüne dek bunun ancak 6,4 milyon hektarı sulamaya açıldı. Suyu tasarruflu kullanan basınçlı sulama sistemlerinin kullanılması halinde sulayabileceğimiz arazi miktarını 12 milyon hektara çıkarabilmek mümkün. Sulama, üretimde verimi %100 – 400, çiftçi gelirini ise 5 kata kadar artırabilmektedir. Çok parçalı arazi yapısı çiftçinin çalışma süresini uzatmakta, üretim maliyetini ise artırmaktadır.

Çiftçimizin gelişmiş ülkelerin çiftçileri ile rekabet edebilmesi için girdi maliyetlerinin aşağı çekilmesi şarttır. Çiftçimiz, ithalata bağımlı girdileri enflasyonun birkaç misli fiyatlarla kullanabilirken, tarımsal üretici fiyat endeksinin sürekli enflasyonun altında kalması her geçen yıl çiftçimizin satın alma gücünü geriletmekte ve üretimden çekilmesine neden olmaktadır. Tarımsal desteklerden faydalanabilmek için çiftçinin Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olması gerekmektedir. ÇKS’de kayıtlı çiftçi sayısı 2003 yılında 2,8 milyon iken 2017 yılında 2,1 milyona geriledi. Bu acı tablo, 14 yıl gibi kısa bir süreçte 700 bin çiftçinin zaten son derece yetersiz olan tarımsal desteği almaktan vazgeçtiğini bizlere göstermektedir.

Üretim maliyetlerinin aşağı çekilmesi, çiftçinin kazanabileceği ve tüketicinin ürünlere çok daha ucuza ulaşabilmesi için çiftçilerin ve kentlerde tüketicilerin kooperatifleşmesi teşvik edilmelidir. Tüketici kooperatifleri taleplerini üretici kooperatiflerine bildirmeli, çiftçi böylelikle Pazar sorunu yaşamamalı, üretim planlaması da bu yapılar üzerinden yapılmalıdır.

Bir Hollanda yüzölçümüne ulaşmış nadas alanlarımız da tıpkı 1980’li yıllarda yapıldığı gibi baklagil üretiminde değerlendirilmeli ve TMO üzerinden pazarlama konusunda yardımcı olunmalıdır.

Öncelikle çiftçimizin üretmesi teşvik edilmeli, ekilmeyen arazi kalmamalı, örgütlenmesi sağlanmalı, tarımsal altyapı tamamlanmalı, bunlardan sonra da destekleyici politikalarla kalite ve standarda yönlendirilmelidir.

NOT: Bu yazıda kullanılan veriler Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK), Maliye Bakanlığı ile Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’ndan (BDDK) alınmıştır.

TARIM MAKİNALARI VE TEKNOLOJİLERİNDE DIŞA BAĞIMLILIK

Prof. Dr. Ahmet olak¹, Dr. Uğur Yegül¹

Ekonomik tarımsal üretimin en önemli girdilerinden biri olan mekanizasyon, ileri teknolojilerin uygulanmasını ayrıca girdilerin etkin, zamanında ve ekonomik kullanımını sağlayarak verimlilik ve karlılığı artıran önemli bir unsurdur. Dünyada tarımda gelişen yeni kavramlar, akıllı tarım ve hassas tarım uygulamalarıdır. Teknoloji ve bilgi, bu uygulamalarda değişken oranlı ve/veya azaltılmış girdi kullanımı ile mümkün olabilmektedir.

Etkili mekanizasyon planlaması ve uygulamaları ile kazanılan önemli bir sonuç da çiftçilerin ve tarım işçilerinin çalışma koşullarının iyileşmesidir. Buna ek olarak, doğal kaynaklar korunmakta, tarımsal üretim hızlanmakta ve tarımsal üretimde önemli bir kapasite artışı sağlanarak, tarım ürünleri sadece geçimlik olarak üretilme olgusundan sıyrılarak ulusal ve uluslararası ekonominin önemli çıktılarından biri olmaktadır. Diğer yandan giderek iklim değişikliği faktörünün kıskacında yapılacak olan tarımsal uygulamaların zamansal yönetimi de ancak makine, otomasyon ve teknoloji kullanımıyla ideal olabilmektedir.

Tarım makinaları imalat sektörü, temelde tarımsal mekanizasyon girdisi için; güç kaynağı, makine ve ekipmanların üretildiği sektördür. Avrupa Birliği içindeki

¹ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Makinaları ve Teknolojileri Mühendisliği Bölümü

ekonomik faaliyetlerin genel endüstriyel sınıflaması, tarım makinaları ve traktörler olarak iki dalda kodlanmış bulunmaktadır. Bir başka deyişle, bu sınıflama içinde tarım ile ilgili kurallar yanında endüstri kurallarının geçerli olduğu bir sektör konumundadır. Sektör bu tanıma uygun olarak, kendi içinde traktör ve tarım makinaları şeklinde iki dala ayrılmaktadır.

Ülkemizde Tarımsal Üretimde Verimliliğin Diğer Ülkelerle Kıyaslanması

Ülkemizde tarımla uğraştığı düşünülen 5,8 milyon kişi ile yapılan tarımsal üretimin bazı gelişmiş ülkelerde kaç kişi ile yapıldığı, çalışan başına düşen tarımsal üretim, toplam üretim ve tarımsal istihdamla ilgili bazı rakamlar Çizelge 1’de görülmektedir.

Çizelge 1. Tarımsal Üretimle İlgili Bazı Kıyas Rakamları

Ülke	İstihdam, Tarım (%)	Toplam Üretim (Milyar \$)	Tarımda Çalışan (Bin Kişi)	Çalışan Başına Düşen Tarımsal Üretim (\$)	5,8 Milyon Kişinin Türkiye’de Yaptığı Üretim, Diğer Ülkelerde Kaç Kişi İle Yapılabilir? (Bin Kişi)
İngiltere	1,2	14	360	38836	1596
Almanya	1,5	26	593	43874	1413
A.B.D.	1,6	174	2333	74581	831
Kanada	2,4	27	429	62907	986
Hollanda	2,5	15	213	70423	880
Fransa	2,9	46	787	58455	1061
Avustralya	3,3	35	375	93414	664
İtalya	3,7	37	829	44654	1388
Japonya	3,7	72	2312	31148	1990
İspanya	4,4	30	775	38700	1602
G. Kore	6,6	27	1646	16402	3780
Rusya	9,7	68	7046	9650	6425
Meksika	13,4	40	6735	5940	10439
Brezilya	15,3	101	14920	6769	9159
Türkiye	23,6	61	5796	10524	-
Çin	34,8	830	261762	3171	19553
Endonezya	35,1	127	38797	3273	18940
Hindistan	47,2	302	220837	1368	45337

Veriler: Dünya Bankası, Tablo & Hesaplama: Çağdaş Şirin @sirincagdas

Çizelge 1’in incelenmesinden de anlaşıldığı gibi ne yazık ki ülkemizde tarımın iyi organize edildiğini söyleyemiyoruz. Verimlilik ve gelir, gelişmiş ülkelerin çok uzağında görülüyor. Verimlilik ve gelir artışında dolayısıyla akıllı girdi yönetiminde önemli bir unsur olan tarım makinalarında dünya ithalatı değerleri ve bu ithalatta

Türkiye'nin konumu ise Çizelge 2'de görülmektedir.

Çizelge 2. Tarım Makinalarında Dünya İthalatı, (milyon USD), (MAKFED, 2017)

SIRA	ÜLKE	DÜNYA HACMİ	TÜRKİYE'DEN	TÜRKİYE'NİN PAYI(%)
1	ABD	7.406	227,3	3,1
2	FRANSA	3.971	15,0	0,4
3	ALMANYA	3.917	29,3	0,7
4	KANADA	3.258	17,4	0,5
5	İNGİLTERE	2.303	1,8	0,1
6	AVUSTRALYA	1.513	9,2	0,6
7	HOLLANDA	1.506	4,1	0,3
8	BELÇİKA	1.478	1,6	0,1
9	POLONYA	1.350	4,2	0,3
10	RUSYA	1.346	19,0	1,4
11	DÜNYA TOPLAMI	52.417	708,0	1,4

Tarım makinaları ithalatında Türkiye makine sektörü içindeki sektörel dağılım değerlerinin 2008-2016 rakamlarıyla durumu da Çizelge 3'te verilmiştir. Çizelge 3 incelendiğinde tarım makinalarında 2008 yılından 2016 yılına kadar iki kat artış olduğu gözlenmektedir.

Çizelge 3. Tarım makinalarında Türkiye'ye yapılan dünya ithalatının makine sektörü içindeki 2008-201 yılları arasındaki dağılımı ve değişim (MAKFED, 2017)

Sıra	Makine Grubu	İthalat (Milyon \$) 2008	İthalat (Milyon \$); 2016
1	Diğer Makinalar İle Akşamları	2160	3069
2	İnşaat ve Madencilik Makinaları	1358	2071
3	Pompa ve Kompresörler	1687	1994
4	Metal İşleme ve Takım Tezgahları	1793	1738
5	Türbin Turbojet ve Hidrolik Silindir	639	1633
6	Tekstil Makinaları	1052	1338
7	Yük Kaldırma, Taşıma ve İstifleme	860	1283
8	Vanalar	743	1132
9	Endüstriyel Klima	821	955
10	Tarım Makinaları	380	670
11	Reaktör ve Kazanlar	476	658
12	Hadde ve Döküm Makinaları	562	614
13	Kauçuk ve Döküm Makinaları	507	581
14	Kauçuk ve Plastik Makinaları	465	577
15	Gıda Makinaları	295	543
16	Endüstriyel Isıtıcılar, Rulmanlar	368	372
17	Ambalaj Makinaları	295	367

Türkiye'deki makine sektörünün alt sektör dallarına göre ithalat ve ihracat durumları ile dış ticaret dengesi ise Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. Türkiye Makine Sektörünün Sektörel Bazda Dış Ticaret Dengeleri (TARMAKBİR, MAKFED, 2017)

Makine Grubu	İhracat (Milyon \$)	İthalat (Milyon \$)	Fazla-Açık (Milyon \$)
Endüstriyel Klima	1541	955	586
Deri Makinaları	12	20	-8
Endüstriyel Yıkama ve Kurutma Mak.	39	90	-52
Tarım Makinaları	603	670	-67
Motorlar	1	80	-79
Gıda Makinaları	481	577	-97
Büro Makinaları	18	209	-191
Reaktör ve Kazanlar	442	658	-216
Ambalaj Makinaları	123	367	-244
Rulmanlar	123	372	-249
Kağıt ve Basım Makinaları	64	367	-303
Hadde ve Döküm Makinaları	285	614	-329
Endüstriyel Isıtıcılar	111	543	-432
Kauçuk ve Plastik Makinaları	146	581	-435
Vanalar	445	1132	-687
Tekstil Makinaları	511	1338	-827
Yük Kaldırma, Taşıma ve İstifleme	229	1283	-1054
Metal İşleme ve Takım Tezgahları	651	1738	-1087
Türbin, Turbojet ve Hidrolik Silindir	436	1633	-1197
İnşaat ve Madencilik Makinaları	844	2071	-1227
Pompa ve Kompresörler	685	1994	-1309
Diğer Makinalar İle Aksamları	793	3069	-2276

Her ne kadar ihracatta da 2008-2016 yılları arasında bir artış söz konusu ise de yine de dış ticaret dengesindeki negatif durum düşündürücüdür. En çok ithalat yapılan ülkeler sırasıyla; İtalya, Hindistan ve Fransa'dır. Pazar olduğumuz bu ülkeler, teknolojiye yarışamayacağımız ülkeler değildir.

Tarım Makinaları Sektörünün Türkiye'deki Durumu

*TARMAKBİR, TUİK ve MAKFED VERİLERİYLE;

**Türkiye makine sektörü içerisindeki durum)

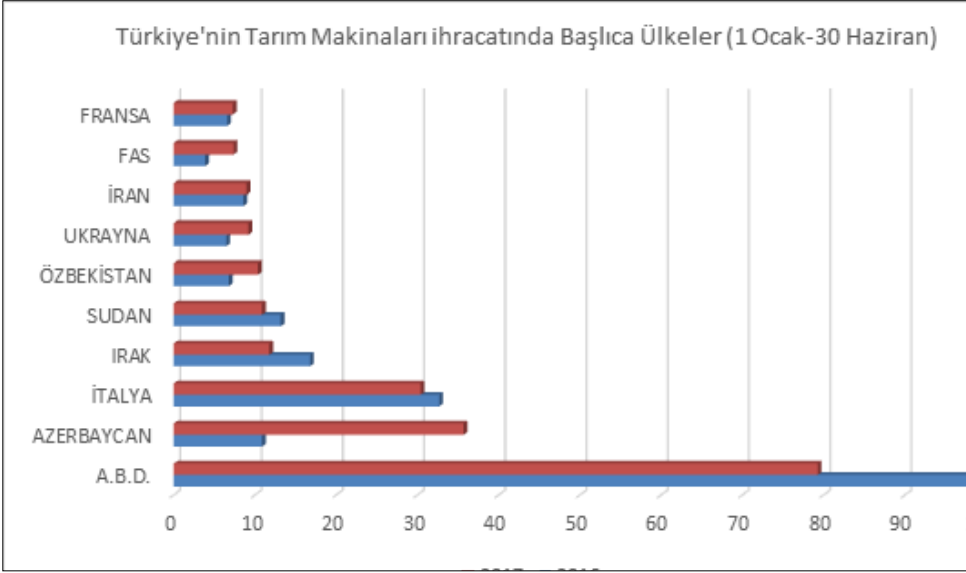
- 7,8 milyar TL Üretim Değeri ile 1'nci, %13,8 pay (2016),
- 1,7 milyar TL Yaratılan Katma Değerle 3'ncü, %11,5 pay (2016),

- 8,5 milyar TL Fabrikadan Net Satış Değeriyle 2'nci, %13 pay (2016),
- 2,8 milyar \$ İç Pazar Hacmi ile 4'ncü, %8,4 pay (2016),
- 164,9 Sanayi Üretim Endeksinde 5'nci, %11,5 pay (2016), [2010=100]
- 18.654 kişi Çalışan Sayısı ile 3'ncü, %8,6 pay (2016),
- 805 milyon TL Faaliyet Karlılığıyla 4'ncü, %16 pay (2015),
- 1.152 firma Girişim Sayısı ile 2'nci, %8,8 pay (2016),
- 1729 milyon TL'lik katma değer (2016),% 7 İhracattaki Payı ile 5'nci (2016),
- İthalatta 290 milyon \$'lık artışla sektörün 7. Alt kolu,
- İthalatta % 3.3 payla sektörün 10. Alt kolu,
- Dış ticaret dengesinde -67 milyon \$ ile 4. Sırada,
- Dünya Makine ihracatı içinde %1,19 payla 5. Sırada,
- Tarım Makinaları ithalatında parça ve aksam ithalatının payı % 5,4'dür.
- 223 milyon \$ 2008-2016 Döneminde İhracatı En Çok Artan Sektörlerde 3'ncü (2016),
- 616 milyon \$ İhracat hacmiyle 5'nci (2016), (339 milyon \$ traktör (%45), 277 milyon \$ ekipman (%35), 150 milyon \$ traktör aksam ve parçaları (%20), toplam ihracat hacmine dahil edilmemiştir)

Çizelge 5'te traktör ve ekipman gruplarının ihracat rakamları ve Pazar olan ülkeler görülmektedir. 2016 yılı itibariyle sevindirici olan görünüm, 2017'de ne yazık ki belirgin bir biçimde azalmıştır. (Şekil 1).

Çizelge 5. 2016 Yılı Tarım Makinaları Sektörü İhracat Pazarları Ve Rakamları (TARMAKBİR, 2016)

TRAKTÖR GRUBU	PAYI (%)	EKİPMAN GRUBU	PAYI (%)
ABD	% 48	CEZAYİR	% 7,1
İTALYA	% 15	AZERBAYCAN	% 7
SUDAN	% 2,7	IRAK	% 6,9
AVUSTURALYA	% 2,1	İRAN	% 5,6
G.AFRİKA	% 1,8	RUSYA	% 5,2

Şekil 1. Türkiye'nin Tarım Makinaları İhracatında Başlıca Ülkeler (MAİB, 2017)

Traktör Grubu

Traktör grubunda yaklaşık otuz firma, kırka yakın sayıda markayı temsil etmektedir. Bunlardan 8 adedi imalatçı vasfıyla, değişik yerli katkı oranlarıyla sektörde yer almaktadır. İmalatçı vasfı olan traktör firmalarının çalışan sayısı yaklaşık 5.000'dir. Üç firmanın kendi üretimlerine yönelik motor üretim tesisi mevcut olup, yerli marka altında üretim yapmakta olanların pazar payları %25'dir (2016). Lisanslı üretim yapan firmalarla birlikte yerli traktörlerin son 5 yıldaki pazar payı ortalaması %76'dır, (Tarmakbir, 2017).

Çizelge 6. Türkiye Traktör İmalat Verileri (TUİK)

Yıllar	İmalat	Yıllar	İmalat
1992	22011	2005	41502
1993	33601	2006	44386
1994	25817	2007	37623
1995	44482	2008	28751
1996	54819	2009	17762
1997	58736	2010	39134
1998	61868	2011	62250
1999	27867	2012	53982
2000	37938	2013	56407
2001	15052	2014	64342
2002	10840	2015	66615
2003	29761	2016	66915
2004	42511		

Çizelge 6 daki imalat verileri imalat olarak verilmiş olsa da uygulamada bu rakamların trafiğe tescil ettirilen traktör sayıları olduğu sektör tarafından bilinmektedir. Çizelge 7’de ise ihracat verileri yer almıştır.

Çizelge 7. Traktör İhracat Verileri (TUIK, TARMAKBİR, 2017)

Yıllar	Adet	Değer (USD)	Yıllar	Adet	Değer (USD)
2001	3791	30.621.000	2009	9337	178.697.000
2002	4554	38.767.000	2010	10000	195.428.000
2003	12664	156.737.000	2011	10719	219.413.000
2004	10376	147.129.000	2012	16191	324.849.000
2005	8361	123.938.000	2013	15372	340.679.000
2006	9871	147.903.000	2014	17739	434.241.000
2007	9376	159.501.000	2015	17533	374.472.000
2008	10766	221.535.000	2016	15767	338.701.000

Çizelge 8. Türkiye Tarım Makinaları (Ekipman) İhracatının Yıllara Göre Değişimi (TUIK, TARMAKBİR, 2017)

Yıllar	Değer (USD)	Yıllar	Değer (USD)
2001	26.444.000	2009	140.603.000
2002	22.703.000	2010	165.586.000
2003	32.237.000	2011	204.173.000
2004	52.270.000	2012	237.470.000
2005	71.501.000	2013	263.932.000
2006	93.975.000	2014	299.909.000
2007	135.719.000	2015	287.113.000
2008	178.159.000	2016	277.468.000

Çizelge 9. Türkiye Tarım Makinaları (Ekipman) İthalatının Yıllara Göre Değişimi (TUIK, TARMAKBİR, 2017)

Yıllar	Değer (USD)	Yıllar	Değer (USD)
2001	41.983.000	2009	144.668.000
2002	35.178.000	2010	255.524.000
2003	47.081.000	2011	407.618.000
2004	121.979.000	2012	408.722.000
2005	218.143.000	2013	473.276.000
2006	278.626.000	2014	352.219.000
2007	263.223.000	2015	312.940.000
2008	216.843.000	2016	300.209.000

Çizelge 7, 8 ve 9 birlikte incelendiğinde gerek ithalat gerekse ihracatta dalgalanmalar görülmektedir. Bu dalgalanma tarım makinaları ve traktör üretiminde politika ve organizasyonda eksiklikler olduğu düşüncesini akla getirmektedir.

Çizelge 10. Türkiye Traktör ve Ekipman Dış Ticaretinde Grup Payları, 2016

Makine tanımı	İhracat	Yüzde	Traktör Hariç Yüzde	İthalat	Yüzde	Traktör Hariç Yüzde
Sulama Ekipmanları	11703	1,9	4,2	19443	2,8	6,5
İlaçlama Ekipmanları	14603	2,4	5,3	8033	1,2	2,7
Sulama ve İlaçlama Ak-sam-Parça	8005	1,3	2,9	28959	4,2	9,6
Yükleyiciler	266	0	0,1	4465	0,6	1,5
Toprak İşleme, Ekim, Gübreleme ve Bitki Bakım Ekipmanları	81424	13,2	29,3	18806	2,7	6,3
Hasat, Harman, Biçme, Balya ve Sınıflandırma Ekipmaları	60243	9,8	21,7	176419	25,6	58,8
Süt Sağma Ekipmanları	17094	2,8	6,2	12970	1,9	4,3
Diğer Tarım Makinaları	75951	12,3	27,4	28234	4,1	9,4
Tarımsal Römork	6900	1,1	2,5	169	0	0,1
Traktör	338771	55		390224	56,5	0
El Traktörü	1279	0,2	0,5	2711	0,4	0,9
Toplam	616169			690433		

Şekil 2. Traktör ithalatındaki artış (Donat, 2017)

2016'nın ilk 10 ayındaki verilere baktığımızda ise Türkiye'de ithal traktörün toplam satış içindeki payı yüzde 36'ları buluyor. Bunun ekonomik karşılığı ise yaklaşık 400 milyon dolarlık ithalata denk gelmektedir (Donat, 2017).

Traktör Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri

Traktör satışları

Son yıllarda 50 bin- 60 bin adet düzeyinde seyreden traktör satışları normal satışlardır. Toplam traktör parkı 1 milyon 750 bin adete ulaşmış olmakla birlikte, 2,5 -2,7 milyon çiftçi ailesinin varlığı dikkate alındığında çiftçilerimizin %70'inde traktör mevcut olup, traktörü olmayan 1 milyon çiftçimiz bulunmaktadır. Traktörün ömrünü 40 yıl olarak dahi varsaysak, parkın kendini yenilemesi için 40 bin traktör gerekir. Tabii ki yaş ve ömür faktörü ayrı bir konudur.

Traktör İthalatına Uygulanan %20 Gümrük Vergisi

2017 yılında Avrupa Birliği haricindeki ülkelerden komple traktör ithalatına %20, motor ve transmisyon gibi komponent ithalatına %10 civarında gümrük vergisi uygulaması başlamıştır. Bu yerli üretimi korumak açısından faydalı bir uygulamadır. Ancak bazı ithalatçılar göstermelik bir montaj hattı ile bu ürünleri demonte olarak ithal edip basit montajını Türkiye'de gerçekleştirerek haksız bir "yerli üretim" imajı oluşturma ve bu uygulamadan kazanç arayış yolundadır.

Sübvansiyonlu Kredilerden Sadece Yerli Üretimin İstifade Etmesi

Ziraat Bankası aracılığıyla traktör ve tarım makinaları alımına uygulanan %50 faiz sübvansiyonlu krediler %50-60'dan az olmamak üzere belli oranda yerlilik oranını tutturmuş ürünlere uygulanmalıdır.

Hurda Traktör Teşviki

Traktör parkımızın yaş ortalaması 25 yıl olup parkın yarısı 25 yaşın üzerindedir, 35 yaşın üzerinde 500 bin traktör mevcuttur. Hurda traktör teşvikinin bir an önce çıkması çiftçimizin ve ülkenin yararınadır.

Devreden KDV Alacakları

%18 KDV ile mal alıp, %8 ile ürün satmak bir finans yükü oluşturmaktadır. İmalatçıların kullandığı hammadde, yarı mamül veya parçalarda KDV oranının %8'e inmesi yararlı olacaktır.

Motor Emisyonu

Önümüzdeki bir-iki yıl içerisinde bazı güç segmentlerinde doğrudan Stage IV'e geçiş öngörülüyor. Traktör imalat sektörü bir kısmı dışında buna hazır değil.

Eğitim

Yerli traktör üreticilerinin hemen hemen tamamında Ar-Ge merkezleri mevcut, burada çalışanlara yönelik olmak üzere üniversitemizde lisans üstü eğitimde traktörle ve ekipmanlarla ilgili programlar açılabilir ya da daha kısa süreli sertifika programları oluşturulabilir.”

Firma Sayısının Fazlalığı

Ekipman firmalarında çok farklı ölçekler söz konusudur. Bu kapsamda bünyesinde birkaç kişi istihdam eden firmaların yanı sıra, 700’den fazla çalışanı olan firmalar da mevcuttur. Bu heterojen dağılım; üretim hacmi, ciro, dış ticaret gibi konularda da mevcuttur. Bir kıyaslama yapılacak olursa:

FRANSA 180 imalatçı ~8 milyar € pazar hacmi + ~2,6 milyar € ihracat

ÇİN 2.300 imalatçı ~3,3 milyar € ihracat

ALMANYA 120 imalatçı ~7 milyar € pazar hacmi + ~8 milyar € ihracat

TÜRKİYE 1.152 imalatçı ~2,5 milyar € pazar hacmi + ~0,7 milyar € ihracat

Sektörde bir firmada yetişen ustaların veya firma ortaklarının bir süre sonra ayrılarak maliyet odaklı ürün üretmek amacıyla yeni firma kurması neticesinde, yurtiçi ve yurtdışı pazarlarda Türk malı imajı zarar görmekte ve haksız rekabet nedeniyle sektör olumsuz etkilenmektedir. Bu durum aynı zamanda küresel markaların ortaya çıkmasını da geciktirmektedir. İşyeri açmak ve üretim yapabilmek için sektörel bazda standartlar, asgari kriterler getirilmesi (personel, ekipman vb.) veya farklı çözümler bulunması önemlidir. Firma işbirliklerini teşvik eden yasal düzenlemeler oluşturulmalıdır. Firmaların kümelenme ile bir araya gelmeleri daha fazla desteklenmelidir.

İmalatçı firmaların teknik ve teknolojik altyapıları ciddi biçimde yapılandırılmalı ve kalite kriterlerinde dünya standartlarına uygunluğuna evrimleşme konusunda gerekli destekler ve zorunluluklar sağlanmalıdır. Özellikle üniversitelerin ve tarımla ilgili STK’ların buradaki önemi gözden kaçmamalıdır. Üniversiteler hem deneyleri yapan hem de denemesini yaptığı firmalara olumlu/olumsuz deney raporu düzenlerken aynı zamanda AR-GE hizmeti veren kurumlardır.

En Önemli Sorun “Sektörün Bakanlıkta Temsili”

Tarımsal üretimde girdilerin yaklaşık %20’si mekanizasyon girdisidir. Bu yüksek maliyet payına rağmen sektörün Tarım ve Orman Bakanlığında üst seviye bir hizmet birimine sahip olamaması ve bu kapsamda Bakanlıkta bir bütün olarak ele

alınamaması, sektörün geleceğine ilişkin stratejisinden, tarımsal mekanizasyon desteklerine, test ve deney işlemlerinden, araştırma ve geliştirmeye kadar farklı birçok konuda koordinasyon ve işbirliği sorunlarına yol açmaktadır.

Bakanlığın halen sekretaryasını yürüttüğü ve sektörün en önemli platformu olan Tarımsal Mekanizasyon Kurulu'nun bu sorunlara dikkat çektiği tavsiye kararları, geçmiş dönemlerde çeşitli makamlara iletilmiş olmasına rağmen, bugüne kadar bir gelişme kaydedilememiştir.

Çiftçinin Finansmanı

Tarımsal mekanizasyon yatırımlarına uygulanan, düşük faizli yatırım kredisi için cari faizlerden yapılan indirim oranı, %100 olmalıdır. Tarımsal mekanizasyon parkı son derece yaşlı olan üreticilerimiz, ihtiyacı olan tarım makinalarına uzun vadede, faizsiz kredilerle erişebilmelidir. Sübvansiyonlu kredilerin diğer bankalar üzerinden de eşit şartlarda verilmesi sağlanmalıdır. Çiftçilerin kredi limitlerinde mekanizasyon için pay ayrılmalıdır. İpotek ve teminat şartları hafifletilmelidir. Kredi temini için gerekli masraflar özellikle küçük ekipman kredisi için makul seviyelere getirilmelidir. Kredi alma sürecini olumsuz etkileyen faktörler elimine edilmelidir. Mekanizasyon için kredi limitleri artırılmalıdır. Öz kaynak katkı oranı (özellikle pahalı makinalar için) düşürülmelidir. Teminat çeşitliliği artırılmalıdır. Taşınır varlıkların rehni kanunu kapsamında, trafik tesciline tabi olmayan tarım makinaları için de ipotek sistemi getirilmeli, böylece üreticiden istenen teminatlar asgariye indirilmelidir. Ziraat Mühendislerinin Makine Birlikleri kurarak Mekanizasyon ve hassas tarım hizmeti vermeleri teşvik edilmelidir.

Hassas Tarım ve İleri Tarım Teknolojilerinde Durum

"Ülkemizde Halihazırda Kullanılan Sensörler"

Toprak Direnci Ya Da Toprak Sıkışmasını Baz Alarak Kullanılan Sensör Tipleri

Ülkemizde son yıllarda kullanılmaya başlanan ve dışarıdan temin edilebilen sensörler, fiyatlar 20000 TL ile 50000 TL arasında değişmektedir).

Toprağa Nüfuz Etmeden Kullanılan Sensörler

Toprağa Temas Ederek Çalışan Sensörler (EM38), Toprağa Temassız Olarak Çalışan Sensörler (VERIS 3100)

Tahıllarda ve Üzümde Verim ve Kalite Parametrelerinin İyileştirilmesi İçin Kullanılan Sensörler

Klorofilmetre (iki kalem pille çalışan elde kolayca taşınabilen hafif bir cihazdır), Optik Sensör (GreenSeeker),

Gerçek zamanlı Karar Verme Sistemleri

Gübreleme denetimi, Yabancı ot denetimi, Patojenlerin teşhisi, Ürün kalitesi, Işık, su, bitki besin maddesi eksikliği stresi, Ürün kalitesinin artırılması, Çeşitli iklim şartlarına karşı koruma, Polifenolik antioksidan tahmini, Nutrasotik özelliklerin (gıda maddeleri) tayini, Bitki klorofil içeriğinin tahmini, Bitki polifenol içeriğinin tahmini, Girdi kontrolü, Tohum seçimi, Pülverizasyonun kontrolü, Kalite parametrelerinin ölçümü, Üzümün kalitesini belirleyen antosiyanin miktarının ölçülmesi, Buğdayda protein miktarının ölçülmesi.

Tahıllarda, üzümde ve bir çok üründe verim ve kalite parametrelerinin iyileştirilmesi için kullanılan sensörler ülkemizde henüz yaygın olarak kullanılmamakta ve çifti tarafından çok iyi tanınmamaktadır. Her birinin maliyeti 30000 TL nin üzerinde olan bu sistemlerin kullanımı belli bir eğitim gerektirmektedir. Tümüyle ithal olan bu cihazların edinimi ve kullanımının yaygınlaşabilmesi için dikkatli ve özenli bir politikaya ihtiyaç bulunmaktadır. Ancak üründe, verim ve kalitenin artırılabilmesi (akıllı tarım) ve çevre kirliliğinin azaltılabilmesi için bu sistemlerin yaygınlaşması şarttır.

Yalnızca tarımsal amaçlı Drone teknolojisi dünya pazarlarında 32,4 milyar USD'lık (2016)(www.dronepoweredolutions.com) bir değere sahiptir. Drone'lar tarımda 6 farklı uygulamada kullanılan ve aslında dünya teknolojisinde pek de yeni olmayan bir teknolojidir. Uygulamalar; toprak ve alan analizleri, ekim, ilaçlama, ürün izleme, sulama ve bitki sağlığı (bakteriyel ve fungal zararların belirlenmesi) v.b.'dir. Ancak bu donanım ve yazılımların Türkiye'de üretilmesi için gerekli altyapı, yatırım ve proje destekleri kapsamlı ve yaygın bir biçimde verilmelidir. Çiftçi ve meslek örgütleri bu projelerde yer almalıdır.

Sonuçlar

- Tarım ve Gıda konusu tesadüflere ve şansa bırakılmayacak, ticari politikalara feda edilemeyecek kadar ciddi ve önemlidir.
- Endüstriyel tarımsal üretimin olmazsa olmazı makine ve teknoloji kullanımında imalatçılarımız, mühendislerimiz ve çiftçimiz dışa bağımlılık noktasında ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.
- Türkiye'nin; acilen işlevsel, inovatif, yerli üretime gerçekçi destekler veren tarımsal mekanizasyon ve teknolojileri politikalarına ihtiyacı bulunmaktadır. Bu kapsamda Tarım ve Orman Bakanlığında Tarım Makinaları ve Teknolojileri ile ilgili aktif, etkin ve yetkin bir birim acilen yapılandırılmalıdır.

- Tıpkı tarımsal üretimdeki çiftçilerimiz gibi tarım makinaları ve teknolojileri sektöründeki imalatçılar da desteklenmelidir.
- Sektörde Tarım Makinalar ve Teknolojileri Mühendisliği Bölüm Mezunu Ziraat Mühendisi istihdamı zorunlu hale getirilmeli bu istihdam devlet tarafından desteklenmeli ve sektörden Türkiye'nin markaları üretilmelidir. Markalaşma desteklenmelidir.
- Ar-Ge yatırımları daha etkin desteklenmeli verilen desteklerin doğru kullanımı denetlenmelidir.
- Tarım ve Gıda konusu tesadüflere ve şansa bırakılmayacak, ithalata feda edilemeyecek kadar ciddi, önemli ve stratejiktir.

KAYNAKLAR

www.tarmakbir.org.tr

www.makfed.org.tr

<https://www.taysad.org.tr>

<https://www.makinebirlik.com/tr>

www.bloomberght.com/yorum/irfan-donat/2287

TÜRKİYE'DE TARIMSAL GİRDİLERDE İTHALAT: GÜNCEL DEĞERLENDİRMELER¹

Doç. Dr. Yener Ataseven*

1. GİRİŞ

Tarım sektörü gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan tüm ülkeler için en önemli ve en temel sektörlerden birisidir. Bu önem tarımın kendine has özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Tarım bir ülkeye işgücü, ürün ve piyasa, sermaye ve döviz açılardan katkı sağladığı gibi devlet bütçesine de katkı sağlayabilmesi bakımından önemlidir. Türkiye açısından tarımın ekonomi içerisindeki yeri değerlendirildiğinde 2016 yılı verilerine göre tarımın GSMH'ya katkısının yaklaşık rakamlarla %6,4, istihdamdaki payının %20,3, ihracattaki payının %3,36 (Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) göre), ithalattaki payının %3,85 (Uluslararası Standart Sanayi Sınıflamasına (ISIC, Rev.3) göre) ve kırsal nüfusun %7,7² civarında (Türkiye 2014 Nüfus Yoğunluğu Gridi'nden yola çıkarak elde edilen kır oranı %36,4 ve kent oranı ise %63,6 olarak hesaplanmıştır³) olduğu görülmektedir. Türkiye'de kişi başına yıllık gelir 2017 yılı için 10.088⁴ dolar iken tarımda bu rakam 3.500 dolar civarındadır. Büyüme rakamlarına bakıldığında ise tarımda 2016 yılı

* Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 06110 Dışkapı/Ankara, e-posta: yenerataseven@hotmail.com ¹ Bu çalışma 13 Ocak 2018 tarihinde Ziraat Mühendisleri Odası tarafından gerçekleştirilen "İthalat Kıskaçında Tarım Sempozyu"nda yapılan sözlü sunumun genişletilmiş ve güncellenmiş halidir.

² TÜİK veri tabanından yapılan hesaplama (Büyükşehir kapsamındaki iller hariç)

³ <http://www.resmiiistatistik.gov.tr/?q=tr/content/18-k%C4%B1rkent-tan%C4%B1m%C4%B1n%C4%B1n-revizyonu>

⁴ <https://www.takvim.com.tr/ekonomi/2017/10/29/milli-gelir-94-yilda-1420-kat-artti>

için bu rakam %-2,6 iken 2017'nin ilk 9 ayı için %3,3⁵ olduğu görülmektedir (ki bu dönemde Türkiye'deki büyüme %11).

1960'tan 1990'lı yıllara kadar tarımsal faaliyetlerdeki değişimler çoğunlukla üretimi artırmaya yönelik olmuştur. Tarım teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler ve yeni tekniklerin bulunması gibi yollarla da tarımda verimlilik artmıştır. Tarımsal üretimi artıran en önemli unsurların başında ise kullanılan girdiler gelmektedir. Dolayısı ile, tarımsal üretimde girdi kullanımı ve bu girdilerin maliyetleri tarım sektörü açısından son derece önemlidir.

Bu çalışmayı önemli kılan iki nokta vardır. Bunlardan birincisi, tarımsal üretimde girdi kullanma zorunluluğu; ikincisi ise girdilerin çok önemli bölümünde dış bağımlılıktır.

Bu çalışmanın amacı ise, Türkiye'de tarımda girdi olarak kullanılan materyallerin ithalat durumu ile ilgili genel değerlendirmeler yapmaktır. Tarımsal girdi denildiğinde kapsamda birçok unsurun olması nedeniyle çalışma kapsamında bir çerçeve çizilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çalışmanın ana çerçevesinde, tarımsal girdilerden kimyasal ilaç, kimyasal gübre, mazot konularına odaklanılmış ve güncel değerlendirmelerin yapılması; diğer girdilerle ilgili kısa bilgilerin verilmesi yoluna gidilmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışma literatüre dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu bağlamda, tarımsal girdilerle ilgili makalelerden, kitaplardan, raporlardan, veri tabanlarından, internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Çalışma yöntemi ise iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, konu ile ilgili olarak kaynak taraması yapılmıştır. İkinci aşamada ise incelenen kaynakların yorumlanması, çeşitli açılardan değerlendirilmesi ve sentezlenmesi yolu ile Türkiye açısından tarımsal girdilerde ithalat ile ilgili değerlendirmelerin yapılması amaçlanmıştır.

3. KAVRAMSAL TEMELLER ve KAPSAM

3.1. Tarımsal Girdi Nedir?

Tarımsal girdi denildiğinde kapsamına birçok unsur girmektedir. Kısaca, tarımsal girdi denildiğinde tarımsal üretim sürecinde kullanılanlar ya da tarımsal üretimde bulunmak için satın alınan ve kullanılan mallar ve hizmetler anlaşılmalıdır. Ayrıca, bitkisel ve hayvansal üretim şekline göre de bu kavram değişmektedir. Bitkisel üretimdeki temel girdiler akaryakıt (mazot), kimyasal gübre, kimyasal ilaç, tohum, tarımsal mekanizasyon, sulama, tarımsal kredi, tarla kirası, işçilik, elektrik gibi unsurlardır. Bununla beraber, hayvansal üretim de ise temel girdiler yem, damızlık

⁵ <http://www.bloomberght.com/tarim/haber/2077536-bakan-fakibaba-dan-buyume-degerlendirmesi>

hayvan, suni tohumlama materyali, aşı, sperma, ilaç olarak sayılabilir. Belirtilen bu girdiler dışında bilginin de bir girdi olarak söylenmesi mümkündür. Bazı ülkelerde üreticilere yönelik bilgi sağlanması aşamasında para ödendiğinden bilginin de bir girdi olarak değerlendirilmesi gerektiğine yönelik görüşler vardır. Türkiye’de ise tarımsal üretime yönelik bilgi akışı genelde Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yapıldığından bilginin bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmediği görülmektedir.

4. GÜNCEL DEĞERLENDİRMELER

Tarımsal girdilerle ilgili genel değerlendirmelerden önce Türkiye’nin tarım sektöründeki dış ticaret verilerinin değerlendirilmesinde yarar vardır. Toplam ihracatın yaklaşık %12’si tarımdan (2016’da yaklaşık 16.8 milyar dolar-SITC⁶, Rev3) karşılanmıştır. Tarımsal ürün ithalatı ise 2016’da yaklaşık 15.6 milyar dolar (SITC, Rev3) olmuştur. Bu konuda ihracatın ithalatı karşılama oranı %107,8’dir. Gıda maddeleri ihracatı 2016 yılında 16 milyar dolar ve ithalatı ise 10,6 milyar dolar olmuştur. Bu konuda ise ihracatın ithalatı karşılama oranı %149’dur. Tarımsal hammadde ihracatı 2016 yılında 852 milyon dolarken ithalatı ise 4,9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Tarımsal hammadde ihracatının ithalatı karşılama oranı %17’dir. İşte, asıl mesele de buradan çıkmaktadır. Bu da göstermektedir ki, tarımsal hammadde açısından Türkiye dışa bağımlı bir yapıdadır. Bunun sonucu olarak da Türkiye’nin döviz ihtiyacı artmaktadır.

Tarımsal girdilerle ilgili genel değerlendirmeler yapılırken en önemli iki konu hemen belirtilmelidir. Birincisi Türkiye’de tarımsal üretimi olumsuz etkileyen nedenlerin başında yüksek girdi maliyetlerinin geldiğidir. İkincisi ise; mazottan kimyasal gübreye, kimyasal ilaçtan tohuma ve hayvancılıkta en önemli maliyet kalemini oluşturan yeme kadar tarımsal girdilerde Türkiye’nin büyük oranda dışa bağımlı olduğudur⁷.

Konuya ithalat özelinden bakıldığında Türkiye’nin son yıllarda çok önemli tarım ürünlerini ithal ettiği görülmektedir (ki bu ürünlerin neredeyse tamamı önceki yıllarda Türkiye’de üretilmiştir). Kanada’dan kırmızı mercimek ve barbunya, Sırbistan’dan et, Rusya’dan buğday, Çin’den pirinç ve sarımsak, Bulgaristan’dan saman, Meksika’dan ve Hindistan’dan nohut, Kırgızistan’dan ve Türkmenistan’dan kuru fasulye gibi ürünler son zamanlarda ithalata konu olmuştur. Bu noktada hemen belirtilmesi gereken konulardan birisi de 2017 yılında Et ve Süt Kurumu ve Toprak Mahsulleri Ofisi’ne verilen ithalat yetkileri ile 2018 yılında söz konusu kurumların canlı ve karkas et, hububat ithal edebileceğidir. Gümrüklerin azaltılması

⁶ Standard International Trade Classification (STIC-Uluslararası Standart Ticaret Sınıflandırması)

⁷ Ali Ekber Yıldırım, 18 Aralık 2014 tarihli “Türkiye’nin Tarımsal Üretimi Potansiyelinin Altında Kalıyor” adlı yazı

ve sınırlanması ile tarımsal ürünler için ithalatın yolu açılmıştır. Ayrıca, hasat dönemine gelen bu ithalat Türkiye’de üretilen ürünlerin satış fiyatlarının düşmesine ve üreticilerin bu durumdan zarar görmesine de neden olmuştur.

Basit bir çıkarımla, girdi maliyetlerinin yüksek olması bunun karşılığında ise tarımsal ürünlerin eder fiyattan karşılık görememesi (ki aradaki makas giderek açılmaktadır) ve bunların yanında da izlenen politikalar üreticilerin tarımdan kopmasına neden olmaktadır. Üreticiler yüksek maliyet ile düşük fiyat arasında sıkışıp kalmışlar, tabiri caizse üretime küsmüştür. Son 10 yılda tarım arazilerinde %10 düzeyinde bir azalama⁸ (2,8 milyon hektar alan) ve %23 oranında üretici sayısında (Çiftçi Kayıt Sistemi’ne kayıtlı çiftçi sayısı 2.765.000’den 2.141.000’e gerileyerek 624.000 kişi azalma⁹) bir azalma görülmüştür.

Tarımsal girdilerdeki fiyat artışları da üzerinde önemle durulması gereken konulardan birisidir. Son 1 yıl içinde mazotun fiyatı yaklaşık %9, ürenin fiyatı %24, diamonyum fosfatın (DAP) fiyatı %44, yoncanın fiyatı %32, korunganın fiyatı %46, mısırın fiyatı %40 artmıştır. Bu fiyat artışları ise üretici üzerinde maliyet baskısı yaratmaktadır.

Aynı şekilde tarımsal girdilerde dövize bağlı olma durumu da Türkiye açısından son derece sıkıntı veren bir konudur. Yem hammaddesinde yaklaşık %50, hayvan aşıları, ilacı ve spermalarında %90, kanatlı sektörü, etlik ve yumurtacı hayvan canlı materyalinde %85, soyada neredeyse tamamı, damızlıkçı firmaların dışa bağımlılığı, doğalgaz, fosfat kayası, potasyum gibi üretim için gerekli ana girdilerin neredeyse tamamına yakınında (%95) Türkiye’nin dışa bağımlılığı söz konusudur. Bu hem Türkiye’nin tarımsal dış ticareti hem de genel ekonomisi açısından olumsuz bir durumdur.

4.1. Mazot

Çalışmanın kapsamında yer alan en önemli tarımsal girdilerin başında “mazot” gelmektedir. Anlaşmazlıkların en çok olduğu konuların başında gelen mazottaki sorunlardan birisi tarımsal üretimde ve tarım dışı kullanımlar arasındaki farklı uygulamalardır. Bugün güncel olarak mazot fiyatı 5,1 TL/lt’dir. Buna karşın Bakanlar Kurulu’nun 2003/5868 nolu Kararı ve Maliye Bakanlığınca ÖTV (I) Sayılı Liste Uygulama Genel Tebliği ile yük ve yolcu taşıyan gemiler, ticari yatlar, hizmet ve balıkçı gemileri ÖTV’siz yakıt uygulaması kapsamına alındığı için bunlar mazotu ÖTV’siz kullanmaktadırlar. Burada bir konuyu aydınlığa kavuşturmak gerekmektedir. Tarım sektöründen gelen eleştiriler yatların ÖTV’siz mazot kullanmasına karşın

8 <http://www.fortuneturkey.com/turkiye-son-10-yilda-tarim-arazilerinin-yuzde-10unu-kaybetti-3352>

9 <https://www.politikyol.com/akpnin-2018-butcesi-ile-kucuk-ureticiler-degil-sirket-tarimi-desteklenecek/>

üreticilerin bu olanaktan yararlanamaması yönündedir. ÖTV'siz mazot kullanan yatlar ya da gemiler ticari amaçlı bir faaliyet yürüttüğü gerekçesi ile bu olanaktan yararlanmaktadır. Ancak, bir ülkenin gıda ihtiyacını karşılayan tarım sektörü de en az diğer sektörler kadar can alıcı önemdedir. Unutulmamalıdır ki, gıda arzını kendi olanakları ile karşılayamayan bir ülke hiçbir zaman tam anlamı ile bağımsız olamayacaktır. Dolayısıyla, tarımsal üretimde kullanılan mazottan alınan ÖTV konusunun yeniden düşünülmesi gerekmektedir.

Mazotta fiyat oluşumu ile ilgili de bilgi vermek gereklidir. Fiyatın oluşumunda toplam fiyatın %25'i ham petrol fiyatı, %60'ı vergiler ve KDV ve rafineri, pazarlama ve dağıtım faaliyetleri %15'lik bir pay almaktadır¹⁰. Görüldüğü gibi, vergiler ve KDV mazottaki fiyat oluşumunda çok önemli bir yer tutmaktadır.

Mazot konusunda 2018 yılında uygulanacak bir politika değişikliğinden de bahsedilmesi gerekliliği vardır. 2017 yılında kullanılan mazot bedelinin yarısı 2018 yılında destek olarak üreticiye ödenecektir. Ürüne göre değişmekle birlikte 2018 yılında 9-37 TL/da olarak mazot desteği belirlenmiştir. Burada önemli olan %50 indirimli olarak verilecek bu desteğin destekleme bütçesi içindeki kalemlerden mi yoksa yeni bir kalem şeklinde mi verileceğidir. Birinci seçeneğin uygulanması durumunda var olan destekleme bütçesinin değişmeyeceği unutulmamalıdır.

Mazot konusundaki sorunların kaynağında ekonomik kaygılar gelmektedir. Basit bir hesaplama, güncel olarak mazotun 5,1 TL/lt, Türkiye genelinde 1 dekar arazide 8 lt mazot kullanıldığı dikkate alındığında dekara ortalama 40,8 TL masraf olduğu ve bunun ise 24,48 TL'sinin vergi olduğu bulunacaktır. Ayrıca, ortalama olarak tarımda yılda 3,5 milyar lt mazot kullanıldığı düşünüldüğünde yılda yaklaşık 17,85 milyar TL mazot harcama yapıldığı ve 10,71 milyar TL vergi ödemesinin olduğu ortaya çıkacaktır. Bunlara karşın 2017 yılındaki destekleme bütçesinin ise 12,8 milyar TL ve 2018 için planlanan bütçenin de 14,5 milyar TL olduğu düşünüldüğünde üreticilere verilecek desteğin çok önemli bir bölümünün sadece tek bir kalemden yani mazottan geri alındığı ortaya çıkmaktadır.

Mazot konusunda söylenebilecek son söz ise, alınan vergilerin oranlarının belirlenmesinde hangi politikaların tercih edileceğidir. Çünkü, bu politika tercihi ile Türkiye'nin toplayacağı vergi artacak ya da azalacaktır. Nitekim, 2016 yılında kamunun toplam ÖTV ve KDV gelirlerinin yaklaşık %26'sını akaryakıt dağıtım sektöründeki dolaylı vergiler oluşturmuştur. Görüleceği gibi bu oran yüksek olarak değerlendirilebilir.

10 <http://www.petder.org.tr/>

4.2. Kimyasal Gübre

Çalışma kapsamında ele alınan önemli girdilerden birisi de kimyasal gübredir. Bu konuda kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse kimyasal gübre üretimi için gerekli hammadde kaynağından yoksunluk nedeniyle Türkiye’de ana girdilerin neredeyse tamamına yakını (%95) ithal edilmektedir. Genel olarak gübre ihtiyacının ise %40’ının ithal edildiği söylenebilir Türkiye’de kimyasal gübre üretimi 7 farklı özel firma tarafından yapılmaktadır. İthalatı en fazla yapılan gübreler ise üre, DAP ve amonyum sülfattır.

2016 yılı verilerine bakıldığında kimyasal gübre üretiminin 3.358.324 kg, tüketiminin 6.744.922 kg, ithalatının 3.819.343 kg ve ihracatının ise 206.104 kg olduğu görülmektedir¹¹. Bu noktada yapılacak temel çıkarım Türkiye’nin yaklaşık %50 oranında kimyasal gübre üretim eksikliğinin olduğu ve bunun da ithalat yolu ile karşılandığıdır.

Türkiye’de kimyasal gübre üretiminde yaşanan sıkıntıların başında üretim maliyetlerinin fazla olması, hammadde teminindeki sıkıntılar, hammadde fiyatlarındaki düzensizlikler ve üretim firmalarının kapasite düşüklüğü ile çalışması gibi konuların geldiği görülmektedir.

Kimyasal gübrelerin fiyatlarındaki değişmelere bakıldığında 2016 Ekim ve 2017 Ekim ayları kıyaslamasına göre tarımsal üretimde kullanılan en önemli gübrelerin başında gelen üredeki fiyat artışı %60,39 ve amonyum sülfattaki fiyat artışı ise %48,21 civarındadır¹².

4.3. Kimyasal İlaç (Bitki Koruma Ürünü-BKÜ)

Kimyasal ilaç konusunda söylenmesi gereken ilk şey resmi veri bulmada yaşanan sorunlardır. 2013 yılından itibaren veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanmakta ancak TÜİK’teki bilgiler ise kimyasal ilaç kullanımı ile sınırlıdır.

Kimyasal ilaç konusundaki verilere bakıldığında 2016 yılında toplam 2.869 adet BKÜ ve 3.161 adet BKÜ hammaddesine ithalat izninin verildiği, piyasada bulunan BKÜ sayısının yaklaşık 1.600 adet olduğu görülmektedir¹³. Bu konuda uygulanan yeni bir politika ise BKÜ’nin ithalatının Gümrük ve Ticaret Bakanlığı’nca yürütülen “Gümrük İşlemlerinde Tek Pencere Sistemi” üzerinden elektronik olarak GTHB tarafından düzenlendiğidir. Bu uygulamanın satıcılara ek maliyet getireceği ve bunun da üreticilere olumsuz şekilde yansıtacağı şeklinde görüşler de vardır.

Türkiye’de 2016 yılında kimyasal ilaç kullanımı TÜİK verilerine göre 50.054 ton

11 GTHB, Bitki Besleme İstatistikleri

12 GTHB, Tarımsal Veriler

13 GTHB 2016 Yılı Faaliyet Raporu

olarak gerekleŒmiŒtir. Ancak, Zirai Mücadele İlaçları reticileri Derneği'nden (ZİMİD) ve Tarım İlaçları Sanayici, İthalatçı ve Temsilcileri Derneği'nden (TİSİT) alınan bilgilere göre bu rakamın 2017 yılı sonu itibari ile 70.000 ton civarında olduğudur. Yine 2016 yılı verilerine göre kimyasal ilaç ithalatı 60.000 ton ve ihracatı ise 450 ton olarak gerekleŒmiŒtir. En çok ithal edilen kimyasal ilaçlar ise herbisitler (%40), insektisitler (%20)'dir. İthalatın hangi ülkelerden yapıldığına bakıldığında yerli firmaların %90'ının Çin'den, yabancı firmaların ise %60-70'inin ise kendi ülkelerinden yaptığı görülmektedir. Burada fiyatı etkileyen en önemli unsur ise etken madde dıŒındaki katkı maddelerinin fiyatlarıdır.

Tarım ilaçları konusunda yapılacak son değerlendirme sektörün ithalat hedefleri ile ilgilidir. 10. Kalkınma Planı Kimya alıŒma Grubu Raporu'na göre tarım ilaçları sektörünün ithalat hedefinin 2018 yılında 700 milyon dolar ve 2023 yılında ise 1.125 milyar dolar olduğudur. Bu hedefler de sektördeki ithalatın devam edeceğinin bir iŒareti olarak değerlendirilebilir.

Kimyasal ilaç konusunda yapılacak temel ıkarımlar Türkiye'nin %95 oranında dıŒa bağımlı olduğu, yurt içinde üretim olsa bile 1-2 aktif madde üretimi dıŒında ithalatının ön planda olduğu ve kimyasal ilaçlara ilave bitki geliŒimini düzenleyici ilaçlarının ithalatının da baŒladıęıdır.

Mazot, kimyasal gübre ve ilaç dıŒında tarımsal üretimde kullanılan birçok girdi bulunmaktadır. Ancak, konunun kapsamının çok geniŒ olması bir ereve çizilmesini gerektirmiŒtir. Bu kapsamda, tarımsal girdiler içerisinde tohum ve yeme ayrıca yer verilmiŒtir. Türkiye'de 2016 yılında yapılan tohum ithalatı 49.491 ton olarak gerekleŒmiŒtir. En fazla ithalatı yapılan tohumlar ise patates, mısır, ayçiçeği ve buğdaydır. İhracata bakıldığında ise yine 2016 yılında 58.222 ton tohumun ihraç edildiği görülmektedir. En fazla ihraç edilen tohumlar ise buğday, ayçiçeği ve mısırdır. Görüldüğü gibi Türkiye'nin 2016 yılı verilerine göre tohum ihracatı ithalatından daha fazladır. Öyleyse, kamuoyunda tohum konusunda yapılan tartıŒmaların kaynağı nereden gelmektedir. Bu konu, ayrıca araŒtırılması gereken bir konudur ve bu alıŒma kapsamında deęerlendirilmemiŒ; sadece bir bakıŒ açısı verilmeye alıŒılmıŒtır. Yine, yemde de aynı bakıŒ açısına gidilmiŒtir ve yem konusundaki temel çıkarımlar fiyat üzerinden yapılmıŒtır. Ekim 2016-Ekim 2017 yılları arasındaki dönem değerlendirildiğinde etlik piliç yeminde %12'lik bir artıŒ, süt yeminde %16'lık bir artıŒ ve besi yeminde %14'lk bir artıŒ olduğu görülmektedir.

alıŒma genel olarak değerlendirildiğinde ise;

- Tarımın değerinin ve stratejik öneminin ancak yokluğunda anlaŒılabileceęi

söylenbilir. Tarımsal girdilerdeki temel sorunların girdi maliyetlerinin yüksek olması, ürün fiyatlarının düşük olması, kur artışlarının maliyetleri olumsuz etkilediği ve girdilerde dışa bağımlılık olduğu görülmektedir. Kimyasal gübredeki ve yemdeki KDV oranının düştüğü ancak satış fiyatlarının artması nedeniyle bu düşüşün da üreticilere net olarak yansımadağı belirtilmektedir.

- Tarımsal girdilerdeki ihracatın 3 milyar dolar, ithalatın ise 5.7 milyar dolar olduğu ve -2.7 milyar dolar açığın olduğu söylenebilir.
- Tarımsal girdilerin ihracattaki payının %4 ve ithalattaki payının ise %20 civarında olduğu belirtilebilir¹⁴.

Yapılan değerlendirmeler neticesinde, çalışma kapsamındaki konular özelinde getirilebilecek öneriler ise şu şekildedir:

- Tarımsal girdilerdeki yüksek vergi oranlarının düşürülmesi yönünde bir politika tercihi yapılmalıdır.
- Yurt içinde kimyasal gübre ve ilaç üretebilmenin yolları aranmalıdır.
- Kimyasal gübre ve ilaç üretimi için teşvik belgesi alabilecek yeni yatırım olanakları araştırılmalıdır.
- Girdi-çıktı fiyat dengesinin sağlanmasına çalışılmalıdır.
- Tarımsal girdi üretiminde kullanılacak ucuz hammadde imkanlarının bulunabilmesi için alternatif ülkeler araştırılmalıdır.

Türkiye'yi 2018 yılında bekleyen konular konusunda da kısa bir değerlendirme yapılabilir. Ancak, gündemin çok hızlı değiştiği Türkiye'de olacakları tahmin etmenin de zor olduğunu belirtmek gerekmektedir. Yapılan açıklamalar ve alınan kararlar neticesinde 2018 yılında;

- İthalata dayalı bir üretim modelinin uygulanmasına devam edilmesi,
- Girdi maliyetlerindeki dalgalanmalar,
- Artan maliyetler nedeniyle artan tüketici fiyatları,
- Mazotta %50 indirimli destekleme,
- Gübre satışında kare kod ve DNA barkod uygulamasının gübre maliyetlerini artırması ve bunun da üreticiye fiyat artışı olarak yansımadağı beklenebilir.

Son söz olarak; üretimi destekleyen, üreticiyi ve tüketiciyi koruyan, ithalatı azaltacak "ULUSAL BİR TARIM POLİTİKASI"nın uygulanması gerekmektedir.

¹⁴ Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2016 Tarım Raporu

**PANEL:
TARIMDA İTHALAT
ÇÖZÜM MÜ, ÇÖKÜŞ MÜ?**

**Panel Başkanı
Prof. Dr. Cemal TALUĞ
Ankara Üniversitesi Önceki Rektörü**

TARIMDA ÇÖKÜŞ: NEDENLERİ VE ÇÖZÜM YOLLARI

Prof. Dr. Mustafa Kaymakçı*

1.GİRİŞ

Türkiye, 1980'li yılların başından itibaren uluslararası denilen, ancak Amerika Birleşik Devletleri(ABD) ve Avrupa Birliği (AB)'de tekellerin güdümünde olan Uluslararası Para Fonu (UPF), Dünya Bankası (DB) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi kuruluşlarının baskısı ve yönlendirmesiyle, tarımında da liberalleşme politikalarını uygulamaya başladı. Tarımsal desteklemeler azaltıldı, hedef kitlelere ulaştırılmadı, tarımsal Kitler özelleştirildi ya da kapatıldı, Tarım Satış Kooperatifleri ve Ziraat Bankası gibi kredi kuruluşları işlevsiz duruma getirildi. Bu durumun sonucu olarak, kırsal kesim giderek daha da fakirleşti, kırdan kente göç hızlandı ve tarımsal üretim, nüfus artışına göre geriledi.

Türkiye gibi çevre ülkelerin tarımlarının da liberalize edilmek istenmesinin ardındaki ana gerçek, merkez ülkelerdeki tarımsal ürün stoklarının çok yüksek düzeylere ulaşarak sorun oluşturması yanında tarım tekellerinin kendi ülkelerinde tıkanmaları nedeni ile dünya pazarlarını işgal etme isteği idi. Türkiye'de uygulanan gelen tarım politikalarının, büyük ölçüde dış dinamikler ya da küreselleş(tir)me ya da daha doğrusu emperyalizm ile bağlantılı olduğu görülmektedir.

*Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi(E.) Bornova-İzmir

Tarımda olduğu üzere Türkiye’de yaşanmakta olan ekonomik krizin kökenini burada aramak zorunluluğu vardır. Bu konu, son dönemlerde Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından bile dile getirilmektedir. TÜSİAD’ın 48. Olağan Genel Kurulu’nda Yüksek İstişare Konseyi (YİK) Başkanı Tuncay Özilhan; “...Liberal demokrasi, hukuk devleti ve piyasa ekonomisinin tüm dünyaya barış ve refah getireceği beklentisinin ise boş çıktığını itiraf etmek durumundayız. Liberal ekonomik düzenin eşitlik getirmediği, sadece batının emperyalist politikalarına hizmet ettiği iddiaları birçok ülkede güç kazanıyor.” şeklinde bir tespit yapmış bulunuyordu¹.

Yazı, emperyalizm kısıncında Türkiye tarımında meydana gelen değişimleri özetlemeye yöneliktir. Bu bağlamda yazı iki bölüm altında kaleme alınmıştır. Birinci bölümde, tarımda çöküşün dış ve iç nedenleri kısaca özetlenecektir. İkinci bölümde ise çözüm yolları üzerine önermelerde bulunacaktır.

2.TARIMDA ÇÖKÜŞÜN NEDENLERİ

2.1. Dış Nedenler

1980’li yıllara değin dünya, iki kutbun yönlendiriciliğindeydi. Bir yanda reel sosyalizm, bir yanda emperyal kapitalizm ve kurumları dünyayı şekillendiriyordu. Emperyal kapitalizm, anılan yıllara değin özellikle çevre ülkelerinde köylülüğü, bir başka deyişle küçük üreticiliği destekleme politikalarını sürdürdü. Ancak temel amacı, özellikle çevre ülkelerinde ortaya çıkabilecek toplumsal muhalefetin devrimci hareketlere dönüşümünü engellemek, daha doğrusu onları düzenin sınırları içinde kalmalarını yönlendirmektir.

Bununla birlikte, emperyal kapitalizm, 1980’li yılların sonlarından itibaren tarımda izlediği politikaları terk etmeye başladı. Bu dönüşümde iki önemli etken rol oynadı. Bunlardan birincisi, reel sosyalist sistemin baskısını ortadan kalkmasıydı. İkincisi de tarımda özellikle Batı’da endüstriyel tarımın geldiği noktaydı. 1980’li yıllara değin tarım ürünleri ithalatçısı olan Batı, Ar-Ge ile geliştirdikleri yeni teknolojiler ve olağanüstü destekler aracılığıyla tarımda da gereksinimlerin çok üstünde tarımsal ürün ve girdi stoklarına ulaştılar. Anılan stokların eritilmesi, Batı için varlıklarının sürdürülmesi açısından yaşamsal bir zorunluluk durumuna geldi. Elleriindeki ürün fazlalarını çok ucuz fiyatlarla ihraç ettiler. Bu nedenle çevre ülkelerinin pazarlarını ele geçirmek için neo-liberal politikaları zorlamalarla devreye soktular. Yeni-liberal politikalara, emperyal yüzlerini saklamak için küreselleş(tir)me politikaları adı da verildi.

1 18-19 Ocak 2018 tarihli gazete ve TV haberleri

Yeni-liberal politikalarla;

- Sermaye, mal ve hizmetler akışına çevre ulusal devletlerin koyduğu sınırlamalar gevşetildi ve azaltıldı.
- Sıcak para hareketlerine konan sınırlamalar kaldırıldı.
- Eskiye teknoloji ve üretim birimleri, düşük ücretli çevre ülkelerine kaydırıldı.
- Çevre ülkelerinde menkul kıymet borsaları kuruldu.
- Sendikasılaşmaya ivme verildi.
- Çevre ulus ülkelerinin de kamu şirketleri değişik araçlar kullanarak özelleştirilmeye başlandı, süreç devam ediyor.

Özet olarak, kendi tarımlarında korumacılık egemen olduğu halde, UPF ve DB aracılığı ile Türkiye tarımında serbestleşmeyi çıkış yolu olarak gösterildi.

2.2. İç Nedenler

Reel sosyalizmin bunalıma girmesi ve çöküşü ile dünyanın tek kutupluluğa dönüşmesi de liberal-kapitalist sistemin başarısı olarak görüldü. Bu bağlamda, liberal-kapitalizm dünyanın eriştiği en mükemmel sistemdi. Bunun yerine başka bir sistemin geçmesi artık söz konusu olamazdı. Bu anlamda tarihin sonu gelmişti. Bu şekilde kapitalizm bir dünya dinine dönüştürüldü. Bu dönüştürmede, özellikle ABD ve Britanya'daki kimi düşünürler (!) önemli rol oynadılar. Arkalarındaki tekelci firmaların desteğiyle bu ideolojilerini yaygınlaştırmak için vakıf, enstitü ve iletişim ağı kurdular.

2.2.1. Neo-Liberal Politikalar İçin Toplumun Önce Kafalar Yıkandı

Neo-liberal yaklaşım Türkiye gibi çevre ülkelerine de aktarıldı. Kimi bilim adamları, yazarları ve siyasetçileri fonlandı. Neo-liberal politikalar için toplumun önce beyinlerinin yıkanmasına gerek görüldü ve medya gücü çok etkin bir şekilde kullanıldı. Topluma teleoleci olarak tanımlanan sözde bilim adamları aracılığı ile yalanlar ve aldatmacalar üretildi.² Bu ideolojik çalışmalarla liberal-kapitalizm, büyük bir kesim tarafından normal ve doğal bir sürecin parçası olarak kabul edildi. Özetle bu konuda önemli düzeyde kültürel egemenlik kuruldu. Antonio Gramsci'nin "İnsanların beyinlerini işgal edebilirsiniz, kalpleri ve elleri de arkadan gelecektir"³ deyişi gerçekleşti. Bunların başlıca; "Avrupa Birliği(AB) ve Amerika

2 O yıllarda Mehmet Altan,Asaf Savaş Akad,Seyfettin Gürsel,Eser Karakaş gibi ekonomistler neo-liberal politikaların gerekliliği konularında ekranlarda ve gazetelerde boy gösterdiler.

3 Antonio Gramsci, elit bir azınlığın toplumun geri kalan büyük bir çoğunluğuna hükmetmesi, çoğunluğun da hükmedilmeyi ve yönetilmeyi kabul etmesini "Hegemonya Kavramı"nda açıklar.O'na göre;"Egemen sınıf çıkarlarını destekleyecek olan temel eğilimleri, inançları, ahlak kurallarını ve topluma egemen olmasını istediği tüm değerler sistemini; aile, okullar, sendikalar ve STK'lar gibi tüm toplumsal kuruluşlara etki ederek yayar.Bu araçlar sayesinde azınlık,çoğunluğu denetler. Hegemonya kavramı; kısaca topluma yön veren sınıfın dünya görüşü

Birleşik Devletleri(ABD) tarımında piyasa ekonomisi koşulları geçerlidir; Türkiye tarımında şimdiye değin uygulanan destekleme politikaları, ekonomiye büyük yük olmuştur. Yaşamakta olduğumuz ekonomik sıkıntıların önemli nedenlerinden biri budur; Köylüler, yılın çok sınırlı bir zaman diliminde çalışırlar, neredeyse bütün yıl yatarlar. Türkiye tarımının çağdaşlaştırılması ve verimlilik artışı için tek yol, zaman süreci içinde bütün destekleri kaldırmak ve serbest piyasa ekonomisinin kurallarını egemen kılmaktır.” şeklinde sıralandı.

Beyinler öyle yıkandı ki Kitler ve bu bağlamda tarımsal kitler özelleştirilirken çok az bir topluluk dışında hiç kimse karşı çıkamadı.

“AB ve ABD’de Tarımda Desteklemeler Yoktur” aldatmacası. Değinildiği üzere toplumun beyinlerini yıkamada ortaya atılan tezlerden biri de AB ve ABD’de Tarımda Desteklemeler Yoktur” aldatmacası idi.

Oysa AB için öncelikle besin güvenliği nedeni ile tarım sektörü en fazla gözetilen ve korumacılığın en yüksek düzeyde olduğu bir sektördü. Bu günümüzde de sürdürülmektedir. AB’de “Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu” aracılığı ile ortak tarım politikaları uygulanır. Bu politikalar kapsamında;

- AB ortak bütçesinin geçmiş yıllarda %75’i, son yıllarda ise yarısına yakını tarımsal desteklemelere ayrılır.
- Tarımsal işletmelerin çoğunluğu uzmanlaşmış işletmeler durumuna dönüştürülmüştür.
- Tarımsal politikaların ekseninde, tarımsal kooperatifler rol oynamaktadır.
- Kısaca, AB’de tarımsal desteklemeler sayesinde verimlilik artmış, tarımda çalışanların gelirleri yükselmiş, ürünleri tüketiciye uygun fiyatlarla ulaştırmış ve tarım piyasası dengeye kavuşmuştur.

ABD’nde de uygulanan tarım politikaları da bilinenin aksine, en az AB kadar destekleyici ve yönlendiricidir. Çiftçi başına yapılan destekleme miktarı AB’nin de daha ilerisindedir⁴.

“KİTler ve de Tarımsal KİTler, Karadelikdir” Aldatmacası. Türkiye’de özelleştirme politikaları,12 Eylül 1980 askeri darbesiyle toplumun gündemine aktarıldı. Bu doğrultuda Özal, Türkiye ekonomisini liberalleştirmeyi hedefleyen ve

olarak tanımlanabilir ve egemen sınıf,iktidarını kimi zamanlar güç,kimi zamanlar insanların rızasını üreterek ya da ikisini birden kullanarak gerçekleştirir ve sürdürür. Güç kullanarak yönetmek için ordu, polis, yargı ve hapisane gibi kurumlar gerekir. Anılan kurumlar,fiziksel güç kullanarak insanların varolan sisteme boyun eğmelerini sağlar. İnsanları sisteme olan rızasını üretmek ve sağlamak için de medya etkin bir şekilde kullanılır. Medyada haber değeri olacak olay ve olgular hep egemen sınıfın bakış açısı ile sunulur. Kapitalist üretim ilişkileri, doğal düzen kabul edilir. Kapitalist her türlü girişim ve uygulamaları sağduyu ve toplumun çıkarı olarak sunulur. Bireycilik yüceltilir.”(Bakınız: Antonio Gramsci Bir Devrimcinin Yaşamı . Çev. Kudret Emiroğlu. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009. Fontana, Benedetto. Hegemonya ve İktidar Çev. Önur Gayretli. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2013)

4 Kaymakçı,M.,2009.Türkiye Tarımı Üzerine Notlar.Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları..s.31-32

“24 Ocak Kararları” olarak bilinen geniş çaplı programın hazırlanmasında önemli rol oynadı. Özal, 1983 ve 1987 yıllarında kurulan hükümetlerin de başbakanlığını yaptı. Döneminde devletin küçülmesi, özel sektörün ağırlığını artırmak için KİT’lerin özelleştirilmesi ilk kez gündeme getirildi.

Özelleştirme ile devletin ekonomideki sınai, tarım ve ticari etkinliğinin en aza indirilmesi hedeflendi. Böylelikle, sözde rekabete dayalı piyasa ekonomisinin oluşturulması, devlet bütçesi üzerindeki KİT’lerin finansman yükünün azaltılması, sermaye piyasasının geliştirilmesi, atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması ve bu yolla elde edilecek kaynakların altyapı yatırımlarına yönlendirilmesinin olası olabileceği gerekçeleri ileri sürüldü .

Bu doğrultuda, iç pazara dönük ithal ikamesi modeli yerine ihracata yönelik sanayileşme modeli benimsendi, fiyat denetimlerinin olası ölçüde kaldırılması ve fiyatların arz talebe göre piyasada belirlenmesi sağlandı, kamu kesimince üretilen temel mallarda desteklenmelerin kaldırılması ya da azaltılması, böylece bu mallarda hatırı sayılır zamların çekinmeden yapılması ve de yabancı sermayeyi özendirmek için yeni önlemler alınması, bu arada devlet tekelindeki kimi üretim alanlarının da yerli ve yabancı özel sermayeye açılması yolunda adımlar atıldı.

1993 yılı ise KİT’lerin tasfiyesinin ve/ ya da özelleştirilmesinin yoğun olarak gündeme getirildiği bir yıl oldu.

Özal Hükümetlerinden sonra gelenler de özelleştirmede önemli adımlara attılar. İşin ilginç tarafı, Türkiye’de merkez sağ partiler ile birlikte TBMM’nde temsil edilen iki merkez sol parti olan CHP ve DSP yönetimleri de özelleştirmeden yana görüş ve uygulamaları benimsemiş oldular⁵.

Sözgeşi, 50.DYP-CHP Hükümeti’nin Başbakanı Tansu Çiller; 1994 yılında özelleştirmeyi savunurken Kemalist Cumhuriyete cepheden saldırıyor“ Kendi bölgesinde son sosyalist devleti yıkacağız”⁶, 10.Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel; “Devlet elindeki 100 milyar dolarlık tesisi özelleştirmedeği sürece, bütçesini denkleştiremez. Devlete dayanarak ekonomiye artık hayır”⁷, Demirel’in bu açıklamayı yaptığı günlerde Başbakan Bülent Ecevit, Dünya Ekonomik Forumu’na katılmak üzere Davos’a giderken yanında, yabancı sermayeye satmak üzere 53 KİT’in tanıtım dosyası götürüyor⁸, 58, 59 ve 60.Hükümetlerde Maliye Bakanlığı yapmış Kemal Unakıtan; “KİT’ler satılmasın diyenler var. Babalar gibi satarım.

5 Kit’ler ve Özelleştirme:İddialar ve Gerçekler.Türk-İş Araştırma Merkezi.Türk-İş Dergisi Ekidir.s.213

6 KİT Sistemlerinin İktisadi Değerlendirilmesi, Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Seçenekleri Özet Rapor.KİGEM Yay. 1997, sf.30

7 arxiv.sabah.com.tr/1999/12/11. “Devletle ekonomiye hayır!”

8 arxiv.sabah.com.tr/2000/01/28 .”Ecevit 53 projeye gitti”.

Parayı veren düdüğü çalar... Sümerbank'ı tarihten sildik"⁹, R.Tayyip Erdoğan özelleştirme uygulamalarının hız kazandığı 2005 yılında, "Ekonomi mükemmel gidiyor... Özelleştirme yapmazsak halka ihanet etmiş oluruz... Erdemir'i yabancılara söz verdim, yerli firma olmaz"¹⁰ şeklinde açıklamalarda bulunuyorlardı.

Bu birleşmenin verdiği güçle, kamuoyu oluşturabilecek tüm araçlar tek yanlı bir şekilde kullanılarak, özelleştirmenin ülke sorunlarını çözebilecek tek yöntem olduğu sürekli vurgulandı. Bunu doğrulayabilmek için; Kamu Sektörünün verimsiz çalıştığı, kaynak israfı yaptığı, dünyada yaşananların bu yargıyı doğruladığı, ülkemizde de KİT etkinliğinin azaldığı, KİT açıklarının arttığı, bunun da enflasyon ve istikrarsızlığa neden olduğu gibi bir dizi kuramsal ve ampirik "kanıt" ortaya konuldu.

Diğer yandan özelleştirme ile ilgili raporların kimler tarafından hazırlandığı konusu gözden kaçırıldı. Türkiye'deki özelleştirmelerin hemen tümü, DB ve bağlı olarak Amerikan danışmanlık şirketlerinin belirleyiciliği ve yönlendiriciliği altında yapıldı ve yapılmaktadır. Bunlar arasında: "BOOZ-Allenve Hamilton TCDD, CS Firs BostonErdemir, Price Waterhouse Sümerbank, Samuel Montagu Petkim, Chase Manhattan Bank Tüpraş, Solomon Brothers Petrol Ofisi, Department of Employmeny Education and Training (DEET) Kardemir ile ilgilendi. Danışmanlık firmaları bunlarla sınırlı değildir ve sayıları çoktur. Türkiye'de hemen her iş için bir yabancı "danışman" firma vardır. Petkim'in mali "danışman" firmaları Samuel Montagu ve Deloitte Trouche, teknik danışmanı 'Trichem ve Chem Systems', ÖİB'nin "kuramsal danışmanı" Mc Kinsey, "Özelleştirme Uygulamaları Teknik Yardım ve Sosyal Güvenlik Ağı Projesi Danışmanı" Coopers & Lybrand"¹¹ gibi firmalar ilk akla gelenlerdi.

Kamu Sektörünün verimsiz çalıştığı, kaynak israfı yaptığı ve kitlerin kamuya yük olduğu savlarına karşın, bunun gerçeklerle bağdaşmadığı konusunda raporlarda vardı. Sözelgesi, Ölçen; "KİT'lerin kâr etmesi ve Türkiye Cumhuriyeti hazinesine kaynak yaratması, 1998 yılıyla sınırlı değildi. Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu'nun 1996 yılında hazırladığı bir rapora göre KİT'ler Hazine'ye 1992'de 23 trilyon lira (3,3 milyar dolar), 1993'de 39 trilyon lira (2,1 milyar dolar), 1994'de 175 trilyon lira (5,6 milyar dolar), 1995'de 326 trilyon lira (7,4 milyar dolar), 1996'da 837 trilyon lira (10,3 milyar dolar) net katkı sağlamıştı"¹². Bir başka bildiriş de de "Özelleştirme kapsamına alınıp ÖİB'na devredilen KİT'ler bile kâr etmektedir. Oysa ÖİB'na alınmak demek mezbahaya alınmış kesimlik demektir. Çalışanları umutsuz ve moralsizdir. İşsiz kalacakları günü beklemektedirler. Hiçbir gereksinmeleri

9 Cumhuriyet 02.08.2005. "Artık Sümerbank Yok Sömürübank Var", Mustafa Balbay,

10 Yeniçağ 26.07.2005."Yabancılara Söz Verdim"

11 Aydoğan,M.,2014. Siyasette "Kutsal İttifak"; Özelleştirme. Kuramsal Aktarım, Ocak 2014

12 Ölçen A.N., Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Raporu"ak., "Türkiye Sorunları"Yıl 6, Sayı 33

karşılanmamaktadır. Bütün olumsuz koşullara karşın bunlar da kâr etmektedir ÖİB'nın verilerine göre bu KİT'lerden 4.7 milyar doları temettü geliri, 1,5 milyar doları diğer kaynaklar olmak üzere 5,2 milyar dolar kâr sağlanmıştır.”¹³

Özelleştirme çalışmalarında Kemal Derviş'i de iyi tanımak gerekiyor. Ecevit Hükümeti tarafından 2001 yılında, Türkiye ekonomisini kurtarmak (!) amacıyla devlet bakanı yapıldı. 15 günde 15 yasayla 14 pancara ve tütüne kota konuldu, şeker ve tütün fabrikalarının satılması kolaylaştırıldı, ithalattaki sınırlama yabancı tekeller lehine kaldırıldı ve de kamu ihalelerine yabancıların girmesi sağlandı. Ancak yıllar sonra 2014 yılında yapmış olduğu bir söyleşide Kemal Derviş; “Bizi Özelleştirmeye Zorladılar” diye bir itirafta bulunuyor¹⁵ ve “...Daha sonra ABD'ye geldim ve Başkan Bush'un Hazine Bakanı beni çok soğuk karşıladı...Kendisi 'krediye hiç gerek yok' dedi. Eğer bilmiyorsanız 'özelleştirme konusunda size yardımcı olayım. Ama özelleştirirken satacaksınız, piyasa ne verirse o fiyata satacaksınız. Biz bu kadar ucuza satmayız diye bir tutum içine girerseniz o zaman hiçbir şeyi başaramazsınız.” dediklerini anlatarak aslında kendisine verilen uluslararası görevi örtmeye çalışıyordu¹⁶.

“Tarım Ürünlerinde Dünya Borsa Fiyatları” Aldatmacası. Medyada, Türkiye tarım ürünleri fiyatlarının, dünya borsa fiyatları üzerinde olduğu söylendi. Rekabet edebilmek için dünya tarım ürünleri fiyatları göstergesi olarak ABD Tarımsal Ürün Borsaları Fiyatları'nın temel alınması gerektiği ileri sürüldü.

Burada iki konu gözönüne alınmadı, daha doğrusu saklandı. Bunlardan birincisi, tarımsal üretim maliyetleri idi. Türkiye'de girdi fiyatlarının(tohum, damızlık, gübre, ilaç gibi) dışa büyük ölçüde bağımlılığı ve tarımsal alt yapı sorunları gibi nedenlerle üretim maliyetlerinin ABD ve AB ile karşılaştırıldığında daha yüksek olması doğal bir durumdu. Bu durum karşılaştırmalarda hiç dikkate alınmadı¹⁷. Kimi zamanlarda

13 Ö.İ.B. Özelleştirme Uygulamaları. www.oib.gov.tr

14 Kemal Derviş;Uluslararası Tahkim Yasası, Telekom Yasası,Şeker Yasası,Tütün Yasası,Tuz Yasası, Doğalgaz Piyasası Yasası,Merkez Bankası Yasası, Bankacılık Yasası,Sivil Havacılık Kanunu, Kamulaştırma Yasası, Bütçe Değişikliği Yasası, Görev zararları ve bazı fonların tasfiyesini öngören yasa, Ek Bütçe Yasası, İhale Yasası,Ekonomik ve Sosyal Konsey Yasası gibi 15 yasayı hızla çıkarttı. Şeker Yasası,Tütün Yasası ve Tuz Yasası gibi yasalar doğrudan tarım ve gıda ile ilgiliydi. Ancak onlarla dolaylı bağlantılı üç yasanın içeriğine de değinmek gerekiyor. Uluslararası Tahkim Yasası ile yabancılık unsurunun bulunduğu kamu hizmetleriyle ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların uluslararası mahkemelerde taşınabilmesini sağlandı. Ulusal irade emperyalist merkezlere devredildi. İhale Yasası ile kamu ihalelerine yabancılar için konulan sınırlamalar kaldırıldı. Ardından defalarca değiştirilen ihale yasalarıyla devlet delik deşik edildi. İhaleye verilmeyen devlet işi bırakılmadı. Ekonomik ve Sosyal Konsey Yasası ile sendikaları denetleyecek merkez oluşturuldu. Kamunun, işçi, işveren örgütlerinin bulunduğu örgüte, Ekonomik ve Sosyal Konsey adı verildi.

15 www.egitimajansi.com/haber/kemal-dervisten-itiraflar

16 Bu tespiti yıllar sonra eski bakanlardan,üstelik sağ eğilimli Güneş Taner de doğrulayacaktır. Taner,Kemal Derviş hakkında şunları söylüyordu: “Özel bir görevi vardı. Yerli sermayeyi biçerek yabancılara kapıları sonuna kadar açtı. Bankalar ve sigorta şirketleri el değiştirdi”(Bakınız:www.ensonhaber.com/kemal-dervis ve catherina-40 milyar-dolari-ne yapti)

17 Yentürk,N.,E.Yeldan,A.H.Köse,G.Günaydın, (Ed.,Özer,M.) Türkiye Ekonomisi.T.C.Anadolu Üniversitesi.Yayın No.1579.Eskişehir.s.111

ise ABD ve AB’de çiftçi eline geçen fiyatlar ile borsa fiyatları aynı olmadı. Genel olarak Amerikalı ve Avrupalı çiftçi eline geçen fiyatlar borsa fiyatının üstünde oldu ve aradaki fark devletçe karşılandı.

İkincisi ise zengin ülkelerin, dünya tarım pazarlarını ele geçirmek, aynı zamanda siyasal egemenlik için ucuza mal sunmaları konusu idi. Bu süreç devam etmektedir.

Durum böyle iken Şikago, Londra ve Zürih gibi borsalarda oluşan fiyatları Dünya Fiyatı olarak kabul etmek ve Türkiye’deki ödemeleri buna göre ayarlamak, bir aymazlık ya da teslimiyet değil mi?¹⁸

Ziraat Bankası Görev Zararı Aldatmacası. Kırsal kesimin tarımsal kredi kurumu olan Ziraat Bankası, önce küçültüldü, daha sonra özelleştirilmeye başlandı. Özelleştirme gerekçeleri arasında bu bankanın büyük bir görev zararına sahip olduğu, bunun da tarımsal desteklemelerden kaynaklandığı dile getirildi. Kamuoyunun bir kesimi de buna inandırıldı. Bunun bir aldatmaca olduğunu somut bir örnekle açıklayalım. Ziraat Bankası, 1993-1994 ürün diliminde pamuğa pirim vermişti. Ancak, bankanın hazineye ödeyeceği paraya gerçek üstü boyutlarda faiz tahakkuk ettirildi. Şöyle oldu; Ziraat Bankası’nın 315 milyon dolarlık ödemesi, 2000 yılının başında 11 milyon dolara yükseltildi. Bu durum, dolar bazında yüzde 128’e ulaşan faiz getirisiyle gerçekleştirildi. Bu şekilde yüksek bir görev zararı meydana getirildi¹⁹.

Aslında görev zararı aldatmacasıyla iki önemli konu göz önünden uzaklaştırılmaya çalışıldı. Bunlardan birincisi, iflas eden ve kapatılan özel bankaların Ziraat Bankası’na devrinden meydana gelen zararların saklanılmak istenmesiydi. İkincisi ise hazinenin iç borçlanma ihalelerinde faizleri aşağıya çekme yükünün Ziraat Bankası’na verilmesi idi.

Doğrudan Gelir Desteği Aldatmacası. 2000’li yılların başlarından itibaren, tarımda üretimle bağlantılı desteklemelerin yerine, köylü üretimden kopsun, ister eksin, ister ekmesin diye “Doğrudan Gelir Desteği(DGD)”uygulaması devreye sokuldu. Dünyadaki çiftçilere yapılan desteklemenin bu yolla olduğu iddia edildi. Ancak biraz incelendiği zaman durumun böyle olmadığı, toplam desteklemelerde AB ve ABD’de DGD’nin payının yüzde 10-25 arasında değiştiği görüldü.

DGD uygulamasıyla ortaya şu çıktı;Üretim ile destekleme arasındaki bağ koparıldı. Üretim yapsın yapmasın, tapu getiren herkese pirim verildi. Bunun sonucu olarak, tarımsal üretim geriledi. Türkiye tarım ürünleri dışalımıcısı bir ülke durumuna geldi.

18 Kaymakçı, M., 2009. a. g. e., s. 33

19 Özkaya, T., O. Oyan, F. Işın, A. Uzmay, 2000. Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikaları, Dünü-Bugünü-Geleceği, TÜSES için yapılmış yayınlanmamış çalışma.

Diğer yandan, kırsal kesim daha da yoksullaştı ve çözüldü. Kente göç hızlandı. Bu durum, kentlerde yeni sorunların ortaya çıkmasına da neden oldu²⁰.

Daha sonra DGD uygulanmasından vazgeçildi ve ürün temelinde yetersiz desteklemeler gündeme sokuldu.

Türkiye'nin gelişmesinin önündeki en büyük yapısal engel köylülük ve tarımdır” Tezi.²¹ Türkiye kamuoyunda yine televoleci olarak tanımlanan akademisyenlerden Mehmet Altan, “Türkiye'nin gelişmesinin önündeki en büyük yapısal engel köylülük ve tarımdır. Köylülük sadece fakirlik değil, bir zihniyettir. Türkiye, bu sorunla yasayamaz. Yapısal bir değişikliğe gitmeden ne bu sorun, ne de bu soruna bağlı olarak ortaya çıkan diğer sorunlar çözülebilir. Yeryüzüne ulaşmak istiyorsak, köylülük yakamızdan düşmeli... Köylülüğün bitirilmesi gerekir.

Ülkenin yarısı köylü bunlar da senede bir ay çalışıp 11 ay yan gelip yatıyorlar. O bir ayda da verimlilikleri o kadar düşük ki, bi halt üretmiyorlar. Üstelik ürettiklerini de pahalı üretiyorlar; öyle ki onların ürettiklerini dışarıdan ithal etsek çok daha ucuza gelir. Böylece bu köylü milletinden de kurtuluruz. Köylülerin çoğunlukta olduğu toplumlarda demokratik tepki gelişmez, birey ortaya çıkmaz.” diyordu.

Ancak bu tespitleri yaparken hiçbir bilimsel kanıt göstermek gereksinmesini de duymamıştı.

3.NEO-LİBERAL UYGULAMALAR NASIL UYGULANDI?

3.1.Tarımsal Kitler Özelleştirildi

Türkiye’de de özelleştirme, devletin küçültülmesi uygulamalarının bir aracı olarak devreye sokuldu. Bununla, devletin piyasa malları üretimi, piyasayı düzenlemede kural koyucu işlevi ve sosyal devletle ilgili kamu hizmetleri gibi başlıca üç müdahale alanından çekilmesi istendi.

Böylelikle, tekelci sermayeye yeni kar alanları açıldı. Devlet, sosyal niteliğinden uzaklaştırılarak, devlet-yurttaş ilişkisi yerine tüketici ilişkisi oluştu ve yurttaşın devletle bağı, en alt düzeye indirildi.

Kamu kitlerinin özelleştirilmesi kapsamında tarımsal kitlerin de çoğu özelleştirmeye alındı.

Tarımsal Kit’ler Ne İşe Yaramışlar dı?

- Tarımda verimliliği yükselterek önemli düzeyde üretim artışına neden oldular.
- Kırsal kesimin alt yapısını ve hizmetlerini sağladılar, göreli

²⁰ Kaymakçı,M.,2009.a.g.e.,s.34

²¹ Altan,M.,2001.Köylüler Ne Zaman Manşet Olur? Zaman Kitap

zenginleştirilmesine katkıda bulundular.

- Kırsal kesimin eğitim düzeyini yükselttiler.
- Köylüyü ağaların ve yabancı güçlerin denetiminden kurtarmaya çalıştılar.
- Köylü ile devlet arasında bağı güçlendirerek, ulusal bütünlüğün pekiştirilmesinde rol oynadılar.

Tarımsal KİT'ler ile kendine yeter duruma gelen Türkiye'nin, besin güvencesi açısından da çökertilmesi gerekiyordu. Tarımsal KİT'lerin özelleştirilmesi de bu bağlamda gündeme geldi. Özelleştirme için KİT'ler karadelik ilan edildi ve bunların sanayi kitlerinde olduğu gibi, zararlı duruma gelmesi için ne gerekiyorsa yapıldı.

Kimi Tarımsal Kit'lerin özelleştirilmesi ile ortaya çıkan olumsuzlukları aşağıda olduğu gibi özetlemek olasıdır²²:

SEK, özelleştirildi. Süt Endüstrisi Kurumu(SEK)' in özelleştirilmesi ile üreticiden çok ucuza alınan süt, tüketicilere de yüksek fiyatta satılmaya başlandı. Üretici süt fiyatları, sanayicilerin denetimine girdi. Yem ve diğer girdiler arttığı halde üretici süt fiyatları artmadı, aksine düştü.

YEMSAN, özelleştirildi. Yem Sanayi A.Ş. (YEMSAN)'nin de özelleştirilmesiyle Türkiye Hayvancılığı onarılmaz yaralar aldı. Ürün fiyatlarında istikrar olmayışı ve hızlı düşüşler olması nedeniyle hayvan yetiştiricileri hızla fakirleşti. Hayvanlarını elden çıkardı ve kasaba gönderdi. Hayvan sayılarında önemli azalmalar oldu. İçinde yaşamakta olduğumuz süreçte, Türkiye kırmızı ette kendine yeterli olmaktan çıktı, canlı hayvan ve et ithali sürekli duruma geldi.

TÜGSAŞ ve İGSAŞ, özelleştirildi. Türkiye Gübre Sanayi A.Ş (TÜGSAŞ) ve İstanbul Gübre Sanayi A.Ş (İGSAŞ)'in özelleştirilmesiyle, kamu gübre sektöründen çekildi. Gübre fiyatları yükselmiş, fiyat istikrarı bozulmuş ve gübre dışalımını artmıştır. Fiyatların artışıyla birlikte Türkiye'de gübre kullanımı da düşmüş ve üretim aşağıya çekilmiştir. Gübrede, yerli ve yabancı özel sermaye tekelliliği egemen olmuştur.

TEKEL, özelleştirildi. TEKEL'in Özelleştirilmesiyle; Tütün üreticilerinin yoksullaşması giderek arttı, fiyat belirlemesi yabancı tekellere bırakıldı. Sigara ve içkide tekel ortadan kalkınca dışsatım dengesi bozuldu. Yabancı sigara ve içki dış alımı hızlandı.

KHGM, tasfiye edildi. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü(KHGM)'nin kaldırılmasıyla, kırsal kesime merkezi yönetim tarafından getirilen görevler büyük ölçüde özelleştirildi. Ancak daha da kötüsü, ulusal bütünlük yerine yerelcilik boy attı, devlet

22 Suiçmez.B.,2002.Tarım Alanında Özelleştirmeler. Küreselleşme ve Türkiye Tarımı .Tarım Haftası Sempozyum.7-8 Ocak 2002 s.74-121

halk birlikteliği önemli yaralar aldı.

TZDK, özelleştirildi ve tasfiye edildi. Türkiye Ziraî Donatım Kurumu (TZDK)'nun özelleştirilmesi ile tarımsal girdilerin fiyatları arttı, fiyat istikrarı bozuldu ve girdi fiyatları üzerinde devletin denetim gücü devreden çıkınca, bu alan iç ve dış sermayenin insafına ve çıkarına bırakıldı. Tarımsal etkinlik, vurguncuların denetimine girdi.

Tarım Kredi Kooperatifleri özerkleştirildi. Özerkleştirme kapsamına alınan Tarım Kredi Kooperatifleri'ne hazineden aktarılan kaynaklar da, Ziraat Bankası'nın özelleştirilmesi ile kesilmiş bulunmaktadır. Bunun sonucunda, Tarım Kredi Kooperatifleri "ortaklarına yeterince kredi veremez durumuna" geldiler. Diğer yandan özerklik, büyük toprak sahiplerine ayrıcalık getirecek, küçük üreticilerin ise uygulamalardan yeterince yararlanmasını engelleyecektir.

DSİ, özel bütçeli kuruluş haline getirildi Devler Su İşleri Genel Müdürlüğü (DSİ) de özel bütçeli kuruluş haline dönüştürülerek giderek çiftçileri desteklemekten uzaklaştırıldılar.

EBK, ESK'na dönüştürüldü ve işlevsiz duruma getirildi. Et Balık Kurumu (EBK), Et ve Süt Kurumu (ESK) dönüştürüldü. Ancak elindeki kurumları büyük ölçüde satarak elden çıkardığı gibi günümüzde piyasaya müdahalesi neredeyse yok duruma gelmiş bulunuyor.

TMO, işlevinden uzaklaştırıldı. Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)'nun işlevinden uzaklaştırılması Türkiye tahıl üretimini olumsuz olarak etkilemiş ve tahılda da dışalımçı bir ülke durumuna dönüşmüştür. Bu durum özellikle makarnalık buğday dışalımında belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır.

Ziraat Bankası, özelleştirilme sürecine girdi. Ziraat Bankasının özelleştirilmesi ile; Tarım işletmelerinin büyük bir çoğunluğunun, oluşturulan küçük ve orta ölçekli işletmeler kredi kaynağından eskisinden daha yüksek düzeyde yoksun kaldılar ve özel bankalara ve ya da teşkilatlanmamış kredi piyasasına yönlendirdiler, tarımsal ürün fiyat desteği alamayan çiftçiler, üretimden giderek kopmaya başladılar ve çağdaş tarım yöntemleri ve girdileri kullanmak isteyen çiftçi ve girişimciler, gerekli kredi ve projelendirme desteğinden mahrum kaldılar.

TİGEM'lerin kimileri elden çıkarıldı ve kimileri özelleştirilme sürecine girdi. Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM)'lerin özelleştirilmesi sürecine sokulması ile birçok Tarım İşletmesi (Tİ) 30 yıllığına kiraya da verilerek elden çıkarıldı. Elden çıkarılması için Tİ'lerin zarar etmesi için her türlü iş yapıldı²³.

²³ Bu satırların yazarı, bilimsel çalışmalarının büyük bir çoğunluğunu, başta Tahirova, Acıpayam olmak üzere, Türkgeldi, Gökçeada, İnanlı, Karacabey, Gökçeada ve Beydere (Doğrudan Tarım Bakanlığı'na bağlı), Sarmısaklı(Sanayi Bakanlığı) çiftliklerinde gerçekleştirdi. Dalaman, Polatlı, Bala, Konuklar, Gökhöyük, Bafra ve Ceylanpınar gibi Türkiye'nin dört bir yanına dağılmış Tİ'lerde de gözlemlerde bulundu. Zarar ettirilmelerine

Örneğin, alt yapı hizmetleri ihmal edildi, ekonomik ömürlerini tamamlayan iş makinaları yenilenmedi ve de çalışan mühendis ve yöneticilerin iş görme ve üretme istek ve coşkuları geriletildi. İlk aşamada Acıpayam, Çiçekdağı, Gelemen, İnanlı, Gökçeada, Ardahan, Hafik, Boztepe ve Kazova Tİ'leri özel sektöre kiralandılar ya da kapatıldılar. Günümüzde de bu süreç devam ediyor.

TİGEM'lerin devreden çıkarılması ile Türk çiftçisi de, sertifikalı tohumluk ve damızlık açısından dışa ve tekelci sermayeye bağımlı duruma gelmiştir.

ÇAY-KUR, özelleştirme sürecine girdi. Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR)'un özelleştirilmesi sürecinde ise; kuruma teknoloji yenileme ve yeni yatırım hakkı verilmemekte, buna karşılık özel sektöre yatırım yapması için büyük teşvikler sağlanmaktadır.

Kısaca, Tarımsal Kitler'in temel işlevi, tarım ürünlerinin fiyat oluşumunda düzenleyici olmalarıydı. Bu işlevleri nedeniyle üreticiler, yerli ve yabancı büyük sermaye gruplarının ve teşkilatlanmamış kredi piyasasının egemenliğinden belli ölçülerde kurtarabiliyorlardı. Bu kurumların özelleştirilmesi, kimilerinin de kapatılmasıyla üreticiler bütünüyle sermaye gruplarının insafına bırakılmışlardır.

3.2.Tarımsal Desteklemeler Yetersiz Oldu ve Üstelik Hedef Kitleye De Ulaştırılmadı

Türkiye'de neo-liberal politikalar bağlamında tarımda uygulanan politikaların başlıca iki nedenden dolayı tarımsal üretimi olumsuz etkilediği söylenebilir.

Birincisi, Tarım Kanunu'nda taahhüt edilen tarımsal destekler gerçekleştirilmedi. Bilindiği üzere tarım sektörünün ve kırsal alanın, kalkınma plan ve stratejileri doğrultusunda geliştirilmesi ve desteklenmesi için 25.04.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak 5488 sayılı Tarım Kanunu yürürlüğe girmişti. Tarım Kanununda, bütçeden ayrılacak toplam kaynağın GSMH'nin %1'inden az olamayacağı da hükme bağlanmıştı.

Bununla birlikte, salt 2007-2016 yılları arasında tarım sektörüne yapılmakta olan desteklemelerin Tarım Kanunu'nda bildirilen miktarın oldukça altında kaldığı ve çiftçilerin 82 milyarlık TL alacağı olduğu bildirilmektedir. Söz gelişi 2016 yılı için Tarım Kanunu'na göre yapılması gereken destek, 25.9 milyar TL. olacakken, bu miktar 11.5 milyar TL. olarak gerçekleştirilmiş bulunmaktadır. Aradaki fark 14.4 milyar TL. dir²⁴.

tanık oldu.(Bakınız: Kaymakçı,M.,2010.Küresel Kapitalizme Karşı Tarım Yazıları. Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları..s.80-82.)Bakınız:www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9482& tipi=248, www.iyilikguzellik.com/haber.php?haber_id=852&print=1)

24 Özyıldız,R.H.,2018.Dışa Bağımlı Yapı. ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kıskaçında Tarım Sempozyumu Bildirisi, Ankara

İkincisi, daha sonrada anlatılacağı üzere yetersiz desteklemeler, aile işgücü temelli küçük ve orta ölçekli işletmeler yerine, şirket temelinde dev tarımsal işletmelere yönlendirildi. Diğer yandan açıklanan destekleme fiyatları, üretim maliyetlerinin altında bırakıldı.

Bu durum, bitkisel ve hayvansal üretimi olumsuz olarak etkiledi.

Bitkisel üretimde önemli gerilemeler oldu. Türkiye, son 14 yılda 18 milyar dolarlık tahıl,17 milyar dolarlık pamuk lifi,37 milyar dolarlık yağlı tohum ve türevleri ve 3.5 milyar doları geçen bakliyat ithal etti , daha doğrusu ithal etmek zorunda bırakıldı. İthalat yapılan ülke sayısı 126 dolayla ulaştı²⁵.

Hayvan sayısında da hem miktar, hem de nüfus başına önemli düzeyde düşüşler oldu. Türkiye kırmızı et ithalatında sürekli bağımlı ülke durumuna geldi. Söz gelişi 1980 yılında sığır sayısı 15.9 milyon baş iken bu sayı 2016 yılında 14 milyona başa geriledi. Koyun sayısı 1980 yılında 49 milyon baş iken 2016 yılında 31 milyon başa indi. Ancak asıl karşılaştırmanın nüfus başına göre yapılması daha sağlıklı olacaktır. Bu kapsamda 100 kişiye 1980 yılında 33 baş sığır düşerken bu rakam 17 başa, koyunda ise 108 baştan 38 başa gerilemiş bulunmaktadır.

Gelinen noktada ürününü değer fiyatına pazarlama olanağını bulmayan küçük ve orta ölçekli çiftçiler ve kapsamda da özellikle nadas zorunluğu ile üretim yapılan alanlarda çiftçiler üretimden uzaklaştılar. Son 10 yıl içinde tarım yapılmakta olan alanlarda 2.6 milyon ha.lık azalma oldu. Bir başka deyişle toplam tarım topraklarının yüzde 10'un fazlası ekilmedi. Üretici sayısı da yüzde 23 azaldı²⁶.

Bir başka olumsuzluk, tarım deseninin değiştirilmesinde gözlemlendi. Kimi çiftçiler tarım desenini değiştirmek zorunda kaldılar. Örneğin pamuktan para kazanamayan çiftçiler, hayvancılık için mısır silajı ve yoncaya yöneldiler. Bu da pamuk ithalatını gündeme getirdi. 2002-2017 yılları arasında pamuk ithalatına 19,5 milyar dolar ödendi²⁷.

3.3.Tarımda Örgüt Enflasyonu Yaratıldı, Ancak Ekonomik Örgütlenme Cılız Bırakıldı

Türkiye'de 1980 yıllardan itibaren çok sayıda çiftçi örgütü oluşturulmuştur. Ancak bu örgütlerin ekonomik ve sosyal olayları çiftçiler lehine düzenlemesi olası değildir.

Çiftçi örgütlerinin başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir:

25 Kaymakçı,M.,2017 ve 2018 .Tarımda Çöküş.1/2/3/4/5/6.Egedesonsöz,İzmir

26 Ataseven,Y.,2018.Tarımsal Girdilerde İthalat. ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kısacasında Tarım Sempozyumu Bildirisi, Ankara

27 Atalık,A.,2018. Bitkisel Ürünlerde İthalat. ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kısacasında Tarım Sempozyumu Bildirisi, Ankara

- Çiftçi örgütlerinin, bu bağlamda devlet güdümlü kooperatifler dışında demokratik tarımsal amaçlı kooperatiflerin tarımsal sanayide payları yüzde 3 ya da 4 dolayındadır.
- Ekonomik örgütlerin kimileri, Avrupa Birliği Uyum Yasaları doğrultusunda öykünerek ve var olan kooperatiflere rakip olacak şekilde kurulmuştur. Bu durum, ekonomik örgütlenmede bütünleşmeyi değil, ayrıştırmayı yaratmıştır.
- Kimileri, çiftçilerin doğrudan kurdukları örgütler değildir. Siyasi iktidarların politikalarına göre şekillenmiş ve onlara dolaylı ya da doğrudan bağlıdır. Dolayısıyla siyasi iktidarların teknik, ekonomik ve sosyal politikalarına karşı çıkmaları olası değildir ya da zaman zaman yaptıkları çıkışlar göstermelidir.
- Örgütlerin görev ve yetkileri birbiriyle çatışan bir şekilde formüle edildi. Örnekleyelim; Süt üreticileri için, şimdiki durumda Damızlık Yetiştirici Birlikleri (DSYB), Hayvancılık Kooperatifleri (HAY-KOOP), Süt Üretici Birlikleri (SÜB) ve Tarımsal Amaçlı Kooperatifler (KÖY-KOOP) olmak üzere dört örgüt var. Bu durumda sütünü değerlendirmek isteyen üreticinin hangi örgütü kaç örgüte üye olacağı tartışmalı bir duruma gelmiştir.
- Kimi örgütlerin ekonomik etkinliklerde bulunmaları yasak olmalarına karşılık, üretici birlikleri devletin ürüne verdikleri desteğin bir kısmına el koyarak, yatırım yapmaktadırlar. Örneğin, SÜB'ler, devletin süte verdiği desteğin yüzde 10'unu almakta ve süt toplama tankı gibi yatırımlara yönelmektedir.
- Üretici birliklerinin kimileri, özellikle hayvansal ürünlerin üretiminde kurulan birliklerin çoğu, çiftçiler tarafından değil, sanayiciler, holdingler ve/ya da büyük çiftçiler tarafından kurulmuş. Doğal olarak bu örgütler çiftçilerin lehine etkinlik göstermeyeceklerdir.

Kısaca Türkiye'de çiftçi örgütleri enflasyonu vardır. Bu nedenle çiftçiler, hangi örgüte üye olacaklarını ve destek vereceklerini şaşırılmışlardır. Durumun bu şekilde olması rastlantısal değildir. Siyasi ve ekonomik iktidar odakları çiftçilerin ürettikleri ürüne ve yarattıkları katma değere, özelleştirmelerin de gerçekleştirilmesi ile rahatlıkla bu nedenle el koyabilmektedirler. Bir başka deyişle, "Parçala ve Yönet Yaklaşımı" böylelikle olası olmuştur²⁸.

3.4. Tarımsal Ar-Ge Yetersiz Kaldı²⁹

• Üniversite ile Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı(GTHB)³⁰ arasında Ar-

28 Kaymakçı, M., 2010. a. g. e., s. 153-154

29 Kaymakçı, M., 2017. Tarımda Dışa Bağımlı Kalışımızda AR-GE'nin de Payı Var mı? Süt Dünyası, Kasım-Aralık 2017 Yılı 12 Sayı 67. s. 36-37

30 Türkiye'de Tarım Bakanlığı'nın adı sürekli değişim göstermektedir. Günümüzdeki adı "Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı" dır. Oysa Tarım sözcüğü gıda üretimi ve sanayiye hammadde üretimi açısından bitkisel ve

Ge'de istenilen düzeyde eşgüdüm kurulamadı.

- Tarımsal Ar-Ge kaynağı ve personel sayısı yetersiz kaldı.
- Üniversiteler ve GTHB'na bağlı araştırma kurumlarında Ar-Ge planlaması yok ya da sınırlı düzeyde gerçekleşti.
- Ar-Ge etkinliklerinin planlanmasında, çiftçi örgütleri, çiftçiler ve meslek odalarının katkısı neredeyse olmadı.
- Ar-Ge etkinlikleri sonucu, Türkiye için oluşturulan yeni materyal, üretim teknikleri ve yenilikler sınırlı kaldı.
- Ar-Ge etkinliklerinde bilimsel taşeronluk eğilimi ortaya çıktı.

Anılan sorunların temel nedenleri ise şöyle özetlenebilir:

1. Türkiye'de tarımsal araştırma alanında iyi niyetli Ar-Ge etkinliklerinin olmasına karşılık, çalışmaların merkezlessiz ve denetimsiz olması nedeniyle eşgüdümde de önemli sorunların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, Ar-Ge kaynağı yetersizliğinin öncelikli bir sorun olmadığı da söylenebilir.

2. Ar-Ge etkinliklerinin yönünün endüstriyel tarım doğrultusunda olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, UPF ve DB gibi örgütlerin iktidarlar üzerinde etkilerinin bir sonucu olarak şekillenmektedir.

3. Tarımsal Ar-Ge'de ortaya çıkan sorunlar, aslında Türkiye Bilim ve Teknoloji Politikalarının tarım bilimine yansımalarının bir sonucudur. Türkiye'de adından bahsedilse ve bu doğrultuda çabalar olsa bile, gerçek anlamda Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikası yoktur. Örneğin Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi'nde "Rekabet Gücünün Artırılması" başlığı altında "Ar-Ge ve Yenilikçiliğin Geliştirilmesi" alt başlığında "Bilgi teknolojileri sektöründe rekabet gücünün artırılması amacıyla, doğrudan yabancı yatırımlar için uygun ortam oluşturulacak ve bu yolla teknoloji transferi sağlanacaktır" denilmektedir³¹.

4. Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikalarının olmayışı, Türkiye Araştırma Alanı ile Avrupa Araştırma Alanı'nı bütünleştirecek bir yaklaşımı, daha doğrusu bilimsel bir yanılısamayı gündeme getirmiştir. Türkiye Ar-Ge kaynağının kısıtlı olması da bu yaklaşımın kabulünü zorunlu kılmış, AB Çerçeve Programlarına yöneltmiştir.

4.ÇÖZÜM YOLLARI

4.1.Tarımsal Kitler Yeniden Kurulmalı

Gelinen noktada tarımsal kitler'in özelleştirilmesi ile büyük çoğunluğu oluşturan

hayvansal üretim ile elde edilen ürünlerin değerlendirilmesini de kapsayan bir sözcüktür.

31 DPT, 2006. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi (2007-2008) , Resmi Gazete, 13 Mayıs 2006

aile işgücü temelli küçük ve orta ölçekli tarım işletmelerinin, araçlar, örgütlenmiş büyük sanayiciler ve dev Alış Veriş Merkezleri(AVM) karşısında pazarlık güçleri yok denecek düzeydedir. Bu bilindiği halde siyaset ve ekonomiye yön veren gerek iktidar, gerekse muhalefet çevrelerince özelleştirilen, tasfiye edilen ya da işlevsiz duruma getirilen tarımsal kitlerin yeniden inşa edilmesi doğrultusunda herhangi bir önerme kamuoyunun önüne getirilmiş değildir.

Bununla birlikte kamunun yeniden başta, SEK, ESK ve de Tekel gibi fiyat düzenleyici kitler, TİGEM, TGSAŞ/İGS AŞ gibi girdi üreten kitler ve Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri gibi tarımsal kredi kitlerin yerine geçecek yeni kitlerin kurulması kaçınılmaz bir zorunluluk olarak gündemdedir.

Özetlenirse çiftçilerin kooperatifler eliyle kendi sanayi kuruluşların kuruncaya ve güçlü oluncaya değin tarımsal kitler devreye girmelidir.

4.2.Desteklemelerde Hedef Kitle Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeler Olmalı

Türkiye’de tarımsal kitlerin özelleştirilmesi ile çiftçinin ürününün değerlendirilmesinde desteklemelere ağırlık verildiği bilinmektedir. Bununla birlikte desteklerden, kırsalda sosyal refahı artıracak ve kır-kent farklılığını azaltacak çözümler çıkmamıştır.

Bunun başlıca iki nedene dayandığını söylemek olasıdır: Desteklemelerde yapılan en önemli hata(hata denebilir mi?)Türkiye’deki işletmelerin yapısal özelliklerinin dikkate alınmamasından kaynaklanmıştır. İşletmelerin büyük çoğunluğunu meydana getiren küçük ve orta ölçekli işletmeler yerine, destekleme ve diğer kaynaklar büyük işletmelerin oluşturulması doğrultusunda kullanılmıştır. Küçük çiftçilere yapılan desteklemeler prim düzeyinde kalmış, devlet prim verdikçe sanayici de alım fiyatlarını düşürmüştür. Bu bağlamda çiftçilerin örgütlenmesi ihmal edilmiş, kendi kurdukları ya da kuracakları kooperatifler ile sanayici olmaları ihmal(ya da bilerek mi?) edilmiştir³² .

Desteklemelerinde prim yerine çiftçinin eline iyi bir fiyat geçmesi için başlıca iki araç ile devlet piyasaya müdahale etmelidir. Bunlardan biri değinildiği üzere stratejik olarak belirlenen tarımsal kitlerle söz konusudur. Diğer bir araç ise kooperatiflere alım için finansal destek sağlamak şeklinde de olabilir ya da örneğin mandarin üreticisinin perişan olup araçların eline düşmemesi için kooperatiflere bölgelerde yeterli soğuk hava tesisleri kurması için kredi açması şeklinde de olabilir.³³

Diğer yandan önerilen araçlar ile desteklemelerde hedef kitle küçük ve orta ölçekli ölçekli/köylü işletmeleri olmalıdır. Bunun iki nedeni vardır. Birincisi büyük çoğunluğu

32 Kaymakçı,M.,2016 Tarımsal desteklemeler neden işe yaramadı? Egedesonsöz. 11 Nisan 2016 Pazartesi

33 <http://www.haberaliz.net/yazarlar/tayfun-ozkaya/tarim-destekleri-ciftci-ve-tuketiciyi-korumuyor/348>

onlar oluşturmaktadır. İkincisi ise dev işletmelerde yapılan endüstriyel tarımda ortaya çıkan olumsuzluklara karşı en uygun model olmalarından kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de de dünyada olduğu üzere, küçük ve orta ölçekli, bir başka deyişle köylü işletmeler yerine dev işletmelerin öne çıkartılması yaklaşımı, ölçek ekonomisine dayandırılmaktadır. Ölçek ekonomisinde, emek verimliliği dikkate alınır. Ancak dikkate alınması gereken asıl konu, toplam etmen verimliliğidir. Toplam etmen verimliliği, katma değer ya da net gelirin, sosyal fırsat maliyetleriyle değerlendirilmiş olan üretim etmenlerinin toplamına bölünmesi ile bulunur³⁴. Köylü işletmelerinde emek daha bol ve ucuzdur. Toprak ve sermaye de daha az olduğundan büyük işletmelere göre daha yüksek etmen verimliliğine sahiptirler. Köylü işletmelerinin yoğun emek gerektiren sebze ve meyve tarımıyla hayvancılığı seçmelerinin nedeni budur. Örneğin, geçmişte süt sığırcılığında kriz olduğunda kapananlar öncelikle büyük işletmeler olmuştur. Köylü işletmeleri, hayvan sayılarını azaltmakla birlikte üretimlerini sürdürmüşlerdir.

4.3.Tarımda Kooperatifleşmeye Destek Verilmeli ve Sanayici Olmaları Sağlanmalı

Türkiye’de aile işgücü temelli işletmeler tarımsal nüfusun büyük bir çoğunluğunu barındırır ve istihdam ederler. Bu nedenle örgütlenmiş tarımsal girdi sağlayanlara, aracılar, tekelleşmiş yerli ve yabancı sanayicilere karşı tarımsal kooperatiflerde örgütlenmek zorundadırlar. Diğer yandan köylü işletmelerinde, belli bir ölçüde var olan ölçek sorunu da, kamu yatırım işletmelerinin ve desteklemelerin onlara yönlendirilmesi yanında kooperatif örgütlenme ile aşılabilmektedir .

Türkiye’de tarımsal kooperatifleşmenin etkin bir duruma getirilmesi için şunlar önerilebilir³⁵:

- Tarımsal Kooperatiflerin, üretim için girdi ve ara malları sağlama ile ürünlerin işlenmesi (ortak makine parkları, kaba ve yoğun yem üretimi, ortak sağım hane, soğuk zincirin sağlanması) ve pazarlamasına olanak sağlamak için kooperatiflere verilen kredilerin faizleri düşürülmeli ve geri ödeme süresi uzatılmalıdır.
- Koop’ların girdileri ve işledikleri malların Katma Değer Vergisi(KDV)’leri de düşürülmelidir.
- Tarımsal kooperatifler aracılığıyla çiftçilerin sanayici olmaları sağlanmalıdır. Katma değer bu şekilde çiftçi eline geçebilir. Çiftçilerin tarımsal amaçlı koop’lar altında örgütlenmeleri durumunda, pazara çıktıklarında örgütlenmiş aracı ve sanayici karşısında pazarlık ve rekabet güçleri şansları vardır.

34 Özkaya, T. 2009. Türkiye Tohumculuğu ve Tarım İşletmelerinin Tasfiyesi(İç). Mülkiye, 262, Bahar/ 2009, Cilt:XXXIII.

35 Kaymakçı, M., 2011. Tarım Bağımsızlıktır. Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları..s.40-41

• Çiftçilerin koop'lar aracılığıyla mallarını pazarlamaları için yerel yönetimler katkıda bulunmalı ve il ve ilçe düzeyinde satış yerleri sağlanmalıdır. Bu bağlamda yerel üretim ve yerel tüketim yaklaşımı öne çıkarılmalıdır. Çiftçilerin, araçlar, tekelleşmiş yerli ve yabancı gıda sanayicileri ile Fransız, Alman, İngiliz kökenli Carefoursa, Migros, Metro, Tesco gibi dev AVM'lerin denetiminden bu şekilde kurtulmaları olasıdır³⁶.

• Tarım ürünlerinin pazarlanmasında kayıt dışı ekonomi ile etkin bir mücadele yapılmalıdır.

• Tarım ürünlerinin fiyat oluşumunda göstermelik konseyler yerine yaptırımcı kurullar oluşturulmalı ve bu kuruluşların işleyişinde koop'lar ağırlıkta olmalıdır.

Koop'ların bu önermeleri etkin bir şekilde gerçekleştirmeleri aşağıdaki koşullarda geçerli olabilecektir³⁷:

• Koop'ların finansman ve kredi sorunlarının çözümü için, koop'lar ve üst örgütlerinin egemen olacağı bir "Kooperatifler Bankası" kurulmalıdır.

• Koop'ların üst örgütlenme sorunu etkin bir şekilde çözümlenmelidir.

• Koop'ların eğitim ve araştırma sorunu, güçlü bir üst örgüt ile üniversiteler ve kamu kurumları arasında sağlanacak etkin bir eşgüdüm ile giderilmelidir.

• Koop'ların mevzuat sorunu, demokratik bir kooperatifçilik temelinde çözüme kavuşturulmalıdır. Şimdiki durumda devlet güdümlü karmaşık bir kooperatifçilik mevzuatı vardır.

• Koop'ların denetim sorunu çözümlenmelidir. Günümüzde kooperatifçilikte etkili bir denetin söz konusu değildir. Etkili bir denetim, kooperatif ortağının en büyük güvencesidir. Bu görev, üyeler ile birlikte üst örgütlenmeye düşmektedir.

4.4.Türkiye'de Toprak Reformu Gerçekleştirilmeli

Türkiye'de, özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu Bölgesi başta olmak üzere çiftçilik yapmak isteyen topraksız ya da az topraklı çiftçilerin toprak reformu aracılığı ile yeterince topraklandırılması zorunludur. Örneğin, Diyarbakır'da toprakların yüzde 41'inden fazlası ailelerin yüzde 3'ünün denetiminde. Şanlıurfa'da da 10 milyon dekara yakın arazinin yüzde 30'una yakını ailelerin yüzde 1.5'ine ait. Bölgenin mayınlı toprakları da topraksız köylülere dağıtılmalıdır.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde toprak reformunun yapılması, mevsimlik işçi dramını önleyecek ve de bir ölçüde ayrılıkçı terör hareketinin insan kaynağını da kesecektir³⁸.

36 Oral, N.,2009. Türkiye'de Tarım ve Gıda Sektöründe Yabancılaşma ve Tekelleşme, Mülkiye, Bahar,2009 Cilt:23, Sayı 262)

37 Mülâyim,Z.G.,2010.Kooperatifçilik.Güncelleşmiş Altıncı Baskı, Yetkin Yayınları,Ankara.s.505-545

38 Kaymakçı,M.,2010.Küresel Kapitalizme Karşı Tarım Yazıları. Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları.s.145-147

Bu bağlamda toprak reformunun finansmanı önemli bir konu olarak gündemdedir. Özkaya ve ark.,2010 ; “Reformun gerçekleştirilmesi için çok güçlü bir halk desteği gereklidir. Bu yeterince sağlanamazsa reformu sadece Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da sınırlı olarak yapmak, finansmanını zengin köylüleri toprak miktarı ile artan oranda vergilendirerek sağlamak, diğer bölgelerde de vergi tedbirleri ile büyük toprakların satışını teşvik etmek, topraksız ve küçük üreticilerin kolayca toprak alabilmeleri için kredi sağlamak ve bunun için de bir toprak kurumu kurmak gerekebilecektir.” şeklinde önermede bulunmaktadırlar³⁹.Burada üstünde durulması gereken nokta, güçlü bir halk desteğinin sağlanması doğrultusunda çalışma yapılması gereği söz konusu olmalıdır.

Türkiye’de de önerilen toprak reformu, değişik etmenlere (toprağın kalitesi, ürün çeşidi, pazarın yapısı gibi) bağlı olarak, aile temelinden kolektif mülkiyete dek uzanan farklı yapılar altında örgütlenebilir. Toprak reformu belirtildiği üzere bir araçtır ve onun kapitalist ya da toplumcu bir düzenin parçası mı olacağı sorusu, bu aracı kimin denetlediğine bağlıdır. Çalışan sınıflar için iyi bir toprak reformu, daha eşitlikçi bir gelir dağılımının aracı haline dönüşebildiği takdirde başarılı olacaktır⁴⁰.

4.5.Tarımsal Ar-Ge ve Eğitimin Düzenlenmesi Yeniden Düzenlenmeli

Tarımsal Ar-Ge ve eğitimin düzenlenmesi yeniden düzenlenmesinde birbiriyle bağlantılı başlıca iki özellik göz önüne alınmalıdır.

Bunlardan birincisi tarımın kendisine özgü yapısal durumudur. Tarımsal üretim büyük ölçüde doğa koşullarına bağlıdır. Doğa koşulları, ülke, bölge, hatta yörelere göre değişiklik göstermektedir. Kullanılan materyalin canlı olması da farklılıkları artırmaktadır. Bu durum, tarımsal üretimin en önemli öğeleri olan tohum ve damızlık materyalinin içinde yaşadığı çevre ile etkileşiminin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle, genotip-çevre etkileşimi, tarım biliminin göz önüne alınması gereken en önemli konularından biridir. Gelişmiş ülkeler için üretilen materyal ve yeniliklerin önemli bir kesimi, bu nedenle başka ülkeler için geçerli değildir. Kimileri de bütünüyle yararsız olmasa bile en azından pahalıdır. Bunun sonucu olarak ülke, bölge hatta yöre temelli tarımsal Ar-Ge çalışmaları yapılmalıdır⁴¹.

İkincisi ise, büyüklüklerine bağlı olarak işletmelerin farklı Ar-Ge ve eğitime gereksinme duymalarından kaynaklanmaktadır. Bir başka deyişle aile işgücüne dayalı küçük ve orta ölçekli işletmeler ile dev tarımsal işletmelerin farklı

39 Özkaya.T.,G.Günaydın,M.Bozoğlu,E.Olhan,C.Sayın,2010.Tarım Politikaları ve Tarımsal Yapıdaki Değişimler tarafından ZMO Teknik Kongresinde sunulan “Tarım Politikaları ve Tarımsal Yapıdaki Değişimler” konulu bildirileri.

40 Kaymakçı,M.,Tarımda Kapitalist Paradigmaya Karşı Seçenek ya da Çözümler.(İç.;Açlık ve Emperyalizm. Ed.,Kaymakçı,M.) İklim ozan Yayınları. Antalya .s.110-111

41 Kaymakçı,M.,2010.a.g.e.,s.200

gereksinimleri vardır⁴².Örneğin dev sığırcılık işletmelerinde sağım ve kızgınlık denetimi için bilgisayar destekli Ar-Ge çalışmaları, aile işgücü temelli işletmelerin gereksinmesi olmayabilir.

Bu iki özelliğin sonucu olarak;

- Türkiye’de bölge hatta yöre temelli tarımsal Ar-Ge çalışmaları yapma gereği vardır.
- Türkiye tarımsal işletmelerinin büyük bir çoğunluğunu oluşturan küçük ve orta ölçekli işletmeler için düşük endüstriyel girdiye dayalı sürdürülebilir tarım, organik tarım ve permakültür tarımın gereksinimlerine uygun Ar-Ge etkinlikleri ve eğitim hizmetleri düzenlenmelidir. Bu yaklaşım, yüksek düzeylerde işsizliğin yaşandığı süreçlerde, toplumun bulunduğu alanda istihdam edilmesi açısından da önemlidir.

Özetle tarımda da yeni bir Ar-Ge ve Eğitim modeline gereksinme vardır. Bu amaçla Türkiye Tarımsal Araştırma Alanı’nın gerçekleştirilmesinde Tarım Bakanlığı bağlı araştırma enstitüleri, üniversiteler, çiftçi örgütleri, kooperatifler ve sivil toplum örgütleri ile özel sektör kurumları arasında sağlıklı işleyen birlikteliğin oluşturulması zorunludur. Birlikteliğin oluşturulmasında temel ilke, tarımsal araştırmalar sonuçta kimin için üretiliyor ya da üretilecekse, modelin merkezinde onların olmasıdır. Modelin omurgasını, küçük ve orta ölçekli işletmelerin egemen olduğu çiftçi örgütleri oluşturmalıdır. Modelde gereksinimler ve çözüm yolları için bölgesel ve ulusal projelerin neler olabileceği katılımcı kırsal değerlendirme yaklaşımı ile tespit edilmelidir ⁴³

4.6.Gıda Egemenliğinin Korunması İçin Finans Örgütlere Karşı Tavrı Geliştirmeli

Türkiye’nin gıda egemenliği için, ulusal gıda pazarlarının adil olmayan dış ticaretten korunması, çiftçilerin genetik, toprak ve su gibi kaynaklar üzerinde haklarının tekelci şirketlere karşı korunması sağlanmalıdır. Bunun sağlanması da, ekonominin diğer dallarında olduğu gibi kamunun denetimiyle olasıdır. Bilindiği üzere UPF, DB, DTÖ gibi finans örgütleri, ABD/AB’de tekelci şirketlerin denetiminde ve güdümündedir. Bu örgütlerin müdahalesi önlenmeli, iç pazara sermaye giriş ve çıkışları denetlenmeli

42 Bu yaklaşımın Türkiye Ar-Ge ve Eğitim kurumlarında dikkate alınması oldukça yenidir. Beyinler genel olarak Türkiye’deki işletmelerin bir örnek olduğu, gereksinimlerin farklı olamayacağı konusunda koşullanmıştır. Bu duruma yukarıda değinildiği üzere Ar-Ge etkinliklerinin planlanmasında, çiftçi örgütleri, çiftçiler ve meslek odalarının katkısı neredeyse olmaması, Ar-Ge etkinlikleri sonucu, Türkiye için oluşturulan yeni materyal, üretim teknikleri ve yenilikler sınırlı kalması ve de Ar-Ge etkinliklerinde bilimsel taşeronluk eğilimi ortaya çıkması gibi konular eklenince aile işgücü temelli işletmeler, Türkiye Ar-Ge ve Eğitim kurumlarına yabancılaştırmışlardır.

43 Özkaya, T.,B.Karaturhan, M.Boyacı,2003. Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı. Menemen Projesi Uygulaması, TZOB, Ankara.

ve karşı önlemler geliştirilmelidir. Bu önlemlerin başında ise Türkiye’de uluslararası sermaye ile çıkarları gereği işbirliği içinde bulunan sosyal sınıf ve katmanlarının egemenliklerinin geriletilmesi konusu gelmektedir.

4.7.Dış Ticarete Gümrük Fonları İç Pazarı Koruyacak Şeklinde Düzenlenmeli

Türkiye’de işlenmemiş ya da işlenmiş tarım ürünlerine konacak gümrük fonlarının iç pazarı koruyacak şeklinde düzenlenmesi gerekmektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir nokta da; iç piyasadaki tarım ürünleri fiyatlarının, dünya borsa fiyatları arasındaki bağı koparmak zorunluluğu vardır. Çünkü dünya borsa fiyatları, daha öncede belirtildiği üzere genellikle, üçüncü dünya pazarlarını ele geçirmek için müdahale edilerek düşürülmüş fiyatlardır. Anılan fiyatlarla, bir yandan merkez ülkeler için sorun olan stokları eritilmekte, bir yandan da üçüncü ülkelerinin tarımları çökertilerek sürekli sosyal, siyasal ve ekonomi bağımlılık yaratılmaktadır.

4.8.Bölgesel Anlaşmalar Yapılmalı

Türkiye’de merkez ülkeler ile anlaşmalar yerine çevre ülkeler ile sosyal, siyasal ve ekonomik anlaşmalar yapmak daha yararlı bir seçenek olarak düşünülmelidir. Bu bağlamda tarımsal Ar-Ge, eğitim ve tarım ürünleri ticareti temelinde anlaşmalar yapılabilir.

5.SONUÇ

Türkiye’nin önünde ekonominin diğer dallarında olduğu üzere tarımsal üretimde de iki seçenek vardır.

Birinci seçenek: Ara malı ve hammadde ithalatına dayalı ekonomi politika bağlamında tarım modelini sürdürmektir. Uygulanmakta olan budur- merkez ülkelerin izin ve uygun gördüğü ölçüde tarımsal üretim olacaktır.

Daha öncede belirtildiği üzere tarımsal ithalata ödenen kaynak, son 14 yılda tahilde 18 milyar dolar, pamukta 17 milyar dolar, yağlı tohum ve türevlerinde 37 milyar dolar ve bakliyatda 3.5 milyar doları geçmiş bulunuyor. İthalat yapılan ülke sayısının ise 126 dolayında olduğu bildirilmektedir.

Türkiye’de de ortaya çıkan bu sonuç, aslında ekoemperyalizmin bir yansımasıdır. Namuslu gazeteci ve araştırmacı Soner Yalçın bunu şöyle ifade ediyor: “Tekelleşerek, dünya gıda zincirini ele geçirerek ülkeleri boğazından kendine bağlamak! Gerektiğinde hemen gıdayla bağlamak!”⁴⁴.

44 Yalçın,S.,2017.Saklı Seçilmişler. Kırmızı Kedi Yayınevi. İstanbul.s.45.

Bu yayın gıda emperyalizminin bütün boyutlarını çıplak bir şekilde herkesin anlayabileceği bir şekilde aktarıyor. Yalçın, aynı zamanda işin sağlık yönünü de ele almış. Yapıları değiştirilmiş ve kimyasal katkılı gıdalarla

Aslında bu yaklaşım daha öncede,10 Aralık 1974 tarihinde ABD Dışişleri Bakanı Henry Kissinger tarafından hazırlanan “Ulusal Güvenlik Araştırma Raporu 200:Dünya Nüfus Artışının ABD'nin Güvenliği ve Denizaşırı Çıkarlarına etkisi” başlıklı raporda da “Eğer petrolü kontrol ederseniz ülkeyi kontrol edersiniz, eğer gıdayı kontrol ederseniz nüfusu kontrol edersiniz” şeklinde de ifade edilmişti⁴⁵

Kısaca getirilen olumsuz noktayı, “Giriş” kısmında da yazıldığı üzere son dönemlerde TÜSİAD bile itiraf etmiş bulunmaktadır. Buradan neo-liberal politikaların değiştirilemeyeceğini dile getirenlerin, sureti haktan gözükken kimi akademisyenler ile sosyal demokrat siyasi yaklaşımların da dersler çıkarması gereği vardır.

İkinci seçenek ise: İthal İkameci ve daha eşitlikçi ekonomi politika ve bu modelle bağlantılı Tarım Politikaları Üretmekten geçmektedir. Model, aynı zamanda insan-doğa eksenli çevreyi koruyan, sağlıklı gıdayı doğal kaynaklarından sağlayan ve kendisiyle barışık bir Planlı Kalkınma Modeli olmalıdır. Bu bağlamda temel konulardan birisi, devletin üreten büyük çoğunluk için ekonomiye, yeniden kitleri kurarak müdahalesidir.

Bir başka deyişle, temel seçenek, bağımsızlığa yönelerek kapitalist merkezlerin, daha açık deyişle emperyalistlerin onayını almadan, kendi gücüne dayanan bu kalkınma eylemini gerçekleştirmektir.

Neo-liberal sistemin değiştirilemez yaklaşımını değiştirmek olasıdır. Çözümün kendimizden geçtiğine inandığımız ve örgütlendiğimiz ölçüsünde buna olanak vardır. Önümüzdeki “en canlı örnek ise, Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde gerçekleştirdiğimiz Cumhuriyettir.”

Cumhuriyetçi eylemin iki önemli dayanağı yeniden oluşturulmalıdır.

Bunlardan birincisi, ulusal politikaların üretilmesidir. Ulusal politikalar, bütün ulusal sınıf ve katmanların birlikte oluşturacağı odaya (konsesüs) ile sağlanabilecektir.

İkincisi ise oluşturulacak bu politikaların yaşama geçirilmesidir. Bu da ancak planlı ve devletçilik yanı ağır basan karma ekonomik model ile gerçekleştirilebilir.

Tarım kesiminde de üreticilerin örgütlenmesi ile yaratılacak güç, ulusal programın temel güçlerinden birisi olacaktır.

insanoğlunun adeta zehirlenmekte olduğunu örnekleriyle anlatıyor.

45 Yalçın,S.,2017.a.g.e.,s.40

Kaynakça

18-19 Ocak 2018 tarihli gazete ve TV haberleri

Altan,M.,2001.Köylüler Ne Zaman Manşet Olur? Zaman Kitap

arsiv.sabah.com.tr/1999/12/11. "Devletle ekonomiye hayır!"

arsiv.sabah.com.tr/2000/01/28 ."Ecevit 53 projeye gitti".

Atalık,A.,2018. Bitkisel Ürünlerde İthalat. ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kışkacında Tarım Sempozyumu Bildirisi,Ankara

Ataseven,Y.,2018.Tarımsal Girdilerde İthalat. ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kışkacında Tarım Sempozyumu Bildirisi,Ankara

Aydoğan,M.,2014. Siyasette "Kutsal İttifak"; Özelleştirme. Kuramsal Aktarım, Ocak 2014

Balbay,M.,2005. Artık Sümerbank Yok Sömürübank Var. Cumhuriyet 02.08.2005.

Benedetto,F.,2013.Hegemonya ve İktidar Çev. Onur Gayretli. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2013

DPT, 2006. Dokuzuncu Kalkınma Planı Stratejisi (2007-2008) , Resmi Gazete, 13 Mayıs 2006

Gramsci,A.,2009. Bir Devrimcinin Yaşamı . Çev. Kudret Emiroğlu. İstanbul: İletişim Yayınları, 2009.

<http://www.haberanaliz.net/yazarlar/tayfun-ozkaya/tarim-destekleri-ciftci-ve-tuketiciyi-korumuyor/348>

Kaymakçı,M.,2009.Türkiye Tarımı Üzerine Notlar.Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları

Kaymakçı,M.,2010.Küresel Kapitalizme Karşı Tarım Yazıları.Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları

Kaymakçı,M.,2011.Tarım Bağımsızlıktır. Yeniden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Yayınları

Kaymakçı,M.,2016 Tarımsal desteklemeler neden işe yaramadı?Egedesonsöz. 11 Nisan 2016 Pazartesi

Kaymakçı,M.,2017 ve 2018 .Tarımda Çöküş.1/2/3/4/5/6.Egedesonsöz,İzmir

Kaymakçı,M.,2017.Tarımda Dışa Bağımlı Kalışımızda AR-GE'nin de Payı Var Mı? Süt Dünyası,Kasım-Aralık 2017 Yıl 12 Sayı 67

Kaymakçı,M.,Tarımda Kapitalist Paradigmaya Karşı Seçenek ya da Çözümler.(İç.:Açlık ve Emperyalizm. Ed.,Kaymakçı,M.) İklim ozan Yayınları.Antalya

Kit'ler ve Özelleştirme:İddialar ve Gerçekler.Türk-İş Araştırma Merkezi.Türk-İş Dergisi Ekidir.

KİT Sistemlerinin İktisadi Değerlendirilmesi, Nicel İrdeleme, Özelleştirme Sorunları ve Politika Seçenekleri Özet Rapor.KİGEM Yay. 1997

Mülayim,Z.G.,2010.Kooperatifçilik.Güncelleşmiş Altıncı Baskı,Yetkin Yayınları,Ankara.

Oral, N.,2009. Türkiye'de Tarım ve Gıda Sektöründe Yabancılaşma ve Tekelleşme, Mülkiye, Bahar,2009 Cilt:23, Sayı 262)

Ö.İ.B. Özelleştirme Uygulamaları. www.oib.gov.tr

Ölçen A.N., Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu Raporu"ak., "Türkiye Sorunları"Yıl 6, Sayı 33

Özkaya,T.2009. Türkiye Tohumculuğu ve Tarım İşletmelerinin Tasfiyesi(İç). Mülkiye, 262, Bahar/ 2009, Cilt:XXXIII.

Özkaya,T.,O.Oyan,F.İşin,A.Uzman ,2000.Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları, Dünü-Bugünü-Geleceği, TÜSES için yapılmış yayınlanmamış çalışma.

Özkaya,T.,B.Karaturhan, M.Boyacı,2003. Katılımcı Kırsal Değerlendirme Yaklaşımı. Menemen Projesi Uygulaması, TZOB, Ankara.

Özkaya.T.,G.Günaydın,M.Bozoğlu,E.Olhan,C.Sayın,2010.Tarım Politikaları ve Tarımsal Yapıdaki Değişimler tarafından ZMO Teknik Kongresinde sunulan "Tarım Politikaları ve Tarımsal Yapıdaki Değişimler" konulu bildirileri.

Özyıldız,R.H.,2018.Dışa Bağımlı Yapı.ZMO Tarım Haftası 2018. İthalat Kışkacında Tarım Sempozyumu

Bildirisi,Ankara

Suiçmez.B.,2002. Tarım Alanında Özelleştirmeler.Küreselleşme ve Türkiye Tarımı .Tarım Haftası Sempozyum.7-8 Ocak 2002

www.egitimajansi.com/haber/kemal-dervisten-itiraflar

[www.ensonhaber.com/kemal-dervis ve catherina-40 milyar-dolari-ne yapti](http://www.ensonhaber.com/kemal-dervis-ve-catherina-40-milyar-dolari-ne-yapti))

www.iyilikguzellik.com/haber.php?haber_id=852&print=1)

[www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9482&tipi=248,](http://www.zmo.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=9482&tipi=248)

Yalçın,S.,2017.Saklı Seçilmişler.Kırmızı Kedi Yayınevi.İstanbul.

Yeniçağ 26.07.2005."Yabancılara Söz Verdim"

Yentürk,N.,E.Yeldan,A.H.Köse,G.Günaydın,(Ed.,Özer,M.)Türkiye Ekonomisi.T.C.Anadolu Üniversitesi.Yayın No.1579.Eskişehir.

Prof. Dr. Emine Olhan

Sayın Başkan ve Sayın Vekillerim hepinize kısacası hoş geldiniz demek istiyorum. Yine güzel bir günde Tarım öğreniminin yıldönümünü kutluyoruz. Benden sıkılmadığınız müddetçe ben burada olmaktan mutluluk duyuyorum. Ziraat Mühendisleri Odası'nın aktivitelerine katılmaktan mutluluk duyuyorum. Bizim odamız bizim sektörümüze sahip çıkmak zorundayız.

Panelimizin konusu "ithalat çözüm ve çöküş mü" diyoruz. Bu bir tercih aslında tamamen siyasi bir tercih. Biz 1980'li yıllarda kendi karnımızı doyurduğumuz gibi Ortadoğu'yu canlı hayvan ve et ile beslerken bugün yapamıyorsak bu gerçekten bir tercih ve önemli olan biz bu tercihi nasıl yaptık? 1980'li yılların sonuna doğru bütün dünyada liberalleşme rüzgârı esti, Türkiye'de buna entegre oldu. Dünya ile entegrasyonu dış ticaret ile ilişkili olarak ithalat olarak algıladık. Yanlış bir algılamaydı ama öyle yaptık. Biz bu süreçte ülke olarak ithalatı sürekli olarak artırmaya başladık. Bu ithalattaki artış çok doğal olarak dış ticaret açığı vermemize sebep oldu, dış ticaret açığı cari açığa neden oldu. Tabii bütün ülkeler aslında ithalat yapıyor, ancak ne ithal edildiği çok önemli. Türkiye'nin yaptığı ithalatın % 70'i ara mal ve hammaddeden oluşmakta ise, hatta buna yatırım malını da ekleyince %80'e ulaşıyorsa, burada bir yanlışlık var ve bunu sürdürmek mümkün değil. Çünkü biz ne için ithal ediyoruz üretim yapmak için ithal ediyoruz, ihracat yapmak için ithalat yapıyoruz. Yani ithalata bağımlıyız ve ithalat yapamadığımız zaman üretimimiz de duruyor, ihracatımızda duruyor. Bu çok büyük bir handikap,

bu şekilde bir ülkenin ekonomisini sürdürülebilir olmadığını hepimiz biliyoruz. Son dönemde hükümetimizden ve bakanlıklardan çeşitli açıklamalar var, onlar da aslında ithalatın sürdürülebilir bir çözüm olmadığını biliyorlar. 2018 yılında sürdürülebilir üretim için şöyle destekleyeceğiz diyorlar. Destekleme dediğimiz şey korumacılık, yani liberal politikaların karşısında bir tercihtir. Koruyacak mısınız? Liberalleşecek misiniz? Ben burada tarımın korunması konusunu gündeme bile getirmek istemiyorum. Bunu dünyada herkes biliyor tarımı korumak zorundayız zaten. Sanayide liberal politikalar uygulayabilirsiniz ama bu bile bir yere kadar. Sanayiye yeni kurduysanız başlangıç aşamasında koruyacaksınız, ne zamanki kendi ayakları üstünde durmaya başladı sanayi korumaktan vazgeçebilirsiniz. Ama tarımı korumak zorundayız. Korumak nedir? Evet gümrük vergileriyle koruyabilirsiniz, desteklerle koruyabilirsiniz. Gayri safi milli hasılanın % 1'ini vereceğiz diye söz veriyoruz ama bunu yapmıyoruz. 2017 yılı içerisinde Avrupa Birliği Tarım Komisyonu bir açıklama yaptı. Bu açıklama eğer tarımda desteklemeye devam etmezsek Avrupa gıdada dışarıya bağımlı hale gelir şeklindeydi. Biz Avrupa Birliği denildiği zaman dünyanın en büyük gıda üreticisi olduklarını düşünüyoruz. Hatta Avrupa Birliği politikaları sayesinde dünya tarım ekonomisi literatürüne hepimizin bildiği gibi şarap ırmakları, süt gölleri...gibi ifadeler girdi. Üretim fazlalığının çok olduğunu, hatta 1990'lı yıllara kadar şekerini hayvana yedirene ekstra para verilen, üretim artışı için sürekli olarak destek verilen bir ülke topluluğunda bile 2017 yılında Tarım Komisyonu Başkanı "eğer biz tarıma destek vermesek ortak tarım politikaları çöker" dedi. Yani desteğe devam. Korumacılık tarımda olmazsa olmaz bir şey bunu gümrük vergileri ile verdiğiniz sübvansiyon ile destekler ile vermek zorundayız. Aksi takdirde, evet bizim geldiğimiz noktaya yani ithalatçı bir ülke haline gelinir. Türkiye'de büyük bir tercih dediğim nokta buydu. 2000'li yıllarda bu daha da hızlandı. Aslında sadece bu hükümet döneminde değil. 1990'lı yıllarda başlayan bir çözülmeydi. Ama geldiğimiz noktaya bakıldığı zaman daha gidilecek bir yer yok gibi geliyor bana hani bıçak kemiğe dayandı gibi. Biz bu dış ticaret açığını azaltmak zorundayız. Çünkü tarım ürünlerinde kendinize yeterli değilseniz tarım sektöründe bağımsızlıktan bahsetmeye hakkınız yoktur sizin. Kissinger'ın meşhur bir lafı var biliyorsunuz "petrolü kontrol ederseniz ülkeleri, gıdayı kontrol ederseniz insanları yönetirsiniz" şeklindedir. İnsanı kontrol etmenin yolu gıdanın kontrolünden geçer yani bir ülkenin tam bağımsızlığından bahsedilebilmesi tamamen gıdada kendine yeterlilikten geçer. Küreselleşen dünyada, genellikle daha ucuza ürün bulabilirsiniz ama her zaman değil. İthal et ile ülkeyi doyurmayı planlarsak fiyat artışını durdurma şansımız kalmayacaktır. İnanın ki eti sattığımız fiyatı, et ithal ettiğimiz ülkeler bizden daha fazla takip ediyorlar. Fiyatlar artmaya

başladığı zaman onlar da artıracaktır. Hatta tarım ekonomisi literatüründe meşhur bir örnek vardır, Cezayir Amerika Birleşik Devletleri'nden 30 dolara hububat ithal eder, bunun sonucunda kendi üreticileri üretimden vazgeçer ve sonra hububat fiyatı 100 dolar olur ancak ürettirecek üretici bulamazsın. Politikalarda her zaman seçenekler vardır eğer tercihini doğru yapmazsan kısa dönemde karlı gibi görünen seçenekler uzun dönemde ülkenin gıda güvencesini tehlikeye sokar. Ülke olarak üretecek miyiz? İthal mi edeceğiz? kararını vermemiz lazım. Bu şekilde devam edersek, üreticiyi küstürme adına her ne dersiniz deyin, bir şekilde üretimden vazgeçmek ve üreticiyi tarımdan koparmaktır. Nasıl olursa olsun daha ucuza alıyorum! İyide kardeşim! Bugün beyan edilen işsizlik oranı %10'un üzerinde, beyan edilen diyorum çünkü bir kişi eğer iş aramıyorsa ve İŞKUR'a gitmiyorsa veya umudunu kaybetti ise o kişi işsiz olarak kabul edilmiyor bildiğiniz gibi. Eğer tarım sektöründen bu kopuş devam eder ve tabii sonunda onlarda gelip ben işsizim deyip İŞKUR'a başvurursa, bu işsizlik % 20'lerin üzerine çıkacaktır. Elbette ki dünyada tam istihdam diye bir şey yok. Herkeste %2-3 olması makul bir şey bu tam istihdam sayılır, ama bu %10'un üzerine çıktığı zaman inanın çanlar çalıyor demektir. İşsiz insan demek umutsuz insan demektir, hayalleri olmayan insan demektir. Devletin destekleme yaparak üretime devam ettirmesi inanın çok daha ekonomik ve kârlıdır. Çünkü işsiz insanın vereceği zarar, yani onun ruhsal tedavisi için harcanacak sağlık masrafları veya şiddete yönelimi, çünkü kaybedecek bir şeyi yoksa insanların çok kolaydır sokağa dökülmesi veya zarar vermesi. Bunların maliyetinin çok daha fazla olduğunu düşünüyorum, bu nedenle tarımdan kopuşu engellemek zorundayız, üretime devam etmek zorundayız bunun başka hiçbir yolu yok.

20-25 yıl önce Avrupa Birliği tarım politikaları hocamın çalışma konuları içerisindeydi, ben de Avrupa Birliği Politikaları konusunda çalışıyordum. Türkiye'nin rekabet üstünlüğü olan ürünlerini hiç unutmuyorum. Bunlar: baklagiller ve koyun-keçi eti idi. Bugün geldiğimiz konumda baklagil ithal ediyoruz ve et fiyatları almış başını gidiyor. 2007 yılına kadar birazcık makul görülebilir ama 2007'den sonra ekonomik göstergelere baktığımız zaman o kadar kötü bir durumdayız ki, 2007 yılından sonra gelir dağılımı da çok bozuldu. 2007'de 38 olan gini katsayısı tekrar 41-42'lere çıktı. Bu ne demektir? Hükümetin yaptığı son açıklamada büyüme rakamı %11 olarak açıklandı, ama TÜİK verilerine baktığım zaman tam da nereden büyüdüğümüzü anlayamadım. Sürekli olarak TÜİK'in verileri, veri sistemi değişmekte. Bu da George Orwell'in Hayvan Çiftliği kitabında olduğu gibi beğenilmeyen rakamlar istenildiği zaman güncelleniyor ve değiştirebiliyor. Evet yüzde 11 büyüdük onu da kabul ediyoruz ama bu %11 büyümenin nereden kaynaklandığı çok önemli. Bir ülkede

ulusun zenginliği üretmiş olduğu mal değildir, üretim gücüdür aslında. Üretim gücü içerisinde beşeri kaynakları da koyarsınız, basın özgürlüğünü, hukuk üstünlüğü de koyabilirsiniz. Bizde baktığımızda evet gelir dağılımında bozulmanın olduğunu görüyoruz, dış ticaret açığıнын sürekli olarak büyüdüğünü görüyoruz ve ithal malların %85 inin hammadde ve yatırım malı olduğunu görüyoruz. İyi de yaptığınız yatırım eğer yol ise bunun sürdürülebilir olma imkânı var mıdır? Yol yapıyoruz evet istihdam sağlayarak işçi çalıştırılıyor ama iş bittiği zaman istihdamda bitiyor yani sürekliliği yok. Gelişmekte olan ülkelerin dış ticaretine baktığımız zaman bir innovasyon teknolojisi var. Bizde ise bilgi nedir ki? Ben her şeyi biliyorum diyoruz. Üst akıl her şeyi biliyorsa yapabilecek de bir şey kalmıyor.

Tarımda üretimden başka şansımızın olmadığını hepimiz biliyoruz aslında, tarımda ithalat bir çözüm değildir, bu bir seçenektir ve inşallah bu seçeneği değiştireceğimizi umut ediyorum.

Prof. Dr. Aziz Konukman

Burada oturumlar oldu, değerli sunumlar izledik, hepsinin arkasında rejimler var. Diyeceksiniz ki, ne rejimi kardeşim? Bir kere bir gıda rejimi var. Dünyada öyle bağımsız bir şey yok. Biz burada tarıma ve gıdaya ilişkin ülke öykülerini dinliyoruz ama bunların arkasında emin olun çok planlanmış programlanmış bir gıda rejimi var. “Gıda rejimi” kavramı, gıda üretim ve tüketimine ait ilişkilerin küresel kapitalizmin işleyişinde ve yeniden üretiminde sahip oldukları öneme işaret etmektedir. Kavram, Düzenleme Teorisi(Düzenleme yaklaşımına göre birikim rejimi açısından kapitalizm dört temel ve tarihsel olarak birbirini izleyen döneme ayrılmaktadır: Yaygın birikim; küresel tüketim olmaksızın yoğun birikim (Taylorizm); küresel tüketimle birlikte yoğun birikim (Fordizm) ve yeni gelişen esnek üretime dayalı birikim “Post-Fordizm”) ve Dünya Sistem yaklaşımlarından bazı yönler harmanlanarak geliştirilmiştir. Kapitalizmin ihtiyaçları doğrultusunda değişim gerektiğinde her seferinde yeni bir gıda rejimi devreye sokulmuştur. Gıda rejimleri, devletler, örgütlü ulusal lobiler, çiftçiler, işçiler, köylülerden oluşan emekçi sınıflar ile sermaye arasında değişen güç ilişkileri ve dengeleri ile bir başka evreye ve döneme geçmektedir. Gıda rejimleriyle tarihsel olarak küresel ölçekte belirli kurullarla yönetilen, gıda üretimi ve tüketiminde görece istikrarlı ilişkilerin hüküm sürdüğü dönemler ve güç dengelerinin değişmesi ile değişen ve dönüşen dönemler anlaşılmaktadır. Güç ilişkileri ve dengeleri değiştiğinde gıda rejimleri değişmekte ve farklı dönemlerde farklı gıda rejimleri uygulanmaktadır.

İlgili yazında bugüne kadar uygulamaya konulmuş üç tip gıda rejiminden söz edilmektedir: 1. Gıda Rejimi, 2. Gıda Rejimi ve 3. Gıda Rejimi. Bu rejimlerin sermaye birikim süreçleri ile bir alakası var mı dersenez. Tabii ki bu rejimlerin kavramın sözünü ettiğimiz tanımından da anlaşılıyor ki, sermaye birikim süreçleri ile bir bağlantısı vardır. Örneğin 3.Gıda Rejiminin 80'li yıllarda neo-liberal politikalarla şekillenen Post Fordizm dediğimiz sermaye birikim modeli ile çok yakından ilişkisi vardır. 3. Gıda Rejiminin başka isimleri daha var: Şirketleşmiş ve Finansallaşmış Gıda Rejimi, Şirket Gıda Rejimi ve Sermayenin Gıda Rejimi. Bu rejimin arkasında dev çok uluslu şirketler(ÇUŞ'lar) var olduğu için yeni isimlendirmelerde şirket vurgusu öne çıkmaktadır.

Bu yeni sermaye birikim modelinin tohumları ülkemizde 1980 yılında 24 Ocak kararlarıyla atılmıştır. 1980 yılı genel iktisat politikaları açısından kırılma noktası ve yılı olarak değerlendirilir. 80 milat gibi bir şeydir. 80 öncesi 80 sonrası ayrımı yapılması ilgili yazında kabul gören bir yaklaşımdır. Bu ayırım sadece Türkiye ile sınırlı olmayıp bütün dünya için de geçerlidir.80'li yıllar dünyada neo-liberal küreselleşme eğilimlerinin öne çıktığı bir dönemdir. Türkiye ekonomisi ise dünya ekonomisinde egemen olan bu küreselleşme sürecine 24 Ocak kararlarıyla bütünleşmiştir. Hatta Türkiye 'de tarihsel olarak olmayacak bir şeyi yaptılar. Biliyorsunuz bu tür liberal politikalar demokratik bir rejimde uygulanamaz. Piyasacı yönelimlerin mutlaka ve mutlaka dayatmacı, yukarıdan merkezden bir hatta sivil diktatörlüğe kadar gidecek, askeri diktatörlüğe kadar gidecek bir rejim değişikliği yapılmadan, çok kolay parlamenter bir demokrasinin içinde uygulanma şansı yok.

Bunu nereden biliyoruz? Şili deneyiminden biliyoruz. Devlet başkanı Allende'nin başına gelenlerden biliyoruz. Yazında iki tane "bizim çocuklar yaptı-our boys did" ifadesi vardır. Bir tanesi Chicago boys, yani Fridman'ın Chicago Üniversitesinden öğrencilerinin yaptığı bir şeydir. Fridman'ın önerdiği neo-liberal politikalar Şili'de icranın başına getirilen bu öğrencilerle uygulamaya konulmuştur. O nedenledir ki, Fridman "bizim çocuklar yaptı bu işi "diyor.

Türkiye'deki 24 Ocak kararını alan Özal ve Demirel'in Şili'nin bu deneyimden yararlanamadığı anlaşılıyor. Ama bu kısa bir süre sonra 12 Eylül'le biliyorsunuz iş rayına oturtuldu. Çünkü 12 Eylül, 24 Ocak kararlarının uygulama zeminini yarattı ve bir kez daha gösterdi ki, neo-liberal politikalar ancak diktatörlüklerle yürüyebiliyor. İster askeri olsun isterse sivil, diktatörlük neo-liberal politikaların uygulanabilmesi için kaçınılmaz hale geliyor. 24 Ocak- 12 Eylül ilişkisi işçi ücretlerinin baskılanması üzerinden rahatlıkla açıklanabilir. 24 Ocak kararları işçi ücretlerinin aşağıya

doğru çekilmesini öngörüyordu. Sıkıysa demokratik bir toplumda geçerli olan bir toplu sözleşme düzeninde bu öngörüü uygulamaya koyuverin. Bu mümkün değildi. Ne yaptılar? 12 Eylül darbesinin oluşturduğu rejimde Yüksek Hakem Kurulu kararlarıyla, bağıtlanmış bütün sözleşmeleri iptal ettiler. 12 Eylül rejiminde işçi aleyhine bu ve buna benzer politika ve uygulamalarla sermaye kesiminin önünü açılmıştır. Hatılanacaktır,12 Eylül rejiminin savunucularından TİSK'in bir genel sekreteri vardı. Genel Sekreter "Artık rövanş sırası bizde. İşçi ücretlerinin şaşalı günleri sona erdi" sözleriyle temsil ettiği işveren kesiminin memnuniyetini kamuoyuyla paylaşmakta bir sakınca görmüyordu. Ayrıca rejim emperyalist bir güç olan ABD yöneticilerinin de desteğini almıştı. İşte bu ikinci ünlü "bizim çocuklar yaptı" ifadesi 12 Eylül darbesi sırasında dile getiriliyor.

Bugüne geldiğimizde Cumhurbaşkanı söyledikleriyle mevcut düzenin sermaye çevreleriyle içli dışlı ilişkisini o kadar net ortaya koyuyor ki , söylediklerini ayrıca yorumlamaya gerek yok. Çünkü Cumhurbaşkanı "Kral Çıplak" diyor. Biz OHAL'i grevleri durdurmak suretiyle sermaye kesiminin önünü açmak için getirdik diyor. Hani diyorlar ya Erdoğan nasıl söyler bunu! Onun öncüsü Kenan Evren de söylüyordu, onların asker veya sivil olmasının bir önemi yok bugünkü sivil diktatörlük o zamankinin adı askeri diktatörlük idi. Hatta bugünkü sivil diktatörlük belki de görelî olarak askeri olandan daha kötü. Anlayamıyoruz çünkü kimin nereden vurduğunu bilemiyoruz orada askerin vurduğunu biliyorduk. Burada kimin eli kimin cebinde, öyle karmaşa bir durum var.

Dünyada egemen olan 3.Gıda Rejiminin Türkiye tarımına etkilerini ve yansımalarını incelemeden önce söz konusu Rejiminin ne tür özelliklere sahip olduğunu görmek gerekiyor. Bu rejim döneminin belirleyici özelliği tohumdan toprağa, üretimden dağıtıma tarımsal faaliyetlerin her aşamasında yoğunlaşarak güçlenen ÇUŞ'ların tekelci hegemonyasıdır.2. Gıda Rejimi'nde başlayan ve gelişen tarımda şirketleşme süreci, 1980'lerden itibaren gerek sermayenin dolaşımının önündeki engellerin kalkması gerek Güney'e dayatılan Dünya Bankası yapısal uyum programları yoluyla tarımın dönüştürülmeye başlanmasıyla birlikte hız kazanmıştır. Böylece, tarımsal işletmeler birleşerek büyümüş, tarımsal işletmeler, kimyasallar ve biyoteknoloji sektörleri arasında stratejik ortaklıklar kurulmaya başlanmıştır. Ticaretle ilişkili çok taraflı bir dizi anlaşmanın arasında yer alan Tarım Anlaşması'yla tarım ürünleri de serbest ticarete dâhil edilmesiyle ÇUŞ'lar, tarım alanındaki faaliyetlerini tüm dünyaya yaymak, stratejik ortaklıklar kurmak ve rahatça büyümek olanağına kavuşmuşlardır.

Bu dönemin bir diğer özelliği, Güney'de borç ödeme güçlükleri içindeki devletlerin

ellerinde ihtiyat saikiyla tuttıkları büyük tahıl stoklarının, maliyetleri bahane edilerek IMF ve Dünya Bankası'nca sattırılmış olması ve Güney'in beslenmesine yaramayacak ürünlerin ihracat bağımlılığı içine sokulmuş olmasıdır.

Diğerleri ise tarımsal gıda zincirlerindeki köklü bir değişimle birlikte, büyük küresel süpermarket zincirlerinin hâkimiyetindeki perakende sektörünün ön plana çıkması; tarımsal gıda ürünlerine ilişkin kamu standartlarının düşük tutulup, özellikle çokuluslu tarımsal ürün tüccarları ve perakende zincirlerince özel standartların benimsenmesi ve bunların sertifikalara bağlanmasının hızla yaygınlaşması; tarımı sanayileştirmeye yönelik şirketlerin kontrolünde yürütülen 2. Kuşak Yeşil Devrimin gerçekleşmesi; petrol fiyatlarındaki artışların tetiklediği biyoyakıt ortaklıklarının kurulması ve böylece tarımsal ürün ve enerji piyasalarını birbirine eklememesi ve toprak gaspları. Bu sonuncusu zengin ülkelerin ve onların şirketlerinin, yoksul ülkelerin verimli topraklarından büyük alanları satın alması ya da bunların uzun süreli kullanım hakkını alması anlamına geliyor. Gasp nitelendirmesi bu işlemlerin yası dışı olmasından kaynaklanmıyor. Topraklar yasal yollarla kamudan alınıyor ancak bu işlemler o topraklarda yaşayanlara ve ekip biçenlere sormaksızın gerçekleştiriliyor. Bu tür toprak gaspları giderek yaygınlaşmaktadır. Bu tür gaspların çok büyük bölümü alt Afrika bölümünde toplanmaktadır. Bu bölgede yabancı ülke ve şirketlerinin biyoyakıt için gerekli ürünlerin yetiştirilmesi, gıda üretiminin gerçekleştirilmesi ve toprak fiyatları üzerinden spekülasyon yapılması gibi nedenlerle toprak gaspları yaptığı görülmektedir. Gaspların ağırlıklı olarak biyoyakıt için gerekli ürünlerin yetiştirilmesi(biyodizel, biyoetanol üretimi) nedeniyle yapıldığı kaydedilmektedir. Böylece tarım ve enerji karşı karşıya kalmaktadır.

Şimdi geliniz, dünyada egemen olan 3.Gıda Rejiminin Türkiye tarımına etkilerini ve yansımalarını inceleyelim. Önce Rejiminin sahip olduğu özelliklerin sonuncusundan başlayalım. Türkiye de Sudan'da gıda üretimini (gıda güvenliğini) sağlamak amacıyla tarım arazisi satın alarak ne yazık ki bu toprak gaspı kervanına katılmaktadır.

Türkiye'de ÇUŞ'ların egemenliğindeki tarımsal piyasaların dayattığı ürünleri sertifikaya bağlanmış "sözleşmeli üreticilik(çiftçilik)" modeli giderek yaygınlaşmaktadır. Bu model bize benzer ülkelerde de görüldüğü üzere küçük çiftçileri ve geçimlik tarım yapan işletmeleri tasfiye ederek uygulamaya konmaktadır. Uygulanan politikalar verimliliği ve sertifikalı tohum kullanmayı ön plana çıkarmakta, böylelikle şirket tarımının yaygınlaşması teşvik edilmektedir. Böylece hem ÇUŞ'lar tarafından üretilen/pazarlanan tohum, ilaç ve gübre gibi girdilere pazar yaratılmakta hem de şirketlerin hâkimiyeti güçlendirilmektedir. Sözleşmeli

çiftçi dediğiniz zaman artık ananenizden kalma tohumların ticaretinin yapılabilmesi mümkün olmamaktadır. Yani çiftçiler geleneksel bu tohumlarımızın ruhuna “El Fatiha” deme durumunda bırakılmaktadır. Tarımsal desteklemede sertifikalı tohum kullanma koşulunun dayatılmasıyla geleneksel çiftçilerin kendi tohumlarından üretim yapması ve buna bağlı olarak da yerel çeşitlerin korunması neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Her türlü zorluğa ve engele rağmen, ticari amaçlı modern tohumların egemenliğine karşı bir avuç da olsa, özellikle birçoğu orta yaş ve üzeri küçük çiftçilerden oluşan dağ ve orman köylüleri, inatla kendi tohumlarıyla üretime devam edip, kendi aralarında geleneksel takaslarını düzenlenen tohum takas şenlikleriyle gerçekleştirmektedirler. Bu noktaya şüphesiz bir günde gelinmemiştir. Rejiminin bu özelliği 1980’li yıllardan bu yana tohumculuk politikalarında ve patent haklarında gerçekleştirilen değişiklikler, bu konuda çıkarılmış olan yasa ve yönetmelikler ve imzalanan uluslararası anlaşmalarla bilinçli olarak öngörülmüş bir takvim içerisinde şekillendirilmiştir.

Benzer şekilde, Türkiye’de yansımalarını gördüğümüz 3.Gıda Rejiminin diğer özellikleri de aynı takvim izlenilerek oluşturulmuştur. Rejimin temelleri 1980’li yıllarda 24 Ocak kararlarıyla başlayan Washington Uzlaşması ile atılmıştır. 10 maddeden oluşan uzlaşma üç maddeye indirgenebiliyor. Yani uzlaşmanın üç tane saç ayağı var. Birincisi KİT’lerinizi özelleştirilmesi, ikincisi bütçenin küçültülmesi. Güzel bir sloganı var “minimum ölçekte devlet” .Üçüncüsü ise regülasyonların tasfiyesi, yani deregülasyon (düzenlemelerin tasfiye edilmesi veya kuralsızlaştırma). Bu üçlü yapıyla adeta “saldım çayıra Mevla’m kayıra” denilmektedir.

Bu üçlü yapının yarattığı tahribatların en büyüğü tarım kesiminde yaşandı. Türkiye tarımını çökertmek ve kendi ürün fazlalarına yeni pazarlar yaratmak için, emperyalizmin uluslararası mali örgütlenmelerinden IMF ve Dünya Bankası, var olan tarımsal destekleme sisteminin tümüyle ortadan kaldırılarak, bu kesimin giderek artan boyutlarda piyasa güçlerine teslim edilmesi yönünde saldırı niteliğinde reformlar dayatmışlardır. Dünya Bankası’nın yerel tarımı çökerterek, emperyalist metropollerin tarım ürünü fazlalarına pazar yaratmak ve Türkiye’yi uluslararası tarım sermayesinin çiftliğine dönüştürmek amacıyla hazırladığı 1997 ve 1998 tarihli reform önerilerinin 1 Haziran 2000’de kabul edilen 4572 sayılı yasada olduğu gibi yer aldığı görülmektedir. Türkiye’ye küreselleşme söylemi içinde yeni dünya ekonomik düzenine yapısal uyum programı çerçevesinde dayatılan bu reformlardan tarım satış kooperatifleri de payını almıştır. Bu reform kapsamında kooperatif ve birliklere, genel bütçeden yeniden yapılanma amacıyla ayrılan ödenekler dışında devlet ya da başka kamu tüzel kişilerinden (örneğin Ziraat Bankası, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu, vb.) herhangi bir mali destek sağlanamayacağı hükmü bağlayan

bir düzenleme yapılmıştır. Böylece Türkiye gibi bir egemen devlet, ne yazık ki, IMF ve Dünya Bankası'nın yönlendirmesiyle kendi çiftçisini desteklemeyeceğini yasa hükmüyle taahhüt etme noktasına getirilmiştir. Daha sonra ardından yönetim yapısı tümüyle devletin güdümündeki tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin depolama, işletme, atölye, fabrika vb. tesisleri "özerkleştiriyoruz" denilerek özelleştirilmiştir.

Bu üçlü yapının yarattığı tahribatların bir diğeri ise işgücü piyasalarında yaşandı. İşçi kesiminin yıllar süren büyük mücadeleler ile elde ettiği (hukuki güvenceye alınmış) ne kadar kazanım varsa, elde edilmiş bu kazanımlar tek tek tasfiye edilmiştir. Bu yapı dehşet bir şekilde işgücü piyasalarında inanılmaz bir yoksulluk yarattı. İlk defa ILO yayımladığı yıllık raporunun başlığını işçi sınıfının yoksulluğuna ayırdı. Düşünebiliyor musunuz, yoksulluk bizim bildiğimiz hep, işgücü piyasalarına giremeyen, çeperde oturan yeni kentlerin böyle gariban kesimiydi. Hayır, şimdi artık emeğin de yoksullaştığı bir sürece girdik. Çünkü neo-liberal politikaların uygulandığı her yerde, o borçların yeniden ödenebilir hale gelmesi için Washington uzlaşmasıyla yapısal uyum programları, stand-by anlaşmaları uygulamaya konuldu. Hatırlayalım, onlar bir paket halinde az gelişmiş ülkelerin önüne konulduğu zaman müthiş kemerler sıkıldı ve inanılmaz yoksulluklar ortaya çıktı. Toplumsal(sosyal) riskler tavan yaptı ve toplumsal patlamaya ramak kaldı.

Nitekim bu sürecin ardından 90'lı yıllarda krizlerle de karşı karşıya geldik. Yani 90'lı yıllarda kriz yaşamayan ülke hatırlamıyorum ben. Bir hatırlayalım ülkeleri h; Meksika'sı var, arkasından Brezilya'sı var, Güney Kore'si var, Arjantin, yani say sayabildiğin kadar, hepsi krizlerle karşı karşıya kaldı. Türkiye de bu krizlerden 94 kriziyle nasibini almıştır. Şimdi normalde ne olurdu? IMF-Dünya Bankası patentli Washington Uzlaşması krizlerle boğuşmamıza neden oluyorsa krize yol açan bu reçeteyi reddederdik, o reçetenin mutlaka bir şekilde değiştirilmesi gerekirdi.

Bu reçetenin sahipleri IMF-Dünya Bankası ne dediler biliyor musunuz? Reçete doğru, bu reçetenin programını uygularken politikacılar ucuz popülizme kaçıp, programdaki önceliklerin sıralamasını değiştiriyorlar (örneğin finansal derinliği sağlamadan sermaye hareketlerin serbestleştirilmesi gibi) yoksulluk üretiyorlar, yolsuzluk yapıyorlar ve süreci kötü yönetiyorlar. İşte tam dediklerimizi yapmıyorlar. Bir de tabii bizim de hatalarımız var. Biz politikacıların ucuz popülizme kaçıp bunları yapabileceklerini öngöremedik. Bunların bir daha yaşanmaması için önereceğimiz yeni, ek önlemlerle bu uzlaşmayı sürdürelim. Bakın eskisini değiştirelim yok. Örneğin özelleştirme politikası yanlıştır demiyorlar, KİT'lerin satışında hiçbir problem yok. Problem ne? Bu politikalar toplumsal risklerin doğmasına neden oldu. Bu toplumsal riskleri minimize edecek yeni yöntemler bulalım.

Washington Uzlaşması krize çözüm bulmak amacıyla yeni yöntemler içeren ek önlemlerle Post Washington Uzlaşmasına evrilmiş oldu. Ne kadar güzel bir isim. Dikkat edin, bazıları buna "Extended Washington Consensus" diyor, yani "Genişletilmiş Washington Uzlaşması". Bakın Washington Uzlaşmasıyla hesaplaşmıyor, onu genişletiyor. Nedir genişletme? Bir tanesi yoksulluğun yönetilmesi (yoksullukla mücadele edilmesi, yoksulluğun azaltılması). Diğerleri ise, yönetim. re-regülasyon (yeniden düzenleme) ve yolsuzluğun azaltılması Böylece, mevcut uzlaşmanın kapsamı bu yeni unsurların getirilmesiyle daha da genişletilmiştir.

Geliniz konumuz açısından önemli olan iki yeni unsuru; yoksulluğun yönetilmesi ,yönetişim ve yolsuzluğun azaltılmasını yakından inceleyelim. Önce ilk unsur olan yoksulluğu yönetilmesine bir bakalım. Ne kadar akılcı ve isabetli bir öneri, zaten bütün dinlerde vardır biliyorsunuz. Hangi dinin kitabını açarsanız açın, yoksulluk sistemin içinde vardır, doğasında vardır. Sadece size düşen görev onu yönetmek, yani komşunuz açken siz onu doyurmazsanız o komşu sizi bir gün gırtlaklar, bu kadar basit. Yani cenneti,cehennemi, melekleri filan, beklemeyin, derhal yardıma koşun, aksi halde komşunuzun ya da yardıma muhtaç kişinin sizi oracıkta gırtlaklaması işten bile değil.Dünya Bankası yoksulluğu yönetilmesi politikasını çok önemsemi. 90'lı yıllarda bu krizi görünce bir bölüm(departman) kurdu, dünya kadar uzman Hindistan'dan oradan buradan bu iş için getirildi ve istihdam edildi. Adı da ne biliyor musunuz? Yoksulluğun yönetilmesi. Ve bütün raporlarında, hatırlayın o dönemin raporlarını İngilizce bir kelime kullandılar, çok bilinçli bir tercih. Çünkü iki tane İngilizce kelime var yoksullukla ilgili kavgada. Bir tanesi "eradication of poverty" yani "yoksulluğun sona erdirilmesi, bitirilmesi, ortadan kaldırılması". O daha çok Birleşmiş Milletler metinlerinde var. Çünkü çok doğal, Birleşmiş Milletlerde sömüren sömürülen herkesin bir oyu var, raporlara çok rahat yansıyor. İkinci grup ise, IMF Dünya Bankası'nın; onlar dediler ki, öyle değil ,şöyle söyleyelim:"reduction of poverty" yani "yoksulluğun azaltılması". Bakın yok edilmesi değil. Çünkü kapitalizm var olduğu sürece yoksullar olacak. Çünkü yoksulluk çalışan işçiler için demokrasinin kılıcı gibi müthiş bir tehdittir. Kızdırma beni! .Bak dışarıda milyonlarca nefesi kokan ve iş bekleyen yoksul insan var, seni atarım onları alırım! Hatırlayın, 4 C kapsamında çalışan Tekel işçilerinin başına gelenleri ve Tekel direnişinde bu sözleri kimin sarf ettiğini. Ben söyleyeyim: Tayyip Erdoğan. Erdoğan'nın dışarıda dediği bu milyonları bulan yoksul insanlar aynı zamanda Marks'ın isimlendirdiği yedek işgücü ordusunun da kaynağı. Dolayısıyla iki şey yapılmalı: Sistemde yeteri kadar yoksul olmalı ve bunlar denetim altına alınmalı. İlki çalışan işçileri baskı altına alarak terbiye etmek içindir.Tekel işçilerine yapılan muamele buna denk düşmektedir.İkincisi zengin sınıfları güvenceye almak içindir. Hatırlatalım, İngiltere'deki yoksulluk yasaları, zenginleri yoksullardan korumak için

getirilmiştir. Yoksa garibanlara acıdıklarından değil. Çünkü yoksul çok tehlikeli hale gelebilir, öyle yasal düzenlemeler yapalım ki, bizlere saldırmayın. Onlara bütçeden şuradan buradan kaynak aktaralım.

Gelelim ikinci unsur olan yönetime. Gerekçesi şöyle açıklanıyor: Biz ekonomi yönetimini bu siyasetçi dediğin ahlaksızlara bırakırsak, bunlar öyle yapıyorlar ediyorlar ki, oy almak için oy maksimizasyonu için kaçınılmaz olarak kitlelerden oy almak için programdan sapıyorlar. Ne yapalım? Politikacının etkisini yok edecek yeni bir modele geçelim. Bu ise ancak ve ancak yönetimle mümkündür. Bakın dikkat edin bu sözcük, eski sözlüklerde yok. Açın bakın eski İngilizce sözlüklerde "governance" diye bir kelime yok ve güzel de bir kelime. Yani kim itiraz eder, yönetim ne güzel. Yönetim, hükümet etme anlamındaki "yönetim" kavramının yerini doldurmak üzere ortaya çıkmış yeni bir kavramdır. Hükümet etme anlamındaki "yönetim", hiyerarşik nitelikteki bürokratik yapıya dayalı yönetim modeliyken; yönetim, yönetim sürecinde rol oynayan aktörler ve örgütler arasındaki etkileşim, formel ya da resmi sıfatı bulunmayan kişi, grup ve kuruluşların katılımıyla, hiyerarşik bürokratik yapı yanında, hükümet dışı aktörlerin, sivil toplum kuruluşlarının da yönetim faaliyetinde yer aldığı yönetim modelidir. Yönetim bürokratik devlet çağrışımına yol açarken yönetim, devlet dışı demokratik bir yönetim oluşturuluyor algısını yaratıyor. Peki, bunun ilkeleri nelerdir? İlki saydamlık, kim itiraz eder? Vallahi altına imza atarım yani, saydamlığa kim itiraz eder. İkincisi katılımcılık, kim itiraz edebilir ki bu ilkeye? Sonuncusu hesap verilebilirlik. Buna de kimsenin itirazı olamaz. Hatta bu kavramlar o kadar tuttu ki, küresel şirketler bunları neo-liberal politikalara karşı tavır içinde olan muhalefet çevrelerinin içine de sızdılar. Mesela Porta Alegre'de katılımcı bütçe uygulamasının çok muazzam prim yapması, dünyanın her yerinde solcuları heyecanlandırması Dünya Bankasını(DB) harekete geçirdi. Ne yaptılar biliyor musunuz? ,Porta Alegre modelini iyi yönetim uygulaması olarak belediyelere önerdiler. Böylece esas katılımcı bütçe modeli içeriği boşaltılarak neoliberal bir yönetim modeline dönüştürülmüştür. Dünya Bankası birçok ülkede bu içi boşaltılmış modeli uygulayan belediyelere övgüler düzmeyle ödüller dağıtmaya başladı. Ülkemizde birçok belediye bu ödülle layık görüldü. Bunlar arasında sosyal demokrat belediyeler de yer almaktadır. Belediyeler "biz yönetim ve katılımcı bütçe ödülü aldık" diye sevindiler. Oysa bu yeni DB patentli modelinin Porta Alegre'dekiyle hiçbir benzerliği bulunmamaktadır.

Ele alacağımız üçüncü unsur yolsuzlukların önlenmesi. Fakat şunu hiç kimse söylemedi. Bu yolsuzlukları şöyle bir hatırlayın, Teacher, Regan, Özal iktidarları dönemindeki yolsuzluklara bir bakın eş -dost(crony) kapitalizm adı verilen sistemin sonuçları. Çünkü sınıflar iktidara gelince, ikincil bölüşüm ilişkileri de devreye

giriyor. Yani birinci bölüm ilişkiler faktör piyasalarında, mal piyasalarında bilek güreşiyle oluyor, ama onun dışında çok kolay para kazanma yöntemleri de var. İktidara yakın olan bir müteahhitseniz yırttınız. Bir güce yakınsanız yırttınız. Hiç öyle klasik bölüm işlerine girmeden, sabahleyin bir uyanıyorsunuz bir kota veriliyor. Sabahleyin bir uyanıyorsunuz sübvansiyon geliyor. Yani zenginliği çok rahat yaratabiliyorsunuz ve buna da güzel bir isim buldular, crony kapitalizm, yani eş- dost kapitalizmi. Bunu yaratan kapitalizmin kendisi, ama mücadele adı altında da yolsuzluğu ortadan kaldıracamız demeleri de çok ilginç.

Tabii bu model beraberinde yönetim dediğimiz zaman, katılımcılık dediğimiz zaman üç aktör öne çıktı. Çok kullanıyoruz, bazen biz de kullanıyoruz bu kavramları, ama biraz dikkatli kullanmamız lazım. Çünkü neo-liberalizmin diline bir kere teslim olursanız, kendi dilinizi oluşturamazsanız kaybolur gidirsiniz. Nedir onlar? Dediler ki, sivil toplum kuruluşu, STK, mutlaka katılımcı aktörlerden biri o olsun dediler. Ben başından beri bu kavramı reddettim. Bunun adı demokratik kitle örgütleri, mesleki kitle örgütleri. 80 öncesinde böyle kullanıyorduk değil mi? Yani ben öğrenciliğim yıllarında böyle kullanıyorduk. TMMOB'a biz mesleki örgüt diyorduk, diğerlerine kitle örgütleri diyorduk filan. İkinci katılımcı dediler bürokrasi olacak. Bu politikacı çok ahlaksız, bunlar gelecek. Peki, bürokrat dediğiniz kim arkadaşlar? Merkez Bankası Başkanı... Örneğin, ben Merkez Bankası başkanı olmaya kalksam avucumu yalarım. Çünkü uluslararası finans çevrelerinin akredite etmediği bir kişiyi Merkez Bankası Başkanı yapmazlar, planlamanın başına getirmezler, bir yerde yönetici olamazsınız. Demek ki, bürokrasi dediğimiz şey aslında sınıf tercihleri, uluslararası sermayenin yanında olan, hatta yerel sermaye bile değil, uluslararası sermayenin yanında olan kişiler. Birinci koltuk böylece bürokrat görüntüsü altına sermaye kesimlerine ayrılmış oldu.

İkinci koltuk kime ait? Sivil toplum kuruluşlarına... Gelin şöyle okuyalım STK'nın uzun açılımını, sermaye tabanlı kuruluşlar. Bu süreçte esas muhatap alınan kuruluşlar TESEV, TÜSİAD, TİSK gibi sermaye tabanlı kuruluşlardır. Aslanan ve geçerli olan bunların görüşleridir. Emek tabanlı örgütlerin görüşü lafı güzaftır. Tarım politikaları oluşturulurken Ziraat Mühendisleri Odası'nın görüşleri sorulmaz, keza aynı şekilde madencilik politikaları oluşturulurken Maden Mühendisleri Odası'ndan görüş alınmaz. Alındığı durumlarda ise o politikalar önceden oluşturulduğu için zaten bu görüşlerin bir kıymeti harbiyesi yoktur. Yani kısacası bu tür odalara bu süreçte yer yoktur. Süreç şöyle işler: Söz konusu politikalar oluşturulurken ilgili bakanlıklar hazırladıkları taslağı web sitelerine koyarak ilgili Oda'dan görüşünü söz konusu ağ sayfasına göndermesini isterler. Ama onu değerlendirmeye almazlar. Çünkü o taslak veya taslaklar sermayenin mutfağında sermaye çevrelerinin bizzat

kendileri ve doğrudan temsilcileri konumundaki sermaye tabanlı kuruluşlarla birlikte hazırlanıyor. Görüş gönderilsin gönderilmesin iş artık bitmiş olmaktadır. Ben bu süreçte olan bitenleri sanal demokrasi tiyatrosu olarak değerlendiriyorum. İşte bu yeni Uzlaşmanın katılımcılıktan anladığı özetle bu. Böylece. ikinci koltuk da sermayeye ayrılmış oldu. Üçüncü koltuk kime ait? Üçüncü koltuk da bu kez doğrudan sermayenin, özel sektörün kendisine tahsis edilmiş oldu. Bütün düzenleyici kurullarda özel sektörün temsilcileri var. Sonuçta ortaya üç koltuğun da sermayeye bırakıldığı bir iktidar modeli çıkmaktadır. Lenin'in meşhur "tüm iktidar Sovyetlere" sloganı artık "tüm iktidar sermayeye" dönüşmüştür.

Bu sermaye birikim süreçlerinde IMF ve Dünya Bankası gözetiminde tarım kesiminde 3.Gıda Rejiminin öngördüğü değişimler yapılarak ciddi bir yapısal dönüşüm gerçekleştirilmiştir. Meclis'te 15 günde geçirilen 15 yasanın bu süreçte önemli bir payı olmuştur. Sosyal demokratların arkasından koştuğu Kemal Derviş'in imzasını taşıyan bu yasalarla adeta bir karşı devrim yapılmıştır. Cumhuriyet döneminin kazanımlarının önemli bir kısmı tarım dâhil birçok sektörde tasfiye edilmiştir. Bu düzenlemelerin dayatmayla çıkarıldığı o kadar açıktır ki, resmi gazetede yayımlanan bazı metinlerde telaşıyla olsa gerek yabancı kelimeler (örneğin sugar kelimesi resmi metinde orijinal haliyle yer almaktadır) sehven yer almıştır. Bazı metinlerin bizim bürokratlar tarafından kaleme alınmadığı net bir şekilde görülmüştür. İşte, tarımın çökertilmesi böyle gerçekleştirilmiştir.

Şöyle bir kural olabilir mi? Yukarıda ifade ettiğim gibi tarım satış kooperatifleri, devlet ya da başka kamu tüzel kişilerince zinhar desteklenmeyecek. Böyle bir şey olur mu ayağına kurşun sıkmak gibi bir şey. Ya da milli gelirin %1'i kadar tarıma destek verilmesi. Bu konjonktürel bir durumdur yeri gelir %1 olur yeri gelir binde 1 olur. %1 diyerek desteği niye sınırlandırılıyorsunuz? Aynı Maastricht Kriterleri'ndeki gibi niye bağlayıcı kural getiriyorsunuz? Bilindiği üzere 9-10 Aralık 1991 tarihinde imzalanarak 1 Ocak 1993'de yürürlüğe giren ve AB'ye üye ülkelerin Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilmeleri için gerekli şartları belirleyen Maastricht Anlaşması bazı kriterler öngörüyor. Maastricht Kriterleri'ne göre örneğin üye ülke devlet borçlarının GSYH'sına oranının %60'ı geçmesine izin verilmez. Benzer şekilde, üye ülke genel devlet açığının GSYH'sına oranı %3'ü aşamaz. Bazı iktisatçılar bu tür kriterlerin Anayasa'lara taşınmasını istiyor.Bunu savunanlar Anayasal İktisat diye bir disiplin geliştirmişlerdir. Anayasal İktisat ,devletin gücü ve yetkilerinin nasıl sınırlandırılabilirliğini ve nasıl sınırlandırılması gerektiğini inceleyen bir disiplindir. Sınıf ilişkilerinin sonuç göstergeleri anayasaya girer mi hiç? Anayasal İktisat'ın Türkiye'de savunucularından biri Vural Savaş Hoca idi. Sınıf ilişkilerini ve mücadelesini adeta donduran bu yaklaşım çok tepki çekmiştir. Dolayısıyla milli

gelirin %1'i kadar tarıma destek verilmesi kabul edilemez bir uygulamadır.

Başta çiftçi ve emekçiler olmak üzere halkın geniş kesimlerini cendereye sokan ve iktidarın sermaye kesimlerine devredildiği bu model kader değildir. Türkiye geçmişte dış güçlere bağımlı ekonomisini geliştirdiği kalkınma ve sanayileşme stratejisiyle(1.nci ve 2.nci Sanayi Planı'nı hatırlayınız) nasıl özgürleştirdiyse bugün de benzerini yapabilecek durumdadır. İşimiz, bu eski stratejiyi hatırlayarak onun yeni araçlarını geliştirmek olmalıdır

Doç. Dr. Okan Gaytancıoğlu

Sayın Başkanım, hocalarım, çok değerli akademisyenlerim, arkadaşlarım, dostlarım.

Cumhuriyetin kurucu ayarlarına dönmemiz lazım. Tabii ki güncelleyerek günümüze uyarlayarak yapmak zorundayız. Temel felsefe budur.

Tarihi çok iyi bilmek lazım. Biz bu coğrafyaya Orta Asya'dan geldik. Geldikten sonra da daha ilerleyerek Trakya'ya geçtik, Avrupa'ya geçtik. Ben de bir Balkan göçmeniyim baba tarafım Dramalı, anne tarafım Kırcaali'li. Orada da kökenlerimiz var, görüyorum çok şeyler almışız. Ama ondan sonra Haçlılar gelmişler bizi istememişler, imparatorluk kurmuşuz dağılmış, sonrasında tam bitmek üzereyken Mustafa Kemal Atatürk çıkıyor ve bize benliğimizi anlatıyor. Çanakkale savaşlarında kitap okuyor. Kitap bulamamış Türkçe Kazakça sözlük bulup okuyor. Onu okurken de birçok şeyin altını çiziyor. Diyor ki "ben şunu anlıyorum birçok kişinin bunu anladığını düşünüyorum". Türk Tarih Kurumunun ve Türk Dil Kurumu'nun temellerini belki de orada atıyor. Çünkü devrimci.

İsmail Hakkı İnan benim hocamdır. Ondan çok şey öğrendim. Çok da güzel bir ekonomi doktrini var aslında, "kooperatifçilik". Yani Türkiye Cumhuriyeti çok sağlam temeller üzerinde kuruluyor. Ama bizim sorunumuz bu coğrafyada şudur bence "Sevr ve Lozan". Biz Lozancıyız ama karşınızda Sevrçiler var. Bizi istemiyorlar, diyorlar ki "bunlar buraya nasıl geldiler". Ulus devlet dünyanın en

verimli topraklarına sahip, iki tane kıtada yer alıyorlar. Biraz güçlenirlerse bütün coğrafyaya hükmederler. Hatta şimdiden enerji koridorlarının önünü dolduruyorlar. Bunları güçlendirmemek lazım. Çünkü güçlenmişler zamanında. Mustafa Kemal Atatürk kötü bir ülke devralmış okur-yazarı yok, sanayii yok, ama devrimler yapmış, Köy Enstitüleri'ni kurmuş, Osmanlı'nın borçlarını ödemiş, güzel ittifaklar kurmuş, İzmir İktisat Kongresi'ni toplamış, KİT'leri kurmuş ama KİT'leri kurarken de özel sektörü yok saymamış, rekabet edilmesini istemiş. Bizim yapmamız gereken cumhuriyetin kurucu ayarlarını bulup güncellemektir. Bu yeterlidir. Ama tabii şimdi işe siyasetçi açısından bakmak lazım. Öyle bir dönemde vekil oldum ki, sağ Olsun Gökhan arkadaşım çok da güzel bir miras bıraktı bana. Ülkenin tarım politikalarına baktığım zaman, değiştirebileceğimiz pek fazla bir şey yok. Ama güncellememiz gereken bir şeyler var. Hâla onun sayesinde birçok şeyi de çalışıyoruz, sadece biz biraz daha ürün kodlarını önem verdik. Ama hepsinin altından Atatürk çıkıyor, Tarım Satış Kooperatifleri, Fiskobirlik, Trakya Birlik, Tarım Kredi Kooperatifleri çıkıyor. Yani kooperatifçilik. Mustafa Kemal Atatürk zorla yaptırmamıştır. Düşündüğün internet yok, teknoloji yok hiçbir şey yok ama bu ülke genelinde yayılıyor. Şeker Fabrikaları kuruyor, şeker fabrikalarını kurarken de endüstriyel devrime geçelim hem de Cumhuriyetin devrimlerini buradan yayalım diyor.

Ben de tarım politikası doçentiyim profesörlüğe de 2 ay vardı. Ama milletvekili oldum. Türkiye neden pirinç ithal ediyor? neden ayçiçeği ithal ediyor? diye kafayı yorarken baktım siyaset ile çözülebiliyor. Çünkü üniversiteye kalsaydım şu anda belki Fetö'den uzaklaştırılabıldım, belki de başka bir şeyden uzaklaştırılabıldım. Düşüncelerimden ötürü. O yüzden siyaseti seçtim siyaset de bir çözüm mekanizmasıdır, ama artık demokrasi ile yönetilmiyoruz, bunu da çok iyi bilmeniz lazım. Mecliste kavga eden milletvekili arkadaşlarımız bazen bazı konularda uzlaşıyorlarmış ama artık uzlaşma diye bir şey yok. O Sevciler ve işbirlikçileri o hitabeyi okumadıkları için yani hitabede ne deniliyor "memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler". Evet küresel sermaye geliyor diyor ki "bu tavukçuluk şirketini sen tamamı ile yerli sermaye ile kurmuşsun örnek bir firmanın değeri 1 milyar dolar, çok fazla bunu ucuzlat" demiyorlar. İki tane adam buluyor televizyonları çıkartıyor şöyle yap böyle yap diyor. Bir bakmışsın çok iyi bir firmamız nasıl 300 bin dolara gitmiş olabiliyor. İşte küresel sermaye bu, bunu her alanda görebiliyoruz. Peki burada nasıl çıkacağız? Onları çok iyi tanıyoruz. Bir defa kadar güzel konuşuyorlar ki, başta inanıyorsunuz sonra bakıyorsunuz ki "mazotun yarısı bizden yarısı sizden" dediklerinde dedim ki ne kadar güzel, acaba yapacaklar mı? Sonra okudum ki hiç de öyle değil. O kadar

güzel konuşuyorlar ki tarım bakanı “Avrupa’dan ithal etmek istemiyorum” dedi. Lobiler çalışıyor arkadaşlar bunu çok iyi bilmek zorundayız. Yani onlar maalesef bir görevi infaal ediyorlar. Bu görevde aslında halk yok, ezilen kesimler yok, toplumun geniş kesimleri yok. Artık yoksulu çok iyi yönetiyorlar. Yani cebinde 20 lira parası olan adam iyi ki 20 lira var diyor. Niye benim cebimde 20 lira var? veya neden ben işsizim? diye sorgulamıyor, “iyi ki 20 lira var, bu da olmayabilirdi, bunlar sayesinde var” diyor. İşte biz bunu kıramazsak başarılı olamayız.

Şimdi 14,5 milyar liralık Tarım Bütçesi var, ne yaparlarsa yapsınlar bunu artırmadıkları sürece, bu çiftçiye gitmez. İşte yasalarda oynayan bir iktidar var. Neden adalet yürüyüşü yaptık? Neden adalet dedik? Çünkü aşağı-yukarı 30-32 milyar liralık bir desteklerine paketi var. Bunun yarısını veren bir iktidar, yani bununla sizi yönetmek isteyen bir iktidar var. 89 milyar lira olmuş borç, çiftçinin prim borcu 1 milyar liraymış 89 milyar liraya çıkmış kasım sonu itibariyle. Bazı bankalarla görüşüyorum Tarım Kredi’nin, Ziraat Bankası’nın, özel bankaların, yabancı bankaların üzerinde bulunan borç. Esas borç araçlarda, tefecilerde, hatta bunun kadar hatta bundan daha fazlasını araçlar ve tefeciler de olduğu söyleniyor. Bunları da bu sisteme katabilirseniz, bizlere siyasi olarak çok büyük katkı sağlamış olursunuz. Yani karşınızda uzlaşmayan bir iktidar var. Hep aynı örneği veriyorum ama bonzai konusunda meclis uzlaşmaz mı acaba? 10 yaşında düşmüş artık bonzai kullanımı, hap kullanımı. 10 yaşındaki çocuk artık hap kullanıyor, tabii bizim çocuklarımız da bundan etkileniyor. Meclisteki bütün siyasi partiler bir araya gelerek bunu çözemezler mi? Bir komisyon kuramazlar mı?

Bir kişi ne derse onu yapan bir siyasi iktidar var. 16 Nisan Türkiye’de bir dönüm noktası olmuştur. Tek Adam rejimi gelmiştir. Tek Adam kararnamele ile ne isterse, daha doğrusu ne isterlerse onu yapıyor. O yüzden çok fazla sorun anlatmak istemiyorum. Çünkü sürekli sorun anlatıyoruz. Çözüm ise Cumhuriyet Dönemi temellerini geri dönmek zorundayız. Yani başka bir çözüm yok.

Her ülkenin kendine göre bir kalkınma modeli vardır ve her ülkenin kendine özgü bir tarımsal destekleme politikası vardır, ama özü aynıdır. Bende % 1’inin üzerine çıkabileceğimizi her fırsatta söyleyebilirim. Çünkü bu bir tercihtir. Tercihinizi kimden yana kullanacaksınız? İthalat politikalarından mı? Yoksa üreticiden yana mı? Üreticinin para kazandığı zaman ki durumları da çok iyi bilen biriyim. Trakyalıyım, bizde gece saat 12’ye-1’e kadar köy kahveleri açık olur, jandarma gelir “hadi gidin evlerinize” der. Şimdi 9’da her yer kapanıyor, çünkü insanlarda para yok ki, çay parası yok, bu duruma getirildi insanlar. O yüzden çözüm söylemek zorundayız. Bir defa bu iktidar değişmeli ya da yeni bir anlayış gelmeli. Burada toplumun

aydınlarını iş düşüyor. Ne olacak? diye düşünmemeli hepimiz “ne yapmalıyım” diye düşünmeliyiz. Bunları yapmadığımız sürece, sürekli birbirimizi eleştirdiğimiz sürece, hiç başarılı olamayız. Türkiye Cumhuriyeti'nin kaynakları vardır ancak bu kaynaklar bir kişinin emrinde. Bir politika oluşturulurken; çiftçi, üniversite, meslek örgütleri... kısaca herkesim değerlendirilerek oluşturulmalıdır. Biz bunu yapamayacak isek bu dönem hiç bir dönem yapamayız. Üretim planlaması, tutarlılık ve teknoloji olmak zorunda.

Yakında kamuoyu ile paylaşacağımız bir proje var: Atatürk'ün Cumhuriyet Köyleri Projesi. 1935 yılında çizmiş, bütün her şeyi yazmış. Biz bunu bugüne uyarlamak zorundayız, bu mevzuatı oluşturabilirsek oluşturacağız. Tamamen bir kurtuluş olmayacak ama bu da bir yol, Atatürk bunu çok önceden düşünmüş zaten, yani öyle bilgilere sahip olduğumuz için çok şanslıyız. Mustafa Kemal Atatürk bize çok güzel bir miras bırakmış. Şimdi bu iktidar değişmeli yeni bir anlayış gelmeli. Yasa hukuk sistemine uyan liyakata önem veren. Sabah ki konuşmamda bahsettim, TİGEM Genel Müdürü kim? TİGEM gibi bir kuruma, siz bir kaymakamı genel müdür olarak atarsanız, iktisatçıyı yanına koyarsanız, bir beden eğitimi de onun yanına monte ederseniz, o kurumdan bir şey beklemeyin ve özgeçmişine şunu yazarsa “1970 yılında Rize'nin Çayeli ilçesinde doğdu, 5 yaşına kadar Kasımpaşa'da yaşadı”, işte Türkiye'nin geldiği getirildiği nokta budur.

Aynı zamanda sadece tarımsal desteklemeleri artırmakla olmaz, bakın 17 bin tane köy okulu kapalı bu ülkede. Orada bir öğrenci var diye o okulları kapatırsak böyle olmaz. Orada bir öğrenci var diye orada bir öğretmen olmalı, orada bayrak dalgalanmalı, orada 19 Mayıs kutlanmalı.

Kalkınma toplu halde olur. Üreticinin ne yaptığını kontrol etmelisiniz, neye ihtiyacı olduğunu bileceksiniz, yani nohudu mercimeği ithal etmeyeceksiniz. kaynakları tarıma aktaracaksınız, desteklemeleri vereceksiniz, kontrolleri yapacaksınız, çiftçiye olan desteklerinizi vereceksiniz. Tekrar söylüyorum Gökhan bize çok güzel bir miras bırakmış, biz de oradan devam ediyoruz. 1 lira 50 kuruştan veya 1 lira 80 kuruştan mazot verin çiftçiye bakın nasıl rekabet ediyor. Çok ciddi kredi faizleri var, bunları sileceksiniz. Çiftçiye yeniden efendi muamelesi yapacaksınız, eğer köylü üretiyorsa o üreten köylü benim efendim diyeceksiniz. Efendi kimdir: köyünden ilçesine gittiği zaman hiç borcu olmayan, akşam evine geldiği zaman eşine pazar parasını fazlasıyla veren, çocuklarını okutabilen insandır. Ama şimdi öyle bir köylü kitlesi var ki çocuklarına “köyünden git” diyor. Türkiye'de 80 milyon insanın yaş ortalaması 27, ama kırsal kesimde yaş ortalaması 54, yani gençleri çiftçi yapmak zorundayız. Avrupa Birliği'nde bu yönde bir politika var, 5 yıl erken

emekli olma politikası. Şimdi de buna ne yapmak zorundayız? Sadece 30 bin lira hibe desteği vererek gençleri kırsalda tutamazsınız. Zaten o 30 bin lira banka hibe desteğini de hemen alamıyorsunuz. Onun yerine kişi askerden gelip, ben çiftçilik yapmak istiyorum diyorsa, önce onun sigortasını yapacaksınız, sigortadan sonra ona kredi imkânlarını da araştıracaksınız. Böylelikle yılda 400 bin tane genç çiftçi istihdam etmiş olursunuz. Bunu bir an önce vereceksiniz, çiftçi hesabını kitabını yapacak. Bir piyasaya da müdahale konusunda en iyi müdahale aslında hiç müdahale etmemektir. Yani Toprak Mahsulleri Ofisiniz olacak, ama müdahale etmeyecek, çiftçi onun vardığını bilecek, piyasalarda bilecek. Fiyatlar düşse de o kurum müdahale etmiyor ki hiç birinin güvencesi yok. Kooperatifler aracılığı ile çiftçinizi örgütleyeceksiniz. Üreticiniz gerektiğinde malını satmak istemeyecek ama alıcı malı satın almak isteyecek, böyle bir sistem kurmak gerekli.

Kalkınmayı sadece tarıma destek olarak düşünürsek bu yanlıştır. Eğitimde, dış politikada, sağlıkta çok önemlidir. Sistem komple yeniden dizayn edilmeli. Bu da çok zor değil önce ülke önce insan diyen bir anlayışla bu çok kolaylıkla dizayn edilebilir. Benim üniversite tercihimde birinci sıradaydı ziraat fakültesi, iyi ki tercih etmişim, mesleğimi çok seviyorum. Teşekkür ediyorum.

Doç. Dr. Gökhan Günaydın

Çok teşekkür ederim Sayın Başkanım, Sayın Milletvekilim, Sevgili Hocalarım, Sevgili Meslektaşlarım, Değerli Arkadaşlarım hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Tarım Bayramımız kutlu olsun. 1846'da ilk kez bu topraklarda tarımsal eğitim başladı. 172. yıldönümünü kutluyoruz. Ortada kutlanacak fazla bir şey kalmadı ama bu memleketin taşına toprağına emeklerini akıtmış olan ziraat mühendisi ve tarımla ilgili tüm meslek dallarına, köylülere, kent yoksullarına buradan selam olsun. Umarım biz oluruz veya olmayız, bu memleket çok daha iyi dönemler görür, hak ettiği bayramları yaşar.

Güzel bir panel oldu, Odamıza teşekkür borçluyuz. Böyle güzel bir organizasyon yaptı ve bizi bir araya getirdi. Tabi ki bir devamlılık ilişkisi var, biz bütün partilere davet gönderiyoruz. Mecliste grubu bulunan tüm siyasal partiler davet edilmiş buraya ve arkadaşlar gelme gereği hissetmemişler. Ya söyleyecek sözü olmayanlar toplantılara gelemezler, ya da söylenecek olan sözlere cevap veremeyecek olanlar toplantıya gelemezler. Belki de ikisi beraber, bilemeyiz. Ama buraya gelseler, onlar da tarımın gerçek fotoğrafını çekme fırsatını bulurlardı.

Şimdi ben konuya bağlı kalacağım, konu şu: "İthalat Çöküş mü? Çözüm mü?" Böyle bir başlığı elimize verdiyse Odamız, öncelikli olarak muhasebesini yapmamız gerekiyor. İthalattan kastınız nedir? İzninizle 2003-2016 yılları rakamını söyleyeceğim. 2003-2016 yıllarında, tarım ve gıda alanında ithalata ödenen

para 2017 yılı başı fiyatlarıyla 400 milyar TL'dir. Eski parayla 400 katrilyon liradır. Diyeceksiniz ki, neden 2003-2016 dönemini alıyorsunuz? Arkadaşlar tek siyasi parti hükümeti döneminde onun döneminin muhasebesini yapmak herhalde aydın namusu olarak hepimizin görevidir. 400 milyar lira toplamda tarım ve gıda ithalatında ödenen para. Eskiden derdim ki siyasetçinin sözüne güvenmeyin, ben siyasetçi değilim, ama siz yine de denetleyin. Sadece benim değil, herkesin söylediği rakamları denetleyin ki yalandan arındırılalım bu memleketi. 400 milyar liralık tarım ve gıda faturası. Aynı dönemde tarımsal desteklere verilen para ne kadar? Toplamı 80 milyar lira. 2003-2016 yılları arasında tarımsal desteklere ayrılan paranın 5 katı tarım ve gıda ithalatı için ayrılmış.

Bu iyidir diyen varsa sorun yoktur. Burada bir sorun var, önce bunu saptayıp daha sonra doğru-dürüst çözmemiz lazım diyor iseniz, o zaman AKP'li, CHP'li, MHP'li, HDP'li olmanız önemsizleşiyor. O zaman bu meseleye hep beraber odaklanma zamanı gelmiş demektir.

Şimdi biz rakamlara dönelim yine. Dünya Ticaret Örgütü'nün sınıflaması var. Tarım sektörünü ve gıda sektörünü ayrı ayrı sınıflamaz iseniz göremezsiniz, karışır, ikisinin ayrı özellikleri varsa ayırmalısınız. Türkiye tarımsal hammadde dış ticaretinde net ithalatçıdır. Hem de 1 milyar dolarlık tarımsal hammadde ihraç edilirse yıllara göre 8-9-10 milyar dolarlık tarımsal hammadde ithal ediyor. Ne var bunun içinde; buğday var, arpa var, pamuk var, saman var, hayvan var... Gıda sanayiinde durum nasıl? Gıda sanayiinde tam tersi bir durum var. Türkiye gıda sanayiinde ihracatçı durumdadır. Bir tabloyu olduğundan farklı gösteremeyiz, net göstermemiz gerekir. Tarım ve gıdayı birlikte alırsanız durum ne? Çoğu zaman başa-baş geçer, ama son yıllarda buranın toplamında da açık verilmeye başlandı. Gıda sanayiinde ihracatçı olmak kuşkusuz iyi bir şey, orada da ithalatçı olsak daha mı iyiydi? Ama şunu unutmayın arkadaşlar, artık gelişmiş ülkeler katma değeri düşük, çevre kirlenici özelliği yüksek olan sanayiye çevreye kaydırıyorlar. Türkiye'nin sanayisine baktığınız zaman yarısı tekstilden oluşuyor. Bu konuda Avrupa'yı, Amerika'yı geçmemizin nedeni ülke başarısı mı yoksa sınıai kaydırmacılığın etkisi mi? Gerçek şu ki, merkez ülkeler tekstilden vazgeçtiler, periferide ürettirip marka zincirleri içinde ülkelere alıyorlar. Gıda Sanayi de böyle, sen yaparsan onlara gönderirsin. Onlar bunları yapmakla uğraşmak istemiyor, bunu yapamadıkları için değil. Bütün bunlara rağmen diyorum ki: gıda sanayiinde de ithalatçı olsak bu iyi bir şey miydi? Değildi. Demek ki tabloyu böyle göreceğiz.

Şimdi çöküş mü, çözüm mü meselesine, konuya bağlı kalarak devam edelim. Arkadaşlar sürdürülebilir midir acaba bu durum? Rakam ne idi? 13 yılda 400

katrilyon lira. Peki nasıl bir nüfus yapısından bahsediyoruz. Biz çünkü bunu ne için kullanıyoruz? Yem sanayinde ham madde ihtiyacını karşılamak için, gıda sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamak için. 1980 Yılında ne kadardı bu memleketin nüfusu, 44 milyondur. Aradan ne kadar zaman geçmiş? 38 yıl geçmiş, her yıl Türkiye'nin nüfusu 1 milyon artmış, bugün Türkiye'nin toplam nüfusu 80 milyon. Türkiye'nin nüfus projeksiyonu nasıldı? Biz derdik ki: Türkiye 100 milyon nüfusu görecek, o civarlarda kalacak, sonra yavaş yavaş düşecek. Bu göçmen politikası ile neyi görüyoruz biz? Türkiye 100 milyon nüfusta kalmayacak, 4 milyon Suriyelinin artık bu topraklarda yaşadığını/yaşayacağını varsayarsak, Türkiye'yi 120-130 milyonluk bir nüfus aralığının beklediğini söylemek yanlış olmaz. Daha memlekette bunun bile bir projeksiyonu yapılmış değil.

Bugün yılda 40-45 milyar dolar tarım ve gıda ithalatına para harcıyor isen yakın gelecekteki bu nüfus artışı ile bu rakamın çok daha yukarıya gideceği açıktır değil mi? O halde ne yapacağız? Her ithalat için sürekli yeni para bulmak zorundayız. Türkiye sürekli yeni para buluyor mu? Sevgili Dostlar Türkiye dışarıdan sıcak para bulamaz ise, bu memleketin sahte ekonomisini sürdürebilmesi mümkün değil. Sıcak para da uluslararası konjonktüre çok bağlı. Dolayısıyla sizin ithalatı sorunsuz olarak sürdürmeniz mümkün olmayabilir. Dünya Gıda fiyatları endeksi sabit mi? Duruyor mu? Yükseliyor mu? 1973 yılında petrol krizinden sonra inanılmaz yükseldi. Sonra epeyce gevşedi. 2008 den sonra ikinci büyük bir sıçrayışı, gıda krizinden sonra gördü. Demek ki biz gıda fiyatları endeksini yani tahıl bazında, şeker bazında vs. beş bazda hesaplanan endeksin aşağı düşmeyeceğini öngörebiliyoruz. Yukarıya çıkma ihtimali var mı? Dünyadaki her türlü kriz, iklim krizinden, savaşlara, mülteci sorunlarına kadar, gıda fiyatları endeksini yukarı çekebilecek etkenlerdir. Demek ki tarım ve gıda ithalatı için sadece nüfus artışından dolayı değil, fiyat artışından dolayı da daha fazla fatura ödemek zorunda kalacağız. 2008 yılı bize şunu gösterdi, bazen paran varsa da ithalat yapamayabiliyorsunuz. Çünkü dünyada gıda krizi dönemi göstermiştir ki, ülkeler ihracatlarına kısıtlama getirip buğday, arpa satmayı yasaklayabiliyorlar. Demek ki biz ithalata bel bağlayarak bu meseleyi çözemeyiz.

Peki Arkadaşlar, o zaman ne yapacağız? O zaman üreteceğiz, ama üretimin koşulları var. Ekonomi bilimini bu kadar dışlamamak gerektiğini düşünüyorum. Planlama süreçlerinde fiyat, maliyet, talep, arz gibi unsurları değerlendirmek, bunları halk ve ülke yararına organize etmek durumundayız. Şimdi sizlere bir örnek vereceğim. Ben Gaziantep' de bir tekstil fabrikasının sahibi olayım. Fabrikanın yanında pamuk tarlası var. Bir de Amerika'dan pamuk geliyor. Ben hangi pamuğu tercih ederim? Sırf iş dünyası açısından düşünün. Ucuz olanı tercih ederim. Yanımdakini değil, ucuz olanı tercih ederim. Bunu yaparken maliyetlerimi düşürmek ve ihracatçı

pozisyonumu sürdürmek isterim. Eğer devlet beni yüksek fiyatlı pamuk almaya zorlarsa, bu takdirde ben de devletten, ihracat yapabilmek için sübvansiyonu isterim.

Bu bizi nereye getiriyor? Fiyattan bağımsız olarak fiyatı kaç lira olursa olsun üretiriz, içerde kullanırız diye insanları zorlarsan, bu iki şeye sebep olur: İlk olarak tüketici fiyatları o kadar yükselir ki insanlar gıdaya ulaşamazlar, bunun yanında da sanayinin hammadde fiyatı o kadar yükselir ki sanayi sektörü ihracat yapamaz duruma gelir.

Arkadaşlar bunları görmeden bir planlama yapamayız. Dünya tarım fiyatları denilen şey elbette ki sanaldır. Ona da özel desteklemeler var sübvansiyon var. Bunları hesap edeceksin eğer mühendis isen, bunlardan bağımsız olarak üretim yaparım demeyeceksin. Neden Türkiye'deki tarımsal üretim Amerika'dan, Avrupa'dan pahalı? Çünkü girdi fiyatları çok pahalı. Ben bunlarla üretim yapmaya zorlanıyorsam eğer, çıktı fiyatlarının da yüksek olması normaldir. Diğer ülkelerin 2 liraya 2,5 liraya alıp da traktörüne koyduğu mazotu, sen bu memlekette çiftçiye 5 liranın üzerinde bir fiyatla satmaya çalışırsan elbette buğday-pamuk fiyatı da dünyadan pahalı olacaktır.

Biz mazota 1,5 liraya vereceğiz dediğimiz zaman, köylü diyordu ki, "o zaman devlet memurunun parasını nasıl ödeyeceksin?" Arkadaşlar bu noktaya gelmişken size bir konu açayım, konulardan kaçmamamız lazım. Türkiye'nin parası var mı? Bu soruya yanıt üretmemiz lazım. Acaba biz mazottan bu kadar para almazsak, devlet memurunun parasını ödeyemeyecek bir duruma düşer miyiz?

Hükümetlerin net gelirlerini sayayım size; 1-Vergi gelirleri, 2-Özelleştirme, 3-İç borç, 4-Dış borç.

1923'ten 2002'ye kadar bütün hükümetlerin, hangi hükümetlerin gelip-geçtiğini aklınızdan geçirin, elde ettiği 4 kalemden toplam gelir 546 trilyon dolar. Peki 2003'ten 2017'ye kadar AKP'nin elde ettiği gelir ne kadar? 2 katrilyon doların üzerinde. Bütün Cumhuriyet hükümetlerinin harcadığı paranın 4 katına yakını AKP harcadı. Dolayısıyla bize kimse demesin ki, mazot parasıyla devletin memurunun maaşı ödenmez. O paralar nerelere harcandı, onun hesabını sormak zorundayız.

Dolayısı ile girdileri ucuzlatmak zorundasınız. Mazot ile ilgili bir şeyin eklenmesinde yarar görüyorum. Hayatım boyunca hep doğal kaynakların korunmasından yana olmuşumdur. Ama tercüme çevrecilik kadar da zarar veren bir şey yoktur. Öyle bir algı oluşturuldu ki Türkiye'de biyoyakıt insanların geleceğini öldüren bir şeydir. Onu nereden biliyoruz. Avrupa ve Amerika ülkeleri Afrika'da geniş plantasyonları

satın alıyor, orada biyoyakıt üretiyor. Afrika ülkeleri orada buğday üretmedikleri için aç kalıyorlar. Arkadaşlar biyoyakıtı kim gündeme getirdi? Küba çıkardı. Bugün dünyada tarım devrimi yapan MST biyoyakıtları kullanıyor mu? Evet cevap veriyorum kullanıyor, kendi marjinal alanlarında biyoyakıt için hammadde üretiyorlar. Ürettikleri biyoyakıtı ise tarım alanlarında kullanıyorlar. Şimdi Türkiye’de neden yapamıyorum aynı şeyi? Biz mazotu maliyet fiyatından çiftçiye verelim de, o mazotun maliyetini daha da aşağıya çekebilmek için marjinal alanlarda biyoyakıt için hammadde üretsek, onu da yakıtı çevirsek, traktörlerde kullanılsa, iş makinalarında kullanılsa kim zarar görür? Sadece finans kapital ve benzin-mazot lobileri zarar görür. Bu bağlamda, tercüme çevreciliği meselesinin mühendisliği esir almasına izin vermemek zorundayız.

Sevgili Dostlar.. İthalat, rakamlar, vergiler, gümrük vergileri, bunlarla dilediğimiz gibi oynayabiliyor muyuz? Biz bağımsız bir ülkeyiz bütün dünyadan soyutladık kendimizi, IMF’den, Dünya Bankası’nda çıktık.. Bu bir tercih meselesidir ve ülke bu tercihi yapabilirse iyi olur. Ancak kapitalist sistemin içerisinde kalan bir ülke isen sana konulan kuralları en azından bileceksin. Bu sistem içerisinde kalan bir ülke isen bunları lehine değiştirmeye gücün var mı? Ona bakacaksın.

Dünya Ticaret Örgütü Uruguay Turu Tarım Anlaşması (UTTA), üzülerek söylüyorum ki, Ziraat Fakültelerinin Tarım Ekonomisi bölümlerinde öğretilmiyor, anlatılmıyor. Oysa bunlar tarım ticaretini dünya ekseninde düzenleyen kurallar. 1994 tarihli Anlaşma’nın ana kuralları neler?

1. Desteklerinizi azaltacaksınız.
2. Tarife dışı engellerinizi tarifeye çevirerek indirgeyeceksiniz.
3. Gümrük vergilerinizi aşağı çekeceksiniz.
4. Sağlık ve bitki sağlığı önlemlerinizi dünyayla uyumlu hale getireceksiniz.

Yani bu ne demek Türkiye orada bir taahhütte bulundu. Dolayısıyla gümrük vergilerini dilediği gibi indirip-yükseltmez. Peki bu Türkiye’yi zorluyor mu? Hayır, zorlamıyor. Çünkü o kadar yüksek gümrük vergilerini kote ettik ki o yüksek gümrük vergilerini, ithalat yapabilmek için kendiliklerinden indiriyorlar şimdi. Yani Türkiye, çoğu ürünlerde bu denli yüksek gümrük vergilerine ihtiyaç duymuyor. Örneğin %140’lık %160’lık bantlarımız var. O halde, bunların bizi mahvetmediğini bilmemiz gerekiyor. Bu bize Mehdi Eker’in sistematik olarak tahrip etmeye çalıştığı bir maddi gerçeği onarma fırsatı veriyor: Der ki eski Tarım Bakanı, “eskiden Türkiye tarımı korunuyordu, dolayısıyla kendine yeten 7 ülkeden biri gibi görünüyordu. Şimdi liberalize ettik, onun için ithalat patladı gibi gözüküyor”. Türkiye tarımının korunma

düzeyi itibariyle 1980'den bu yana önemli bir şey değişmemiştir. Liberalize edilmiştir. Aşağıya doğru çekilmiştir. Ama hâla ihtiyacımız olanın çok daha üzerinde gümrük vergilerine sahibiz, dolayısıyla bu söylem bilgisizlikten değilse siyasi çarpıtmadan ibarettir. Amacı da her geçen gün patlayan ithalat faturalarına kılıf bulmaktır.

Gümrük Birliği Anlaşması önemli mi? Türkiye Gümrük Birliği'ne girdi. Tarım Gümrük Birliği'ne girdi mi? Girmedir. Sadece ürünün içinde eğer sanayi maddesi varsa, onun payı sıfırlandı. Gümrük Birliği malların, hizmetlerin, sermayenin ve işgücünde serbest dolaşımı esasına dayanmaktadır. Yani Avrupa'ya karşı gümrüklerini sıfırlayacaksınız. Avrupa'nın da başka ülkelere karşı yaptığı anlaşmalara da aynı şekilde uyacaksınız. Ben şimdi buradan soruyorum arkadaşlar, bu memleketin ekonomi bakanı "müjde veriyorum, tarımı Gümrük Birliği'ne dâhil edeceğiz" demedim mi, dedi. Bu, Avrupa'ya karşı rekabet gücü olmayan ülke tarımının ölüm fermanıdır ve adeta müjde gibi verilebilmiştir. Türkiye Ziraat Odaları Birliği acaba tarımın Gümrük Birliği'ne girilmesi konusunda bir görüş sahibi mi? Türkiye'nin bu kadar ziraat fakültesi var, herhangi biri Türkiye tarımı buna hazırdır, değildir şeklinde herhangi bir açıklama yapabilmemiş midir? A- Bu bilgiye sahip midir? B-Bu güce sahip midir? İkisini de beraber düşünmek zorundayız. Onun için Nihat Zeybekçi gibi "siyasetçilerin" elinde kaldı bu ülke diyorum. Eğer Türkiye bu haliyle, tarımı Gümrük Birliği'ne sokarsa bugün ki ithalat rakamlarının devde kulak olduğunu görürsünüz. Çünkü Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası ile 1962 yılından bu yana tarımını desteklemiş, yapısal sorunları çözmüştür. Türkiye'den daha verimli ve daha az maliyetle ürettikleri açıktır.

Şimdi Sevgili Dostlar, üretimi artırmanın iktisadi koşullarını konuştuk, peki en temel iki ögeye geliyoruz, hangi alanda biz bu üretimi artıracacağız? Ve kimle üretim yapacağız? Bu soruları sormamız lazım değil mi? Türkiye'nin 23-24 milyon hektar alanda bundan 15 yıl önce işlemeli tarım yaptığını biliyoruz. Bugün 27 milyon dönüm azalmıştır bu alan. Yani 21,5 milyon hektar alana düşmüştür. Yani nüfus artıyor, ithalat patlıyor diye bağıyoruz; eş zamanlı olarak tarım alanlarımızın 27 milyon dönümü üretimden çıkıyor. Neden çıkıyor, yalnızca betonlaştığı için mi? Evet, tarım alanlarının amaç dışı kullanımı çok yaygın ama tek sebep o değil. Asıl neden iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine gelişmesi. Açıklayalım:

Arkadaşlar, eğer yıllık yağış rejiminiz 350 milimetrenin altında ise, kuru koşullarda tarım yapıyorsanız, ne ekerseniz toprağa? Buğday-arpa ekerseniz, tarlaya gübre, ilaç atarsınız, sürmek- hasat etmek için mazot kullanırsınız. Girdiler sürekli zamlanırken, buğdayın fiyatı on yıldan beri 1 lira ise ve hiç değişmemişse, burada üretimi sürdürebilmek mümkün müdür?

27 milyon dönüm arazinin en az 20 milyon dönümü buğday ve arpa alanlarından oluşuyor. Şimdi memleket soruyor, Türkiye neden saman ithal ediyor? Arkadaşlar bunun iktisadi açıklaması var. Buğday ve arpa üretimden çekildiği için saman ihtiyacı artıyor. Saman ihtiyacını Gürcistan gibi bir ülkeden karşılamak zorunda kalıyoruz. Bu önlenebilir mi? Kuru koşullarda bile tarımı kârlı olarak yapılabilecek, zarar etmeyecek koşulların sağlanması gerekir.

Baklagil fiyatlarına, ekim alanlarına, üretimine baktınız mı? Nohut-mercimek-fasulye bizden hesap soracak, can çekişiyorlar. Tıpkı 2008'de "Sarıköz hakkını helal etmiyor" diye besicilerin ilan verdiği gibi, sahipsiz nohut-mercimek-fasulye eğer lobisi olsa gazetelere ilan verecek. Ekim alanı daraldı, üretim azaldı, ithalat patladı. Türkiye bu sorun ile yüzleşti mi? 1980'li yılların ortasından itibaren yüzleşti. Nadas alanlarının daraltılması politikası uygulandı. Ben de o zaman Toprak Mahsulleri Ofisi'nde çalışan genç bir ziraat mühendisi idim. Ne yaptık biliyor musunuz? Teker teker köy ziyareti yaptık. Tarım Bakanlığı destek verdi, tohumlarını götürdük, bilgi eksikse bilgilerini verdik. Ve onlara şunu söyledik "nohudun fiyatı şudur, mercimeğin fiyatı şudur, maliyetleri bunlar, kâr edeceğiniz kesindir. Senin malını TMO olarak alacağız, alım garantisi de veriyoruz". Sonra ne oldu arkadaşlar? Sonrası mercimekli baklava oldu, üretim patladı. Biz Hindistan'a mercimek satmayı denedik, Hindistan dedi ki "biz sarı mercimek yiyoruz, yeşil mercimek yemeyiz". Mersin'de yeşil mercimeğin kabuğu kırıldı, sarı mercimek elde edildi ve böylece Hindistan'a satıldı. Şimdi Hindistan'dan mercimek, Kanada'dan nohut alıyoruz.

Peki sorarım 15 yıldır bu ülkeyi yöneten iktidar partisinin, nohuttaki- mercimekteki-fasulyedeki çok da zor olmayan bu sorunlara karşı yarattığı çözüm önerisi nedir? Olsa olsa birkaç kuruş prim artırmak. Müdahale yapmadan hiçbir şey yapamazsınız. Yani üreticinin ürettiği malın alım garantisini vermeden bir sıçrama yapamazsınız. Sorarım 1990'larda yapılanları bu memleket 2018'de yapamaz mı? Olanaklar itibariyle elbette yapar ancak orta yerde ne üretime inanan bir siyaset ne de bunu planlayabilecek bir bürokrasi kalmamıştır, temel sorun da budur.

Toprak Koruma Kurulu var bu memlekette, Toprak Koruma Kurulu'nda Tarım Bakanlığı var, DSİ var, Ziraat Odası var, ziraat fakülteleri var, TEMA var. Bazen tek başına ZMO, bazen de yanına aldığı 1-2 kuruluşla beraber, Tarım Bakanlığı'na karşı tarım toprağını korumaya çalışıyoruz. Daha dün işte Sevgili Başkanımız oradaymış basından okudum. Alpu Termik Santrali yapıyorlar. SİT alanı içerisinde, 1. sınıf sulu tarım arazileri üzerinde. DSİ buna evet diyor, Tarım Bakanlığı buna evet diyor, şaşırmanın ziraat fakültesi de buna evet diyor. Ben diyorum ki "iyi ki Ziraat Mühendisleri Odası var." TEMA'da hayır demiş. Orada bir de Büyükşehir

Belediyesi hayır demiş. Yetmiş mi oyumuz? Yetmemiş. Peki ne oluyor? İşte geleceğimizi böyle böyle kaybediyoruz. Termik Santral yapılmasın mı? Türkiye'nin enerji ihtiyacı var arkadaşlar, ama bu sektörel planlama çerçevesi içerisinde, tarım topraklarını gözeterek yapılır.

Arkadaşlar sabahtan beri diyorlar. Gayri Safi Milli Hasılanın %1'i verelim. Ben %1'ini, yani 15 milyar lirayı çiftçiye verirsek üretimde önemli bir farklılık olmayacağını düşünüyorum. Bakın ben buradan cesaret isteyen bir laf ediyorum. Sizin üretken yatırımlara para harcamanız gerekiyor. Ne demek istiyorum? Daha Türkiye'de 3,5 milyon hektar su bekleyen alan var mı? Hangi rakama göre, 1980'lerin Köy Hizmetleri hesaplamasına göre. Gerçek rakamın çok daha yüksek olacağını öngörmek zor değil. Suyu götürürsek ne olur Konya'nın kırsalında hektara 2 ton olan buğday verimini, sulu tarım arazisinde 8 tona çıkarabiliriz.

Peki sulu alanlarda biz ne yetiştiriyoruz? Çeltik yetiştiriyoruz, pamuk yetiştiriyoruz, soya yetiştiriyoruz, mısır yetiştiriyoruz. Eğer bunlardan herhangi birinin ekim alanını artırır iseniz, diğerini baskılırsınız. O halde yapılması gereken nedir; Yeni alanları sulamaya açmalı, buralarda verimi ve üretimi artırmalısınız. Ne kadar soya üretiyoruz? Bu sene 3,5 milyon ton oldu. Türkiye'nin 3,5 ton soya talebi var. Ne kadar soya üretiyor 150 bin ton. Ürettiğinin 35 katına dışarıdan getiriyor. Biz soya üretemeyiz, bu Amerikalıların, Arjantinlilerin işidir! Arkadaşlar Amerika ve Arjantin eğer tarım ülkesi ise biz bu işi bırakalım. Bildiğim kadarıyla arabayı da, uçağı da, telefonu da onlardan alıyoruz değil mi? Ya biz ne yapacağız? Türkiye katma değerli sanayii yapısını da üretken tarım yapısını da yeniden inşa etmek zorundadır. Tarımdan vazgeçemezsiniz. Amerika tarımdan vazgeçmemiş ki senin böyle bir lüksün olsun.

Bakın ben hem alan genişlemesinden hem verimlilik artmasından bahsettim. Yanında girdi piyasalarını, çıktı piyasalarını düzenleyeceksiniz. Dolayısı ile hipermarketlere mahkum olmayacaksınız. Eskiden biz hal mafyası derdik, şimdi mafya terimi kullanılamıyor, çok uluslu şirketler olduğu için. Onların yüzünden biz 4 liraya domates yiyoruz. Buna seyirci kalmamalıyız. Bunun yolu girdi ve çıktı piyasalarını düzenlemek, kooperatifleşmek, köylüyü bir dayanışma içerisinde refaha taşımaktır.

Son olarak iki konuya değinmek istiyorum: Mehti Eker'in konuşmalarında katıldığım yalnızca bir tek lafı vardır. O da derki: "tarımın lobisi yok." Şimdiki Tarım Bakanı Ahmet Eşref Fakıbaba'yı ben Urfa Belediye Başkanı iken ziyaret etmiştim. Mesleği ne? Doktor, ondan önce ki Tarım Bakanı Faruk Çelik. Mesleği ne? Yüksek İslam Enstitüsü mezunu. Müsteşarı kim idi? İş Kur Genel Müdürü. Tarım Bakanı

Yardımcısı kim idi? AKP Çanakkale Milletvekili, eski hukukçu. Şimdi ben size soruyorum. Diyanet İşleri Başkanlığına, bir tane ziraat mühendisi atayın, bakalım ne diyecekler size? Sağlık Bakanlığının başına, bir veteriner hekim atayın bakalım, mümkün mü? Dünyayı başınıza yıkarlar ama biz ne diyoruz. Bu parti bizim partimiz vardır bir bildikleri. Yandaşıktan bir şey olmaz arkadaşlar. Ben size tersten bir örnek söyleyeyim. Kemal Derviş 15 günde 15 yasa diyerek tarımın canına ot tıkamaya çalışırken, ben o dönem Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi idim. O dönemki bütün dergilerimize bakın, Kemal Derviş politikalarını eleştirmek ile geçmiştir. Aydın namusu böyle bir şeydir. AKP'ye oy veren insanda sormalı. Adam Tarım Bakanı olmuş ilk açıklaması “porsiyonları küçültmemiz lazım”. Demek ki Türkiye'nin sorunu porsiyonların büyük olması, öyle mi..

Bir istatistiğe göre: 1 milyon 200 bin ton kırmızı et üretiyoruz şu anda. Adam başına yaklaşık 15 kg ediyor. Ben güvendiğim yazarlardan da görüyorum, Türkiye'nin aslında 1 milyon 350 bin ton kırmızı et talebi varmış, 150 bin ton da açığımız varmış. Bu hesap neye göre? Mesela kişi başına 40kg et tüketimi yapabilirsek, ne eder 3,2 milyon ton kırmızı et lazım. O zaman bu güne göre 2 milyon ton et açığımız var. Hükümetlerin görevi insanını yeterli-dengeli beslemektir. Yılda 220 kg ekmek ve türevleri ile karnını doyurup, et- balık yemeseler de olur denirse, ne olur arkadaşlar? İşte et-balık yemeyen, protein fakiri toplumlar sorgulamadan her şeye inanır. Çünkü insan beslenmesi, kişinin yalnızca fiziksel değil, düşünsel kapasitesini de belirler.

Arkadaşlar bir milli-yerli tartışması almış başını gidiyor. Milli-yerli olalım. Bende diyorum ki: “önce insan olalım, sonra ulusumuzun çıkarını gözetelim”. Bütün bunları yok sayıp, bir adam milli ve yerli diyor ise, o zaman şu kriterlere bakalım; Hangi arabaya biniyorsun, Mercedese. Mercedesi kim üretiyor, Merkel. Türkiye ilk yerli arabasını ne zaman yapmıştı, 1961'de. Yalnızca 1930'lu ve 1960 lı yıllarda sanayiinin Gayri Safi Milli Hasıladaki payı yükselmiştir, başka bir deyişle Türkiye'nin gerçek anlamda sanayileştiği dönem yalnızca bu iki dönemle sınırlıdır. Biz bu süreci devam ettirseydik bizim de Güney Kore'liler gibi dünya yollarında dolaşan yerli arabamız olur muydu? Bunlar ülkenin yakıcı soruları ve sorunlarıdır.

İkinci bir konu, uçak meselesi. Uçağa biniyoruz, o uçağı Avrupalılar mı, Amerikalılar mı üretiyor? Her ikisi de üretiyor. Biz yapıyor muyuz, hayır. “Türkiye'nin kapasitesi yok” diyorsan, 1932 ile 1940 arasında bu ülkede 200 uçak üretildi. O uçaklar bu topraklarda uçtu, bazıları ihraç edildi. O anlayış ve o kapasite sürdürülseydi Türkiye şimdi nerede olurdu?

Şimdi Türkiye Kanada'dan gelen nohudu, Hindistan'dan gelen mercimeği,

Arjantin'den gelen soyayı tüketiyor, ancak ortalık "milli ve yerli" nutuklarından geçilmiyor. Önce gerçeklere aklımızı ve vicdanımızı açacağız, sonra yeniden başlayacak herşey..

Çok teşekkür ederim.